

Problematika kyberšikany u žáků středních škol

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Michal Šimáně

Vypracoval:

Petr Adamec

Brno 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: **Problematika kyberšikany u žáků středních škol** vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne _____

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. et Mgr. Michalu Šimáně za věnovaný čas, cenné rady a připomínky. Dále bych chtěl poděkovat učitelům a žákům VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská a učitelům a žákům Střední odborné školy Nové Město na Moravě za jejich čas věnovaný dotazníkovému šetření a hlavně své rodině za jejich podporu během mého studia.

Abstrakt

V bakalářské práci bude zpracováno téma kyberšikany u žáků středních škol. Cílem teoretické části je definovat pojem šikana, kyberšikana a rozdíly mezi nimi, vymezit typy kyberšikany, formy kyberšikany, etiologii, aktéry a dopady kyberšikany pro jedince, nastítnit prevenci a možnosti řešení tohoto sociálně-patologického jevu. V teoretické části bude dále vymezen právní rámec vztahující se k problematice kyberšikany a shrnuty závěry z dříve provedených výzkumů v této oblasti. Metodami použitými v teoretické části bakalářské práce budou studium odborných literárních zdrojů, elektronických českých i zahraničních publikací, webových stránek zabývajících se daným tématem, tvorba výpisků a jejich analýza, srovnání a syntéza. V praktické části bakalářské práce je cílem zjistit jaký je výskyt kyberšikany u žáků na střední škole a jaké jsou její formy. Použita bude dotazníková metoda. Nástrojem sběru dat bude dotazník navržený pro účely průzkumu. Respondenty budou žáci a žákyně prvních až čtvrtých ročníků na vybraných středních školách. Data z dotazníků budou zpracována za využití popisné statistiky.

Klíčová slova

Šikana, kyberšikana, ICT, žák, střední škola, internet

Abstract

In the Bachelor thesis there will be worked up the topic of cyberbullying among secondary school students. The aim of the theoretical part is to describe the term “bullying”, “cyberbullying” and the differences between them, to define types of cyberbullying, cyberbullying forms, etiology, persons involved and impacts of cyberbullying on individuals, to outline the means of prevention and possible solutions of this socio-pathological phenomenon. Furthermore, in the theoretical part there will be defined the legal framework related to the cyberbullying issue and summarised the findings from the researches, that have already been done in this area. The methods, used in the theoretical part of the Bachelor thesis, will be the study of the professional literary sources, electronic Czech and foreign publications, websites dealing with the topic, making of excerpts and their analysis, comparison and synthesis. The aim of the practical part of the Bachelor thesis will be to find out the incidence rate of the cyberbullying among secondary school students and what are its forms. There will be used the questionnaire method. As the data collection tool will be used the questionnaire designed for the research purposes. Respondents will be the students of 1st to 4th grade at chosen vocational schools. The data from the questionnaires will be processed with the use of descriptive statistics.

Keywords

Bullying, cyberbullying, ICT, student, secondary school, internet

Obsah

1	Úvod	15
2	Cíle bakalářské práce	16
2.1	Cíle teoretické části práce	16
2.2	Cíle praktické části práce	16
3	Materiál a metodika zpracování	17
3.1	Materiál a metodika zpracování teoretické části práce.....	17
3.2	Materiál a metodika zpracování praktické části práce.....	17
4	Současný stav řešené problematiky	20
4.1	Vymezení pojmu šikana	21
4.2	Vymezení pojmu kyberšikana	22
4.2.1	Vymezení základních pojmů souvisejících s kyberšikanou	25
4.2.2	Typy kyberšikany.....	26
4.2.3	Formy kyberšikany.....	27
4.2.4	Právní rámec	30
4.2.5	Etiologie kyberšikany	31
4.2.6	Aktéři kyberšikany	32
4.2.7	Dopady kyberšikany	34
4.2.8	Možnosti prevence a řešení kyberšikany	35
4.2.9	Výskyt kyberšikany	37
5	Praktická část a výsledky práce	44
5.1	Výsledky dotazníkového šetření	44
5.1.1	Celkové výsledky dotazníkového šetření.....	45
6	Diskuze	57
7	Doporučení pro pedagogickou praxi	60

Obsah	8
8 Závěr	61
9 Seznam použité literatury	63

Seznam obrázků

- Obr. 1** Poloha vybraných škol Zdroj: Mapy Google, Jakou školu hledáte?, upraveno Adamec (2017). 18
- Obr. 2** Domácnosti s počítačem a internetem v České republice v letech 2005 až 2015 Zdroj: Odbor statistik rozvoje společnosti, upraveno Adamec (2016). 38
- Obr. 3** Užívání internetu v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016). 39
- Obr. 4** Frekvence využívání internetu v počítači v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016). 40
- Obr. 5** Použití internetových komunikačních nástrojů v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016). 40
- Obr. 6** Aktivní účast v internetových sociálních sítích v letech 2010 až 2015 věková kategorie 16 až 24 let Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016). 41
- Obr. 7** Výskyt kyberšikany na vybraných sociálních sítích Zdroj: Ditch The Label, 2013 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 13, upraveno Adamec (2016). 42
- Obr. 8** Otázka Věk respondentů – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017). 45
- Obr. 9** Otázka Ročník studia – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017). 46
- Obr. 10** Otázka Pohlaví respondentů – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017). 46
- Obr. 11** Otázka č. 1 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017). 47

Obr. 12	Otázka č. 2 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	47
Obr. 13	Otázka č. 3 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	48
Obr. 14	Otázka č. 4 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	49
Obr. 15	Otázka č. 5 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	49
Obr. 16	Otázka č. 6 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	49
Obr. 17	Otázka č. 7 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	50
Obr. 18	Otázka č. 8 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	51
Obr. 19	Otázka č. 9 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	51
Obr. 20	Otázka č. 10 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	52
Obr. 21	Otázka č. 11 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	53
Obr. 22	Otázka č. 12 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	54
Obr. 23	Otázka č. 13 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	54
Obr. 24	Otázka č. 14 – celkové výsledky Zdroj: Adamec (2017).	55
Obr. 25	Věk respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017).	75
Obr. 26	Ročník studia VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017).	76
Obr. 27	Pohlaví respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017).	76
Obr. 28	Výsledky Otázka č. 1 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017).	77
Obr. 29	Výsledky Otázka č. 2 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017).	77

-
- Obr. 30 Výsledky Otázka č. 3 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 78
- Obr. 31 Výsledky Otázka č. 4 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 79
- Obr. 32 Výsledky Otázka č. 5 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 79
- Obr. 33 Výsledky Otázka č. 6 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 79
- Obr. 34 Výsledky Otázka č. 7 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 80
- Obr. 35 Výsledky Otázka č. 8 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 81
- Obr. 36 Výsledky Otázka č. 9 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 81
- Obr. 37 Výsledky Otázky č. 10 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 82
- Obr. 38 Výsledky Otázky č. 11 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 83
- Obr. 39 Výsledky Otázky č. 12 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 84
- Obr. 40 Výsledky Otázky č. 13 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 84
- Obr. 41 Výsledky Otázky č. 14 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská Zdroj: Adamec (2017). 85
- Obr. 42 Věk respondentů Střední odborná škola Nové Město na Moravě Zdroj: Adamec (2017). 87

Obr. 43	Ročník studia Střední odborná škola Nové Město na Moravě	
	Zdroj: Adamec (2017).	88
Obr. 44	Pohlaví respondentů Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	88
Obr. 45	Výsledky Otázky č. 1 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	89
Obr. 46	Výsledky Otázky č. 2 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	89
Obr. 47	Výsledky Otázky č. 3 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	90
Obr. 48	Výsledky Otázky č. 4 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	91
Obr. 49	Výsledky Otázky č. 5 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	91
Obr. 50	Výsledky Otázky č. 6 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	91
Obr. 51	Výsledky Otázky č. 7 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	92
Obr. 52	Výsledky Otázky č. 8 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	93
Obr. 53	Výsledky Otázky č. 9 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	93
Obr. 54	Výsledky Otázky č. 10 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	94
Obr. 55	Výsledky Otázky č. 11 Střední odborná škola Nové Město na	
	Moravě Zdroj: Adamec (2017).	95

Obr. 56	Výsledky Otázky č. 12 Střední odborná škola Nové Město na Moravě Zdroj: Adamec (2017).	96
Obr. 57	Výsledky Otázky č. 13 Střední odborná škola Nové Město na Moravě Zdroj: Adamec (2017).	96
Obr. 58	Výsledky Otázky č. 14 Střední odborná škola Nové Město na Moravě Zdroj: Adamec (2017).	97
Obr. 59	Informační poster Zdroj: Adamec (2017).	99

Seznam tabulek

Tab. 1	Specifika šikany a kyberšikany	25
Tab. 2	Základní typy kyberšikany	27

1 Úvod

Žák na střední škole prochází vývojovým stádiem, které je nazýváno adolescencí. Linhartová (2006, s. 99–100) uvádí, že mladý člověk se v tomto období snaží o sebepoznání, tedy o poznání svých vlastních kladných, ale i záporných vlastností. Jedná se o poměrně náročné období v životě člověka, kdy může být mladý člověk vystaven řadě sociálně patologických jevů. Sociálně patologické jevy lze definovat, jako společensky nežádoucí jevy a především společensky nebezpečné jevy, jedná se např. o poruchy chování, násilí, vandalismus, gamblerství, kriminalitu, šikanu, rasismus, ale i o kyberšikanu (Sociálně patologické jevy).

Přístup k internetu, ať už prostřednictvím počítačů, tabletů nebo mobilních telefonů, považují mladí lidé za samozřejmost. Tyto technologie však mohou být zneužity ke kyberšikaně. Uživatelé internetu se k němu mohou připojit kdekoliv (doma, ve škole) a kdykoliv. V případě činnosti s internetem, uživatel uniká do světa „za zrcadlem“, do kyberprostoru a virtuální reality (Sak, Saková, 2007, s. 251), kde někteří uživatelé ztrácejí zábrany a v důsledku anonymity se mohou stát kyberagresory, kteří začnou šikanovat své oběti, jelikož on-line komunikace (typ sociální interakce) má minimum sociálních pravidel (Šmahaj, 2014, s. 21).

Kyberšikana představuje nový problém, který se v posledních 10 letech šíří přímo úměrně, jak se šíří informační a komunikační technologie. Kyberšikana je v současnosti nedořešenou otázkou. Důvodem této skutečnosti je, že kyberšikana se objevuje jak ve školním prostředí, tak i mimo něj. Zodpovědnost za řešení takových případů nemůže ležet výhradně na vyučujících, výhradně na škole nebo jen na rodině samotné (Välimäki et al., 2012, s. 2, 4).

2 Cíle bakalářské práce

V této kapitole jsou definovány cíle pro teoretickou část práce a pro praktickou část bakalářské práce.

2.1 Cíle teoretické části práce

Teoretická část má vymezeny následující cíle. Cílem teoretické části je definovat pojem šikana, kyberšikana a popsat rozdíly mezi nimi, poté vymežit typy kyberšikany, formy kyberšikany, také se zaměřit na etiologii, aktéry a dopady kyberšikany pro jedince. Dalším cílem je stručné shrnutí právního rámce vztahující se k problematice kyberšikany a závěrů z dříve provedených výzkumů v této oblasti. V neposlední řadě nastínit prevenci a možnosti řešení tohoto sociálně-patologického jevu.

2.2 Cíle praktické části práce

V praktické části bakalářské práce je cílem zjistit výskyt kyberšikany u žáků na středních školách, dále jaké mají povědomí o této problematice a s jakou její formou se žáci setkali (zmapování jevu kyberšikany na vybraných středních školách). Úkolem dílčích cílů praktické části je zjistit:

- Četnost a způsoby využívání internetu žáky středních škol.
- Zda se někdy žák/žákyně těchto škol stal(a) agresorem kyberšikany.
- Zda se někdy žák/žákyně těchto škol stal(a) přihlížejícím kyberšikany.

3 Materiál a metodika zpracování

V této kapitole je formulován materiál a metodika zpracování pro teoretickou část a pro praktickou část bakalářské práce.

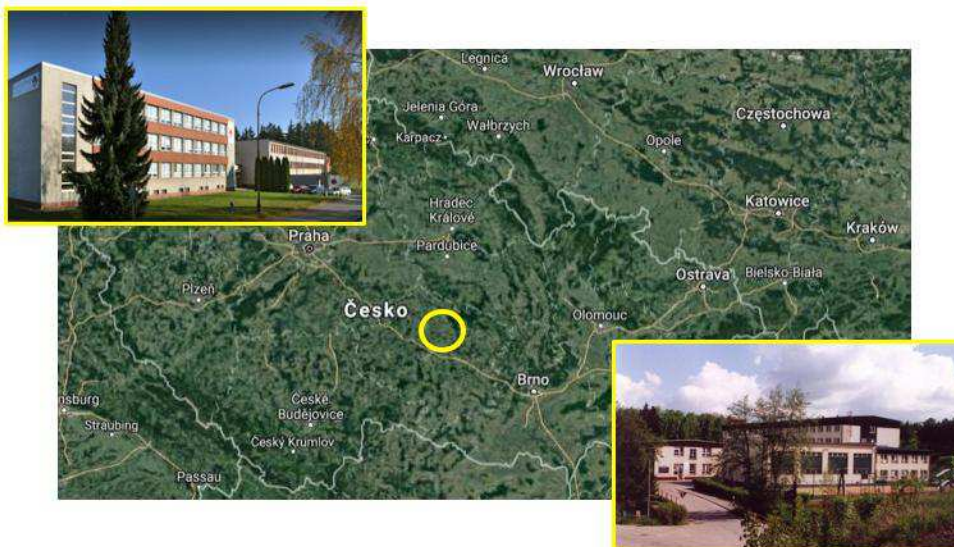
3.1 Materiál a metodika zpracování teoretické části práce

Materiálem pro zpracování teoretické části jsou odborné literární zdroje, elektronické české i zahraniční publikace, internetové stránky zabývající se daným tématem, legislativní předpisy vztahující se k dané problematice, časopisecké články. Metodikou teoretické části je tvorba výpisků a poznatků z odborných zdrojů a jejich následná analýza, srovnání a syntéza.

3.2 Materiál a metodika zpracování praktické části práce

Materiálem praktické části jsou respondenti dotazníkového šetření. Jedná se o žáky a žákyne prvních až čtvrtých ročníků na vybraných středních školách. Dotazníkové šetření probíhalo na 2 vybraných školách (poloha škol viz Obr. 1). Dotazníky byly respondentům rozdány v tištěné podobě. Obě školy se nacházejí v bývalém okrese Žďár nad Sázavou, v kraji Vysočina. První školou je VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská. VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská (dřívější název Střední škola technická Žďár nad Sázavou) je škola s bohatou tradicí. Během 65 let existence připravila v různých formách studia více jak 8500 kvalifikovaných odborníků ve 30 různých oborech studia. V současnosti se koncepčně zaměřuje na výuku strojírenských, metalurgických a elektrotechnických oborů. Pro naplnění tohoto záměru je daná škola dostatečně vybavena a má vytvořeny potřebné podmínky pro výuku. Nabízí výuku ve tříletých učebních oborech, které jsou zakončeny závěrečnou zkouškou a absolvent získá výuční list, ve čtyřletých studijních oborech zakončených maturitní zkouškou, v denním maturitním nástavbovém studiu po vyučení a dálkové nástavbové studium maturitní i s výučním listem. Teoretické a praktické vyučování je zajišťováno ve vlastních objektech na Strojírenské ulici ve Žďáře nad Sázavou. Odborný výcvik probíhá na pracovištích firem ŽĐAS, a.s., Hettich ČR, k.s. pod vedením vlastních učitelů odborného výcviku (Střední škola technická Žďár nad Sázavou).

VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská

Střední odborná škola Nové Město na Moravě

Obr. 1 Poloha vybraných škol

Zdroj: Mapy Google, Jakou školu hledáte?, upraveno Adamec (2017).

Druhou školou je Střední odborná škola Nové Město na Moravě. Hlavním účelem této organizace je zabezpečení potřeb, zejména výchovy a vzdělávání. Předmětem činnosti organizace je zajištění výchovy a vzdělávání v souladu s platnými předpisy. Střední odborná škola Nové Město na Moravě nabízí studium ve studijních oborech Ekonomika a podnikání, Logistika v dopravě, Podnikání a Železniční provoz, dále také studium v učebních oborech, jako např. Instalatér, Lesní mechanizátor, Opravář lesnických strojů, Frézař, Ošetřovatel/ka, Truhlář, Zedník nebo Železničář (Střední odborná škola Nové Město na Moravě). Škola disponuje střediskem odborného výcviku, které je situováno 2 km od školy v blízkosti obce Petrovice. Ve středisku odborného výcviku jsou soustředěny všechny obory studijních tříd kromě oboru Železničář. Studenti tohoto oboru vykonávají praxi v železničních stanicích Českých drah. Obor Ošetřovatel/ka má středisko praktického vyučování v areálu školy v Novém Městě na Moravě (Středisko odborného výcviku Petrovice).

Metodika, která je využita v praktické části, je jedna z metod pedagogické diagnostiky, konkrétně se jedná o dotazníkové šetření. Dotazníkové šetření je dle Sedlákové (2014, s. 157–159) technika poskytující vysoce standardizovaná data. Právě vysoká standardizace (vytvoření pro všechny dotazované stejné podmínky), má zajistit srovnatelnost získaných dat a zároveň přispívá k jejich vyšší reliabilitě (spolehlivosti). Obecnou výhodou dotazníkového šetření je schopnost poskytovat data z velkých souborů, jež mohou být značně plošně rozsáhlé, a zároveň relativně

jednoduchá administrace, není nutné zajistit vysoce školeného tazatele, protože velká míra standardizace kladených otázek nevyžaduje zvláštní vysvětlení respondentům. Mezi nevýhodu této metody může patřit velká redukce získaných údajů, ke které dochází při jejich standardizaci a převodu do statisticky zpracovaných dat. Zelinková (2007, s. 35) uvádí, že „dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Umožňuje získat údaje od velkého množství respondentů v poměrně krátkém čase“. Dotazník by měl vyhovovat např. těmto požadavkům: dotazy musí být voleny tak, aby postihovaly zkoumaný předmět, formulace otázek musí být stručná a výstižná a také vyplnění musí být časově úměrné (Zelinková, 2007, s. 35).

Pro dotazníkové šetření je použita dotazníková metoda. Nástrojem sběru dat je dotazník navržený pro účely průzkumu. Jedná se o modifikovanou verzi dotazníku, který byl vytvořen v rámci projektu Bezpečně v kyberprostoru, autorem je pracoviště Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti se sídlem na ulici Sládkova 45, Brno (Dotazník pro mapování kyberšikany ve školách). Vzorový dotazník je uveden v Příloze č. 1. Data z dotazníkového šetření jsou zpracována za využití popisné statistiky. Byly stanoveny absolutní četnosti a následně relativní četnosti. Absolutní četnost (n_i) vyjadřuje počet jednotek, které vykazují stejnou hodnotu a relativní četnost (p_i) udává relativní zastoupení jednotek v % (výpočet viz Rovnice 1) (Stávková, Dufek, 2000, s. 13).

$$p_i = \frac{n_i}{n} \cdot 100 \quad (1)$$

Zjištěné výsledky jsou pro přehlednost uvedeny v grafické podobě (grafy byly vytvořeny pomocí programu Excel) a dále jsou doplněny o příslušný slovní komentář. Nejprve jsou zpracovány údaje pro každou školu zvlášť a následně vyhodnoceny sumární data, informace z obou škol dohromady.

4 Současný stav řešené problematiky

S komunikací se člověk setkává den co den a je její součástí, i když někteří lidé si to někdy nepřipouští. Komunikace patří k běžné činnosti každého člověka. Dle DeVita (2008, s. 28) se „komunikace sestává z vysílání a přijímání verbálních i neverbálních sdělení mezi dvěma nebo více lidmi“. Komunikace vyplývá z potřeby člověka vyměňovat si a sdílet informace s jinými lidmi. Je důležitou podmínkou sociální existence. Pomocí komunikace jsou získávány a předávány informace, pomocí ní člověk popisuje, vysvětluje a vyjadřuje se. Autoři Sak a Saková (2007, s. 273) uvádí, že člověk je tvor společenský a jednou z hlavních potřeb je potřeba se sdružovat, komunikovat a ujasňovat si svou pozici a smýšlení pomocí interakce s druhými. To platí i pro mladé lidi.

Většina mladých lidí, tedy i žáků středních škol, využívá v současné době ke komunikaci nové technologie, jedná se o informační a komunikační technologie (dále jen ICT), které jim umožňují být online. ICT je pojem, který označuje všechny technologie sloužící ke komunikaci a práci s informacemi. Patří sem počítače, počítačové programy, telefony, tablety, apod. (Černá et al., 2013, s. 144).

Společným jmenovatelem, který většina výše uvedených prostředků nutně potřebuje, je internet. Na internet se dle Sklenáka et al. (2001, s. 217) dá dívat jako na gigantický systém počítačů, jako na soubor programů nebo jej lze chápat jako soubor online souborů či celosvětovou elektronickou knihovnu. Obecně lze říci, že internet je celosvětově rozšířenou počítačovou sítí, která poskytuje informační služby skoro ve všech oblastech lidské činnosti (Abrahámová et al., 1999, s. 362).

Současní žáci představují generaci, která již vyrostla s informačními technologiemi. Používání těchto technologií je pro ně zcela přirozené. Proto bývá tato generace označována jako N-generace (Net generace) nebo také D-generace (Digitální generace) (Husa, 2012, s. 159). Sak a Saková (2007, s. 257) označují tuto generaci také jako generaci on-line.

Internetová komunikace je velmi specifická, jelikož dle Kopeckého, Szotkowského a Krejčí (2015, s. 9) probíhá ve virtuálním prostředí, ve kterém je obtížné zachovat komunikaci s potřebnými verbálními i neverbálními složkami. Online komunikaci nejčastěji provází tzv. online disinhibiční efekt. Efekt disinhibice neboli ztráta zábran, nerespektování běžných zákazů a tabu. Lidé uvádí nebo dělají na internetu, co by ve skutečném životě neuvedli nebo nedělali (Beníšková, 2010, s. 88). Sular (2004, s. 321) ve své publikaci s názvem The Online Disinhibition Effect

uvádí šest faktorů, které na sebe vzájemně působí při vytváření disinhibičního efektu. Jedná se o anonymitu, neviditelnost, asynchronicitu (nesoučasnost komunikace (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2015, s. 9)), solipsistická introjekce (solipsismus – krajní subjektivní přístup ke skutečnosti (Solipsismus)), disociativní představitost (nulová zodpovědnost) a minimalizace autority (ve virtuálním světě se smazávají reálné společenské role) (Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 10).

Dle Rogers (2011, s. 7) uvádí, že *„každá nová technologie skrývá paradox“*. Technologie mohou život obohatit, ale také jej mohou velice znepríjemnit. Rogers (2011, s. 7) je připodobňuje k jaderné energii, která může lidstvu pomoci čelit energetické krizi nebo může v podobě jaderných zbraní vyhladit lidstvo. Jak člověk využívá obrovské možnosti internetu a moderních komunikačních technologií, záleží pouze jen na něm. Lze to přirovnat k lakmusovému testu poměru dobra a zla v našem nitru. Současné zbarvení je alarmující. Jedním z vážných nebezpečí je kyberšikana, která zneužívá internet a mobilní telefony k psychickému týrání bližních a zcela ignoruje mravní pravidla komunikace.

Černá (2013, s. 19) uvádí, že *„šikana (a kyberšikana) a agrese (agresivita) jsou nerozlučně spjaté, avšak jsou to dva odlišné konstrukty“*. Kyberšikana a tradiční šikana mají hodně společného, ale jsou mezi těmito formami šikany i značné rozdíly, je tedy zapotřebí si oba pojmy vymezit.

4.1 Vymezení pojmu šikana

Šikana (neboli tradiční šikana) je zařazována do sociálně patologických jevů, se kterými se žáci či učitelé mohou setkat ve škole či v jiném prostředí. Existuje celá řada definicí pojmu šikana a šikanování. Abrahámová et al. (1999, s. 383) definuje šikanování jako fyzické či psychické nebo kombinované ponižování až týrání slabších jedinců ve skupině silnějšími jedinci. Jedná se o projev zneužití vlastního postavení nebo určitých osobních dispozic. Říčan a Janošová (2010, s. 21) definují šikanu jako *„ublížování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit“*. Dále se domnívají, že o šikanu se jedná tehdy, když jde o opakované jednání. Ve velmi vzácných případech označují za šikanu i jednání jednorázové s hrozbou opakování.

Lovasová (2006, s. 6) uvádí, že *„šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit“*. Může zahrnovat, jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí druhé

osobě, tak i útoky slovní (nadávky, pomluvy, vyhrožování či ponižování). Šikana může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (Lovasová, 2006, s. 6). Problematika šikany je popsána i v metodickém pokynu, který vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Hines a Baverstock (2014, s. 109) tvrdí, že šikana je „*obvykle výsledkem potřeby někoho ovládat, najít moment, kdy se oběť vzdá a kdy si násilník potvrdí svou moc*“.

Nejčastěji uváděné zvláštnosti šikany jsou od odborníka Dana Olweuse. Jsou tvořeny třemi hlavními kritérii: „*1) jde o úmyslné agresivní jednání, 2) toto jednání je opakované, 3) mezi obětí a agresorem existuje mocenská nerovnováha – oběť se nemůže snadno bránit. V případě tradiční (školní) šikany je agresor obvykle fyzicky zdatnější nebo starší či má jinou výhodu v podobě pozice ve skupině apod.*“ (Olweus, 1994 in Černá, 2013, s. 19). Termín kyberšikana na tato vymezení logicky navazuje a rozšiřuje o další specifika (zejména se spojením s ICT) (Kopecký, Szotskowski a Krejčí, 2015, s. 11). Šmahaj (Kolář, 2005, 2011 in 2014, s. 33) uvádí odhad 20% výskytu tradiční šikany na základních a středních školách v České republice.

4.2 Vymezení pojmu kyberšikana

Kyberšikana s tradiční šikanou zpravidla úzce souvisí, sdílí její základní rysy a projevy. Ty však podle Černé (2013, s. 20) nabývají v online světě trochu jiných forem. Prostor, ve kterém dochází k této šikaně, je označován za tzv. kyberprostor. Kyberprostor lze definovat jako virtuální svět vytvořený moderními technologickými prostředky, např. počítači (Kyberprostor). Dle Jirovského (2007, s. 16) se do kyberprostoru „*přenáší všechny rysy současné společnosti, ale život v kyberprostoru si formuluje svoje vlastní pravidla, která se často vymykají přirozenému řádu, ve kterém lidské společenství žilo po staletí*“. Je to prostředí, na jehož vzniku se podílí člověk a ICT. Tyto atributy vytváří nový prvek v lidské společnosti. V důsledku vzniku kyberprostoru a jeho prolínání s lidskou společností se postupně mění člověk i samotná společnost (Šmahaj, 2014, s. 15). Např. se jedná o tzv. disinhibiční efekt, viz text výše. Podle Saka a Sakové (2007, s. 257) se současný člověk „*střídavě pohybuje v přirozeném světě a v kyberprostoru, přičemž aktivity v jedné dimenzi ovlivňují i život v dimenzi druhé*“. Dle Procházky et al. (2014, s. 115) „*kyberprostor umožňuje lidem navazovat nová přátelství, ale na druhou stranu poskytuje další prostor pro antisociální chování*“. Kyberprostor se stává prostorem pro možnosti kyberšikany.

Definování kyberšikany v obecném měřítku je poměrně obtížné, jelikož se jedná o nový fenomén, prozatím nedošlo mezi výzkumníky k jednoznačné shodě. Za nový fenomén jej považují i Hinduja a Patchin (2014, s. 2). Tito výzkumníci definují kyberšikanu jako úmyslné a opakované ubližování způsobené prostřednictvím využívání počítačů, mobilních telefonů a dalších elektronických zařízení. V podstatě mají na mysli incidenty, kdy mladiství využívají technologii k obtěžování, vyhrožování nebo k jiným obtěžujícím činnostem zaměřeným proti svým vrstevníkům.

Za autora pojmu kyberšikana je považován Bill Belsey, Kanadčan, který v roce 2008 kyberšikanu definoval „jako úmyslné, opakované a nepřátelské chování ze strany jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit ostatním a zároveň zahrnuje využití informačních a komunikačních technologií (např. e-mail, mobilní telefon a pager, IM, vytvoření hanlivých osobních webových stránek)“ (Belsey, 2008 in Šmahaj, 2014, s. 44).

V důsledku rozvoje dané problematiky byl termín kyberšikana zakotven i v metodickém pokynu vydaném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Ministerstvo definuje kyberšikanu jako „zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu“ (Rizikové chování ve školním prostředí). Kyberšikana je šikana, která probíhá pomocí elektronických technologií. Elektronické technologie zahrnují přístroje a zařízení, jako jsou mobilní telefony, počítače a tablety, stejně jako komunikační nástroje včetně sociálních sítí, textové zprávy, chaty a webové stránky (Cyber Bullying). Kopecký, Sztokowski a Krejčí (Dehue et al., 2009 in 2015, s. 11) popisují kyberšikanu jako „trýznění, hrozby, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky mezi mladistvými za pomoci internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů“. Pro kyberšikanu Černá (Priceová a Dalglish, 2010 in 2013, s. 20) uvádí komplexní a často využívanou definici, která kyberšikanu považuje za „kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií“.

Z výše uvedených definic vyplývá, že mezi základní prvek kyberšikany patří ICT, přesněji elektronická média. Dalšími prvky kyberšikany jsou dle Černé (2013, s. 21) opakovanost, mocenská nerovnováha, záměrnost agresivního útoku ze strany útočníka a vnímání jednání ze strany oběti jako nepřijemné.

Rogers (2011, s. 32) upozorňuje na zásadní rozdíly mezi tradiční šikanou „tvář v tvář“ a kyberšikanou. Kyberšikana se od šikany liší tím, že agresori mohou zachovat určitý odstup od oběti, to jim poskytuje jistý pocit anonymity a bezpečí, což

je ujištěno v představě, že se na jejich chování neprijde. Jako další rozdíl uvádí skutečnost, že kyberšikana může probíhat v jakoukoliv dobu a proniká do míst, která byla považovaná jako bezpečná. Útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji než v realitě. Příprava a realizace útoku není časově limitována (Rizikové chování ve školním prostředí). Kyberšikana nepůsobí viditelné dopady, na rozdíl od tradiční šikany (modřiny, poranění), může být pro okolí těžko odhalitelná (Mašková et al., 2012, s. 3). Specifika šikany a kyberšikany popisuje i Šmahaj (2014, s. 68) (viz Tab. 1).

Jak vyplývá z textu uvedeného v Tab. 1, je zřejmé, že specifika šikany a kyberšikany jsou v řadě případů rozdílná. Budou zde uvedeny jen některé příklady. Např. prostředí, ve kterém se šikanování realizuje, je zcela odlišné, v případě šikany je to skutečný svět a u kyberšikany se jedná o svět virtuální (o kyberprostor).

Další výraznou zvláštností mezi těmito dvěma pojmy je způsob úniku oběti. Šikanovaná oběť může nalézt únik před šikanujícím a dopady šikany v bezpečí domova, ale oběť kyberšikany tuto možnost nemá, jelikož nástroje využívané ke kyberšikaně, jako např. smartphone, mají jak agresori, tak oběti neustále u sebe. Ostatní specifika šikany a kyberšikany jsou uvedeny v Tab. 1

Tab. 1 Specifika šikany a kyberšikany

Specifika	Šikana	Kyberšikana
Forma	Fyzická a psychická forma	Psychická forma a happy slapping
Prostředek	Slovo, dotyk, ničení či odcizení majetku, zneužití či šíření informace	Text, foto, video, data, zneužití či šíření informace
Snadnost odhalení	Více odhalitelná (více pozorovatelů, modřiny)	Vyšší forma anonymity
Spoluúčast	Individuální, malé skupiny	Individuální, malé skupiny, velké skupiny, masa jednotlivců
Rizikovost	Určitá stádia a proces utváření	Riziko více forem, umocňující efekt
Šíření	Časový vývoj	Okamžité, velmi rychlé, obsah je dostupný všem uživatelům
Únik	Bezpečí domova	Nikam, ICT mají děti a mládež neustále u sebe (např. smartphone)
Oběť	Kdokoliv, přesto je však role oběti u šikany lépe vymezena	Kdokoliv
Řešení	Více reálné (nikoliv pro oběť)	Beznaděj (pro oběť)
Nástroje	Známé, jasné definice a ověřené postupy, prevence, edukace	Prevence, edukace, hledání a ověřování postupů
Prostředí	Skutečný svět	Virtuální svět

Zdroj: Šmahaj, 2014, s. 68, upraveno Adamec (2016).

4.2.1 Vymezení základních pojmů souvisejících s kyberšikanou

S pojmem kyberšikana souvisí i ostatní důležité pojmy, které je zapotřebí si vysvětlit, aby nedocházelo k jejich záměnám. Jedná se o pojem kyberškádlení (cybertea-sing), kyberobtěžování (cyberharassment) a nebo kyberhrozbu/kyberútok (cyberthreats).

- **Kyberškádlení** – iniciátor se chová tak, že nemá v úmyslu osobě ublížit. Toto jednání není opakované. Obtěžovaný jedinec může dát iniciátorovi zpětnou vazbu, a ten v řadě případů takový způsob chování přestane vykonávat. „*Kyberškádlení může vytvářet mezi komunikujícími prvek specifického pozitivně laděného, humorného vztahu*“ (Šmahaj, 2014, s. 46).
- **Kyberobtěžování** - jedná se o zneužití internetu k nevyžádané komunikaci nebo interakci s jinou osobou nebo subjektem (What is Cyber Harassment).
- **Kyberhrozba/kyberútok** - jedná se o elektronické materiály, které mají vyvolat obavy nebo je jejich cílem způsobit škodu či násilí (Šmahaj, 2014, s. 46).

4.2.2 Typy kyberšikany

Moravcová (2016, s. 8) dělí kyberšikanu na přímé útoky a nepřímé, neboli kyberšikanu v zastoupení. Podobné dělení uvádí i Šmahaj (2014, s. 67), který přímou kyberšikanu dělí na aktivní a pasivní a nepřímou kyberšikanu také na aktivní a pasivní. Podrobnější charakteristika jednotlivých typů kyberšikany (kyberagresora, pomocník agresora) je uvedena v Tab. 2.

Přímé útoky jsou častější, a to z důvodu jejich rychlosti. Schéma je jasně dané. Útočník (agresor) vede svůj útok přímo k oběti. Agresor se většinou skrývá za smyšlenou identitou, ale může vystupovat i pod svým skutečným jménem. Nepřímá kyberšikana se tak často nevyskytuje, ale v tomto případě bohužel platí, čím méně útoků, o to zákeřnější forma. Zástupcem agresora je třetí osoba, která vykoná útok na oběť. Vhodným prostředím pro oba tyto typy kyberšikany jsou sociální sítě (Moravcová, 2016, s. 8).

Tab. 2 Základní typy kyberšikany

Typ	Kyberagresor	Pomocník agresora
Přímá kyberšikana aktivní	Iniciátor útoku, obtěžování probíhá přes internet nebo mobilní telefon	Zapojuje se do komentářů, oběti vyhrožuje a zasílá zprávy či e-maily
Přímá kyberšikana pasivní	Iniciátor útoku, vytváří webové stránky či materiály, které zveřejňuje, aniž o tom oběť ví a nechá je žít svým vlastním životem	Osoba sdílí obsah a zapojuje se do komentářů ve smyslu flamingu
Nepřímá kyberšikana aktivní	Iniciátor zná heslo do účtu oběti, vstupuje tam bez jejího vědomí a jedná v jejím zastoupení, stopy svého chování většinou odstraní	Osoba sdílí obsah, ale nezapojuje se do komentářů
Nepřímá kyberšikana pasivní	Útoky, které jsou cíleny na hardware, nikoliv oběť a jsou prováděny přes počítač či software, který nastavil agresor (např. zaslání viru, spamu, aj.)	Forma zábavy bez zásahu ve formě komentářů, přeposílání obsahu či nabídnutí pomoci oběti

Zdroj: Šmahaj, 2014, s. 67, upraveno Adamec (2016).

4.2.3 Formy kyberšikany

Formy kyberšikany lze obecně rozdělit do dvou okruhů. Do prvního lze zařadit projevy, tedy konkrétní způsoby kyberšikany, které vedou k agresí vůči oběti a druhý okruh představují nástroje (prostředky), které umožňují kyberšikanu realizovat.

Projevy kyberšikany

Projevů kyberšikany existuje poměrně velké množství a nové vznikají v důsledku rozvoje ICT. Mezi nejčastěji uváděné projevy kyberšikany patří:

- **Provokování** (flaming) – *„jedná se o urážlivou prudkou výměnu názorů mezi dvěma nebo více osobami přes komunikační technologie“* (Šmahaj, 2014, s. 47), především prostřednictvím veřejných chatů (Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 15).
- **Kyberobtěžování** (kyberharassment) – *„opakované posílání útočných, urážlivých nebo nevyžádaných zpráv“* (Rogers, 2011, s. 35).
- **Ponižování a pomlouvání (očerňování)** (denigration) – *„jedná se o sdělování nepravdivých informací o druhém, které má za cíl nějaký druh sociálního poškození/vyloučení“* (Černá, 2013, s. 27).
- **Krádež identity** (impersonation), **zneužití cizí identity ke kyberšikaně** – v tomto případě se útočník představuje jako oběť a také tak jedná, po odcizení přístupového hesla např. k e-mailu či facebookovému profilu, po přihlášení ostatní uráží, pomlouvá, rozesílá lživé informace či soubory, jako by je rozesílala oběť sama (Šmahaj, 2014, s. 48).
- **Prozrazení** (outing) – *„sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných“* (Rogers, 2011, s. 35).
- **Vyloučení** (exclusion) – oběť je vyloučena ze skupiny, do které chce patřit. Pro oběť je to často bolestné, tento projev kyberšikany postrádá prvek agrese, ale může to vést u oběti k frustraci z nenaplněné potřeby (Černá, 2013, s. 25).
- **Kyberpronásledování** (cyberstalking) – dlouhodobé, intenzivní obtěžování oběti v kyberprostoru (Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 15), útočník využívá elektronickou komunikaci, jejím prostřednictvím opakovaně zasílá obtěžující a vyhrožující zprávy (Šmahaj, 2014, s. 48).
- **Fackování pro zábavu** (happy slapping) – jedná se o fyzický atak, kdy jeden nebo více útočníků napadne oběť a další účastník celý útok natáčí na kameru či mobilní telefon, poté video zveřejní prostřednictvím internetu, důsledky takového chování mohou být fatální (Mašková et al., 2012, s. 7).
- **Hlasování o výprasku** (bashing poll) – jedná se o projev kyberšikany, který zatím v České republice není příliš rozšířený. *„Na webu je vyhlášeno hlasování o tom, kdo má dostat virtuální výprask, obvykle se volí mezi čtyřmi až pěti kandidáty. Pro tyto volby už existují i speciální weby“* (Rottová et al., 2009, s. 82).

S těmito projevy kyberšikany úzce souvisí nástroje kyberšikany, které útočníci zneužívají pro své útoky.

Nástroje kyberšikany

Aby útočník mohl své projevy kyberšikany realizovat, potřebuje k tomu vhodný nástroj. S rozvojem ICT a elektroniky je rozmanitost nástrojů v současné době pestrá. A jejich dostupnost není tak obtížná jako před 10 lety. Mezi nástroje, které jsou zneužívány k projevům kyberšikany, jsou obecně zařazovány sociální sítě, webové stránky, blogy, chatové místnosti, instant messaging (IM) a zprávy (SMS, MMS), elektronická pošta (e-mail), herní hry online nebo fotografie, videa pořízená mobilním zařízením (telefon, tablet).

Sociální síť je tvořena propojenou skupinou lidí, kteří se navzájem ovlivňují. Základním předpokladem sociálních sítí je sdílení informací na internetu mezi jednotlivými lidmi, respektive uživateli dané sociální sítě. Uživatelé mohou sdílet prakticky cokoli, od aktuálního pocitu, přes hudbu, filmy nebo jiné soubory. Jejich prostřednictvím uživatelé mohou navazovat přátelství či si vyměňovat zprávy nebo informace (Bednář, 2011, s. 193). Ale pokud se na nich neuplatňují bezpečnostní pravidla, mohou být zneužity (Rogers, 2011, s. 34) ke kyberšikaně, v podobě pomluv.

Webové stránky, blogy poskytují prostor agresorům pro jejich zákeřné chování vůči druhým. Dle Černé (2013, s. 29) je nejznámějším prostředím webová stránka You Tube, kde uživatelé mohou nahrávat videa a je preferovaná většinou mladistvých. Za webovou stránku se považuje jakýkoliv dokument nebo soubor umístěný na webu. Web neboli www – world wide web – je služba na internetu. Jedná se o graficky orientované zpracování dat, informací sestavených do podoby www stránek, které využívají formátovaný text, grafiku, animace a zvuky. Obsahují odkazy (link), které jednoduše uživatele přesměrují z jedné stránky na druhou (Abrahámová et al., 1999, s. 374, 397).

Blogy jsou pravidelně aktualizované webové stránky, kde jejich majitel zveřejňuje své subjektivní a názorové příspěvky na různá témata. Příspěvky jsou řazeny sestupně chronologicky a jsou vybaveny trvalými odkazy, pomocí nichž je možné je zpětně dohledat (Beránek, Miklík, 2005).

Chatové místnosti „jedná se o komunikační prostředí, kam uživatelé chodí záměrně“, doménou jsou společná témata a jedná se o synchronní komunikaci (Šmahaj, 2014, s. 51). Dle Rogers (2011, s. 34) se mohou stát prostředkem pro zastrašo-

vání a výhrůžky. Dalším nástrojem kyberšikany se může stát instant messaging (IM).

Instant messaging je druhem elektronické komunikace, která vytváří spojení mezi komunikujícími stranami. Jedná se o kombinaci elektronické pošty a telefonátu. Zprávy psané klávesnicí jsou okamžitě odesílány příjemci. Instant messaging umožňuje příjemci zpráv reagovat, až když uzná za vhodné. Nejedná se o chatování, ale o okamžité zprávy a o přímé spojení mezi komunikujícími stranami. Do instant messaging jsou zařazovány Google Talk, ICQ, Jabber, Skype, Windows Messenger anebo Yahoo! Messenger (Příbyl, 2006).

Díky mobilním telefonům nebo i tabletům umožňujícím telefonování v současné době lze zasílat **SMS** (Short Message Service) anebo jejich obdobu **MMS**, tyto zprávy jsou delší a jejich součástí mohou být videa, zvukové nahrávky či obrázky. Tyto nástroje se staly velice oblíbenými u mladistvých. Agresor je může snadno zneužít k obtěžování, např. zasíláním výhrůžných zpráv 24 hodin denně (Šmahaj, 2014, s. 50).

Elektronická pošta (E-mail) „představuje jedno z nejvýznamnějších a nejrozšířenějších využití síťových služeb internetu. Použitím e-mailu mohou uživatelé mezi sebou komunikovat posíláním elektronických dopisů“. Nejedná se však o komunikaci v reálném čase (Máče, 2006, s. 196). Černá (2013, s. 30) uvádí, že díky své frekvencovanosti využití se často stává nástrojem pro kyberšikanu. Pro útočníka je elektronická pošta vhodná, protože jen obtížně lze dohledat majitele e-mailové adresy, tedy vykazuje vysoký stupeň anonymity, rychlost a možnost rozsahu šíření.

Ke kyberšikaně se mohou zneužít i **hry hrané online**, tento typ her je mezi dětmi i mladistvými velmi oblíbený (69 % chlapců a 49 % dívek hraje online hry), jak uvádí Šmahaj (2014, s. 26) v kapitole knihy s názvem Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Během hraní online her může docházet ke komunikaci mezi hráči prostřednictvím chatu nebo živého rozhovoru, a to je prostor pro možné formy kyberšikany, jako např. nadávky, vyhrožování, obtěžování.

4.2.4 Právní rámec

V řadě zemí i v rámci Evropy existují obavy z důsledků projevů kyberšikany na děti, žáky, studenty či učitele, proto se tato problematika v řadě zemí řeší na politické úrovni. Dle Šmahaje (2014, s. 69) nejsou schopny legislativní systémy dostatečně adekvátně a zejména pružně reagovat „na dynamické změny, které jsou spojovány s kyberprostorem (internetová kriminalita, počítačová kriminalita, kyberšikana aj.)“, jelikož šikana ani kyberšikana nejsou v žádném legislativním předpisu defi-

novány a ani nejsou v České republice považovány za trestný čin či přestupek. Projevy kyberšikany však mohou naplňovat skutkovou podstatu některých trestných činů, jako např. vydírání, útisk, nebezpečné pronásledování, aj. (Rogers, 2011, s. 13).

Mašková et al. (2012, s. 25) uvádí příklady projevů, které mohou naplňovat skutkovou podstatu trestných činů, které jsou stanoveny v trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů), např. se jedná o:

- Nebezpečné pronásledování neboli stalking.
- Účast na sebevraždě.
- Porušení tajemství dopravovaných zpráv.
- Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí.
- Pomluva.
- Šíření pornografie.
- Poškození cizích práv.
- Nebezpečné vyhrožování.
- Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací.
- Vydírání.
- Poškození cizí věci.
- Podvod.

Kromě trestního zákoníku se problematiky kyberšikany také týká zákon o elektronických komunikacích (zákon č. 127/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů), a to konkrétně § 67 Identifikace zlomyslných nebo obtěžujících volání a § 93 Zneužití elektronické adresy odesílatele. Dále zákon o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nebo zákon o přestupcích (zákon č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) (Moravcová, 2016, s. 12–13). Důležité legislativní odkazy jsou uvedeny v dokumentu s názvem Příloha č. 7 – Kyberšikana (Rizikové chování ve školním prostředí), který lze nalézt na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

4.2.5 Etiologie kyberšikany

Příčiny kyberšikany mohou být různé. Útoky agresorů mají původ většinou hluboko v minulosti a jsou důsledky narušených komunikačních dovedností a schopností empatie (Fileccia et al., 2016, s. 10).

Dle Kopeckého (2011) za prvotní příčinu kyberšikany lze považovat především **celospolečenskou krizi výchovy**. „*Dítě je vychováno jiným způsobem, než*

tomu bylo v předcházejících generacích. Zatímco výchova předcházejících generací probíhala více či méně autoritativně či autoritářsky, současná generace dětí je často vychovávána velmi liberálně. Takto koncipovaná výchova má jistá specifika či charakteristiky, které výrazně ovlivňují vznik agrese v chování“. Kopecký (2011) dále uvádí jako příčiny kyberšikany **neexistenci hranic** (děti vyrůstají bez jasného vymezení hranic svého chování a jednání), **změnu výchovných vzorů** (výchovné vzory se postupem času mění, děti a mladiství dávají přednost u svých vzorů zejména výkonu a moci, vzory jsou sportovci, celebrity, úspěšní podnikatelé, přitom pro ně není důležité, jakým způsobem svého postavení dosáhly), další příčinou jsou **nefungující citové vazby v rodině** (chybí emoční pouto a schopnost udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu), také **škola supluje funkci rodiny** (řada rodin vnímá školu jako instituci, která má jejich děti vychovávat) a **školský systém v krizi kvality** (což se projevuje snížením filtrů pro přechod z jednoho edukačního stupně na jiný, kdyby existoval tlak na rodiče a fungující filtr, který by znevýhodňoval při přijímacích zkouškách žáky, kteří získali sníženou známku z chování (např. za kyberšikanu), rodiče by zkvalitnili výchovu dítěte, aby předešli jeho možnému kariérnímu neúspěchu). Nemalou roli v současné době hraje i **úloha tlaku společnosti** (společnost je jednoznačně orientovaná na výkon) a **krize společenských hodnot** (absence zodpovědnosti ve prospěch individuálního štěstí) (Labusová, 2008 in Kopecký, 2011).

4.2.6 Aktéři kyberšikany

Mezi aktéry kyberšikany patří oběť, pachatel (útočník, agresor) a přihlížející („publikum“, další zúčastnění). Pachatelé kyberšikany jsou shodní jako pachatelé tradiční šikany, ale „*kyberšikana se odehrává v kyberprostoru, tedy v obecně velmi odlišném prostředí*“ (Macháčková, Dědková, 2013, s. 61).

Oběti kyberšikany

Definování jasných charakteristik oběti kyberšikany není snadné. Šmahaj (Campfield, 2006 in 2014, s. 52-53) uvádí, že u většiny obětí se vyskytuje stres, uzavřenost, nižší sebevědomí a sebehodnocení a zároveň emoční problémy a problémové chování. Kopecký, Szotkowski a Krejčí (Olweus, 1993 a Kopecký, 2011 in 2015, s. 24) dělí oběti kyberšikany na oběti pasivní a tzv. oběti provokatéry. **Pasivní oběti** jsou „*slabé a zranitelné děti a dospívající, kteří pro agresora představují snadný cíl – tzv. pasivní oběť. Bývají tělesně slabší, málo asertivní, nejistí a v důsledku toho*

často nepříliš oblíbení a s malým množstvím přátel“ (Macháčková, Dědková, 2013, s. 61). **Oběti provokatéři** jsou charakterističtí hyperaktivitou, impulsivností, agresivitou, nemají téměř žádné přátele a v kolektivu vrstevníků nejsou příliš oblíbení (Perry, Kusel a Perry, 1988 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 24). Macháčková a Dědková (2013, s. 62) k těmto typům obětí v případě kyberšikany přidává ještě další dva. Prvním je agresor, který se sám stává obětí a druhým jsou děti či dospívající, kteří běžně nevybočují a v kolektivu mají dobré postavení, ale v online prostředí se stávají zranitelnými. Šmahaj (2014, s. 54) upozorňuje na ještě jeden typ oběti a to na tzv. **globální oběť**. Jedná se o jedince, kteří jsou vystaveni tradiční šikaně, ale současně i kyberšikaně. Dochází u nich v důsledku obtěžování k umocnění dopadu na psychiku a tudíž i k zvýšení rizika sebevražedného chování.

Agresoři kyberšikany

Agresoři tvoří různorodou skupinu jedinců, ve které se vyskytují chlapci i dívky, ale i osoby s nízkým nebo vysokým sociálním postavením, děti či dospívající s vysokým i nízkým sebevědomím a různými kognitivními schopnostmi (Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 22). Dále tito autoři uvádí, že *„základní klasifikace pachatelů kyberšikany vychází z charakteristiky agresorů v rámci tradiční šikany“*. Agresorem kyberšikany se může za určitých podmínek stát prakticky kdokoliv (Mašková, et al., 2012, s. 8). Jednou z charakteristik agresorů dle Macháčkové, Dědkové (Campfield, 2006, Sourander et al., 2010 in 2013, s. 65) je problémové chování, agresoři mají vyšší výskyt absence ve škole, mají podprůměrné výsledky, poškozují cizí věci a projevují se u nich i jiné sociálně patologické jevy, jako kouření a pití alkoholu. Agresoři také nemají natolik rozvinutou schopnost empatie jako ostatní děti a dospívající, což může být příčinou jejich agresivního chování (Olweus, 1993 in Macháčková, Dědková, 2013, s. 65). Mladí agresoři často racionalizují projevy svého chování, protože se domnívají, že oběti jejich chování nijak neublíží (Williams, Guerra, 2007 in Šmahaj, 2014, s. 56).

Přihlízející kyberšikaně

Poslední, ale neméně důležitou skupinou aktérů kyberšikany jsou přihlízející, kteří tvoří publikum pro projevy agresorů vůči oběťm kyberšikany. Olweus (1993 in Macháčková, Dědková, 2013, s. 69) rozlišuje několik typů (rolí) přihlízejících osob, které dělí podle *„postojů k šikaně (který může být pozitivní, neutrální či lhostejný*

nebo negativní) a konkrétního jednání (tedy zda aktivně do situace zakročí, či ne)“.

Podle těchto charakteristik lze stanovit tyto typy přihlízejících:

- Následovníci agresora, aktivně jej podporují.
- Otevřeně podporující agresora (povzbuzují, ale oběti neubližují).
- Neotevřeně podporující agresora, ale zůstávají pasivní.
- Nezúčastnění přihlízející.
- Nesouhlasící s kyberšikanou, ale jsou pasivní.
- Aktivně a otevřeně pomáhající.

Přihlízející mají značný podíl a vliv na formě, podobě a délce trvání kyberšikany, a proto by tito účastníci kyberšikany neměli být opomíjeni.

4.2.7 Dopady kyberšikany

Gajdošová (2011) uvádí, že kyberšikana je problém, který se ve svých projevech či následcích liší od šikany tradiční. Kyberšikana vzniká a probíhá v kyberprostoru, bez osobního kontaktu mezi agresorem a obětí. V současné době se stává aktuálním a rozšířeným problémem.

Dopady se týkají nejen obětí, ale i samotných útočníků. Dopady kyberšikany se také projevují u přihlízejících. U obětí se jedná o řadu negativních dopadů v oblasti fyzické i psychické, např. se jedná o výrazné změny v chování dané oběti vyvolané kyberšikanou.

Dědková, Macháčková (2013, s. 86-91) dopady u obětí člení dle doby působení, a to na krátkodobé (bezprostřední), přetrvávající a dlouhodobé. Mezi **bezprostřední dopady** kyberšikany řadí okamžité reakce, většinou se jedná o nepříjemné pocity, jako např. vztek, smutek, strach, beznaděj, sebeobviňování či pláč. U obětí s bezprostředními dopady se můžeme setkat s tzv. naučenou bezmocností, kdy se oběť vzdává a nesnaží se situaci řešit. Mezi **přetrvávající dopady** řadí *fyzické* (psychosomatické potíže – problémy se spánkem, bolesti hlavy, bolesti zad, bolesti břicha, nechutenství (Sourander et al., 2010 in Dědková, Macháčková, 2013, s. 88)), *emoční* (negativní emoce – strach, bezmoc, zlost, smutek, mohou se časem zhoršovat a rozvinout se v trvalejší pocit úzkosti až v deprese) a *dopady na chování* (emoční nevyrovnanost může vést k hádkám, k frustraci, k zlosti, což může vést až k fyzickým atakům či ničení věcí). U **dlouhodobých dopadů** se jedná o dopady, které se u oběti projevují i po ukončení kyberšikany, toto může vést až k narušení vztahů a k ohrožení zdravého vývoje oběti.

Jako dopad u agresorů uvádí posílení agresivního chování, a to zejména v případech, kdy je agresor odhalen a není potrestán. Přihlízející mohou mít stejné dopady jako oběť a také strach z toho, že se i oni mohou stát obětí kyberšikany.

Gajdošová (2011) řadí mezi dopady tzv. **zástupné aktivity** v chování oběti, které odvádí její pozornost od projevů kyberšikany. Jedná se např. o konzumaci sladkého, věnování se zálibám, zlehčování a zobecňování situace, ale i pití alkoholu, zneužívání drog, gamblerství. Všechny tyto aktivity mají vést ke snaze odlehčit závažnost situace. Také upozorňuje na **změny ve fyzickém projevu** u obětí kyberšikany, jako je např. dlouhodobé vyčerpání organismu, změny ve váze, oslabení imunity, nechutenství. Mezi obzvláště závažné dopady, vyvolané v důsledku dlouhodobé frustrace, patří **sebeпоškozování** a v nejhorším případě i **sebevražedné tendence**. Oběti kyberšikany se „pokusí o sebevraždu dvakrát pravděpodobněji než jejich vrstevníci, kteří s kyberšikanou zkušenost nemají (u agresorů je tato pravděpodobnost jednaapůlkrát vyšší)“ (Hinduji, Patchina (2010) in Dědková, Macháčková, 2013, s. 93).

4.2.8 Možnosti prevence a řešení kyberšikany

Včasné odhalení kyberšikany je klíčové. Čím déle se kyberšikana rozvíjí, tím větší počet obětí postihuje a pozice útočníků se upevňuje, což může vést k závažnějším útokům a dopady na oběti se zvyšují, náprava takovýchto činů je o to těžší (Mašková et al., 2012, s. 14). Řešení kyberšikany souvisí s odstraněním jejich příčin vzniku. Kyberšikana se týká nejen oběti, agresora, ale i rodičů, vyučujících a školy. Je zapotřebí ji řešit na všech těchto úrovních. Ševčíková, Dědková (2013, s. 139) popisuje jednotlivé rady jak postupovat na těchto úrovních. V případě úrovně jedince se musí obětem kyberšikany zprostředkovat informace, že na řešení této situace nejsou samy a že je zapotřebí se vždy svěřit dospělému, kterému důvěřují. Oběť musí vědět, že má vždy právo požádat o pomoc někoho dospělého ze školy, i když se kyberšikana odehrává mimo prostory školy. U rodičů, vyučujících a zaměstnanců školy se musí zvyšovat jejich vědomosti o rizicích kyberšikany, možné souvislosti s tradiční šikanou a nutnosti aktivně z jejich strany obětem kyberšikany pomáhat. Rodiče by měli být opatrní při svém restriktivním přístupu ke komunikačním technologiím.

Kopecký, Krejčí (2012, s. 7) popisují, jak se chránit před kyberšikanou. Uvádí několik obecných rad:

- Respektovat ostatní uživatele (chovat se s úctou, nevyvolávat konflikty).

- Nebýt přehnaně důvěřivý a nevěřit všemu co ostatní tvrdí (výzkumy prokazují, že většina lidí ve virtuální komunikaci lže).
- Neshledovat citlivé informace, které by mohly být zneužity (osobní údaje, osobní fotografie, soukromá videa, své problémy, hesla k elektronickým účtům, apod.).
- Seznámit se s pravidly služeb internetu.

Välimäki et al. (2012, s. 7–17) v rámci výzkumu zabývajícího se kyberšikanou stanovili doporučení související s prevencí a řešením kyberšikany. Tato doporučení rozdělili pro rodiče, mladé lidi, školy a učitele.

Rodiče by měli se svými dětmi o problémech kyberšikany mluvit a nečekat až k ní dojde. Rodiče by se měli lépe orientovat v digitálním světě, v bezpečném používání mobilních telefonů, tabletů, internetu a ve způsobech jak mohou být tyto nástroje zneužity pro potřeby kyberšikany. Rodiče musí hbitě reagovat, mají-li podezření, že je jejich dítě obětí kyberšikany nebo je-li agresorem. Dále by měli své děti nabádat k tomu, aby zasáhly, pokud se stanou svědky kyberšikany.

Mladé lidi je zapotřebí zaujmout, aby bylo možné bojovat s kyberšikanou. Vypěstovat v nich přístup, aby byli akceschopní, odpovědní a uměli správně jednat, stanou-li se obětí nebo svědkem kyberšikany. Školní politiku o kyberšikaně je zapotřebí s nimi konzultovat a zavést programy, které je o ní budou informovat. Musí se jim poskytnout znalosti a posilovat sebedůvěru, aby byli schopni adekvátně reagovat na projevy a dopady kyberšikany, jako např. útoky neoplácet, uchovat si důkazní materiál o útoku, svěřit se někomu, atd.

Škola musí vytvořit pozitivní školní kulturu, založenou na atmosféře podpory, ale zároveň zavést školní politiku s postupy jak kyberšikaně předcházet.

Učitelé musí se žáky o těchto problémech mluvit, měli by být žákům vzory v chování. Učitelé, rodiče a žáci musí spolupracovat v boji proti kyberšikaně. Učitelé hrají také důležitou roli při snižování výskytu kyberšikany mezi mladými lidmi. Měli by být pravidelně vzděláváni a podporováni, aby věděli, jak se chovat, když se kyberšikana objeví. Musí úzce a aktivně spolupracovat s rodiči na strategii, jak řešit kyberšikanu a podílet se na vytvoření pozitivní atmosféry ve třídě (Välimäki et al., 2012, s. 7–17).

Mezi jeden z častých nástrojů kyberšikany patří mobilní telefon. Někteří mobilní operátoři, jako např. Vodafone, poskytují rodičům možnost nastavit ovládací prvky tak, aby svým dětem zamezili v přístupu k internetovému obsahu určenému plnoletým. Jedná se o tzv. Dětský profil, Blokování nelegálního a nevhodného obsahu nebo volně dostupné aplikace Vodafone Safety Net (umožňuje kontrolu, komu

smějí děti volat a komu ne) či Vodafone Protect (chrání data zejména, když dítě ztratí telefon). Tento operátor také spustil globální kampaň #BeStrong na podporu boje proti kyberšikaně. Kampaň je založená na speciálních emotikonech. Za každý retweet na Twitteru nebo like na Facebooku, který se bude vztahovat k hashtagu #BeStrong, věnuje operátor 14 centů (3,70 Kč) neziskovým organizacím bojujícím proti kyberšikaně (Chraňte svoje děti online).

Jelikož se jedná o závažné téma, existuje řada projektů a webových stránek, které se věnují této problematice. Rogers (2011, s. 15–17) uvádí přehled projektů a webových stránek, které se věnují problematice kyberšikany a kde mohou najít pomoc oběti, rodiče, školy či učitelé. Jedním z projektů je projekt Minimalizace šikany, který spolupracuje s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Českou školní inspekcí (informace viz www.minimalizacesikany.cz). Dále se jedná o projekt E-bezpečí, bližší informace na www.e-bezpeci.cz nebo projekt Kyberšikana.eu. Mnoho aktivit v této oblasti také poskytuje Národní centrum bezpečnějšího internetu, např. se jedná o tyto aktivity: Saferinternet.cz, Bezpečně online, Horká linka či Červené tlačítko.

Moravcová (2016, s. 18) kyberšikanu považuje za jev, který se nemá podceňovat, ale zároveň se jej nesmíme bát. Jelikož jsou k dispozici nástroje, jak tomuto jevu předcházet a efektivně jej řešit.

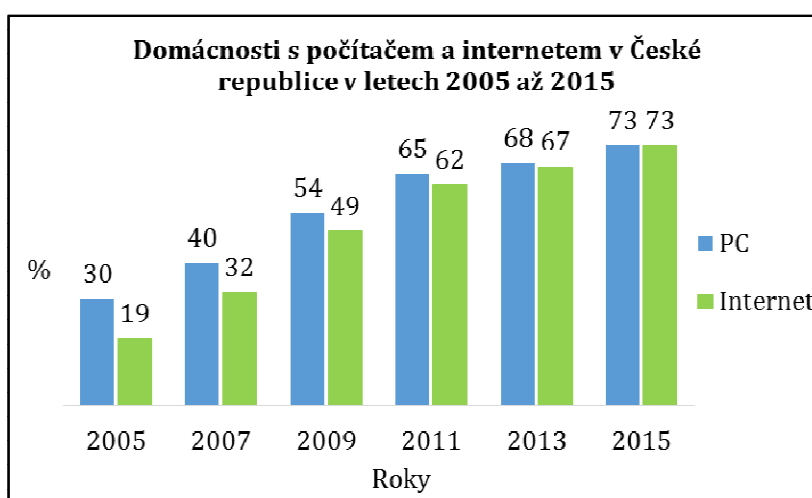
4.2.9 Výskyt kyberšikany

Výzkum výskytu kyberšikany u dětí, žáků, studentů vysokých škol či u pedagogů probíhá v posledních letech velmi intenzivně v řadě zemí z celého světa. Šmahaj (Arıcaka, 2008 in 2014, s. 56) uvádí, že výzkumný tým pod vedením Arıcaka „našel statisticky významný vztah mezi četností užívání internetu a některými druhy kyberšikany (především přeposílání infikovaných e-mailů a rozšiřování informací, které by nikdy neřekli v komunikaci tváří v tvář)“. Výskyt kyberšikany úzce souvisí s využíváním internetu jako komunikačního nástroje.

Vybavenost domácností počítačem a internetem v České republice

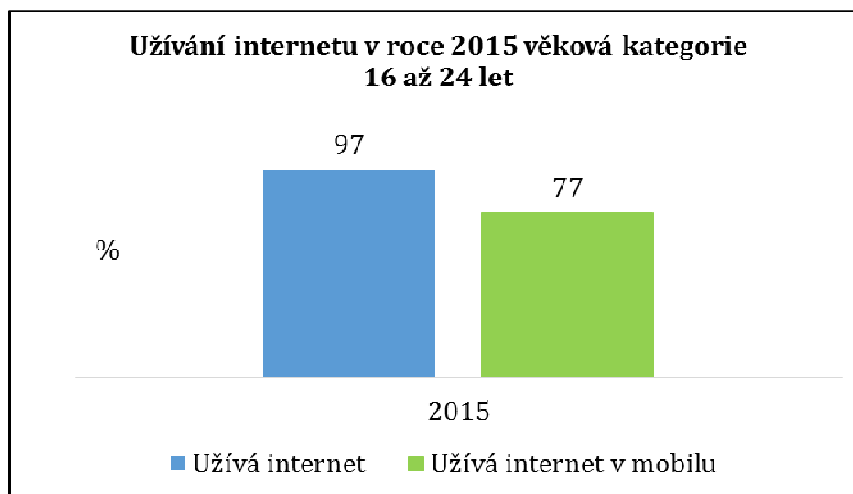
Digitální technologie se staly jedním ze základních pilířů současné společnosti, přičemž tyto technologie lze chápat nejenom jako výrobek lidské kultury, ale také jako důležité činitele, kteří výrazně spoluutvářejí naši kulturu, společnost i každodenní život (Lévy, 2000 in Arnseth et al., 2016, s. 88). V České republice se v posledních 25 letech vybavenost počítačem v domácnostech zvýšila více než tři-

četinásobně a dnes je počítač běžnou výbavou téměř tří čtvrtin (73 %) českých domácností. Co se týká přístupu domácností k počítači v České republice v roce 2015 (jedná se o data za poslední 3 měsíce roku 2015), mělo doma přístup k počítači 3,1 mil. domácností, tj. 2,5 krát více než před 10 lety, kdy počítač měla necelá třetina (30 %) domácností, jak je patrné na Obr. 2. Počet českých domácností s připojením k internetu za posledních 10 let vzrostl téměř čtyřnásobně. V roce 2005 měla připojení k internetu jen necelá pětina (0,8 mil.) domácností (Odbor statistik rozvoje společnosti, 2015, s. 16). Na Obr. 2 je uveden přehled procentního vyjádření vybavení domácností počítačem a připojení na internet v České republice v letech 2005 až 2015.

Obr. 2 Domácnosti s počítačem a internetem v České republice v letech 2005 až 2015
Zdroj: Odbor statistik rozvoje společnosti, upraveno Adamec (2016).

Dále jsou uvedena data vztahující se k věkové kategorii 16 až 24 let. Na Obr. 3 je graficky vyjádřeno procentní zastoupení užívání internetu v roce 2015 v této věkové kategorii. 97 % respondentů v daném roce užívalo internet. O 20 % méně užívalo internet v mobilním telefonu. Ze všech sledovaných věkových kategorií, tato kategorie, užívá internet nejvíce. S narůstajícím věkem četnost užívání internetu klesá, např. u věkové kategorie 45 až 54 let činí 68 %, u věkové kategorie 65 až 74 let je to 39,5 % a u kategorie 75+ let hodnota činí 10,8 % (Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci).

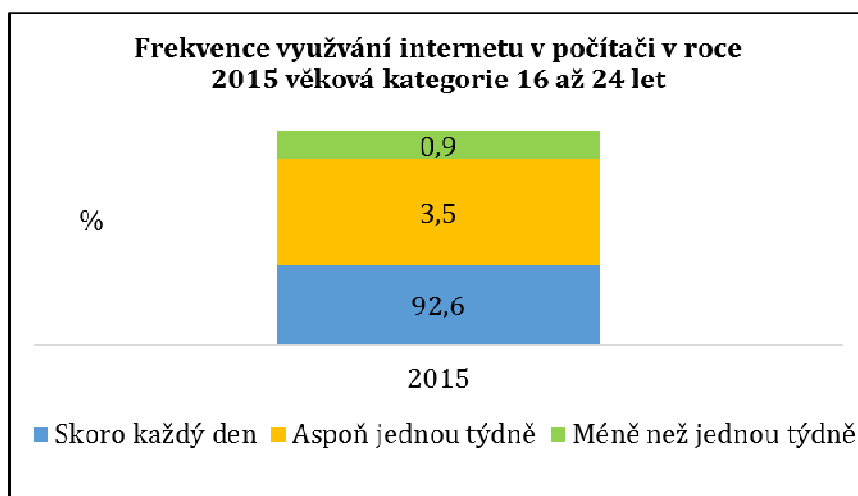
Obr. 3 Užívání internetu v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let

Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016).

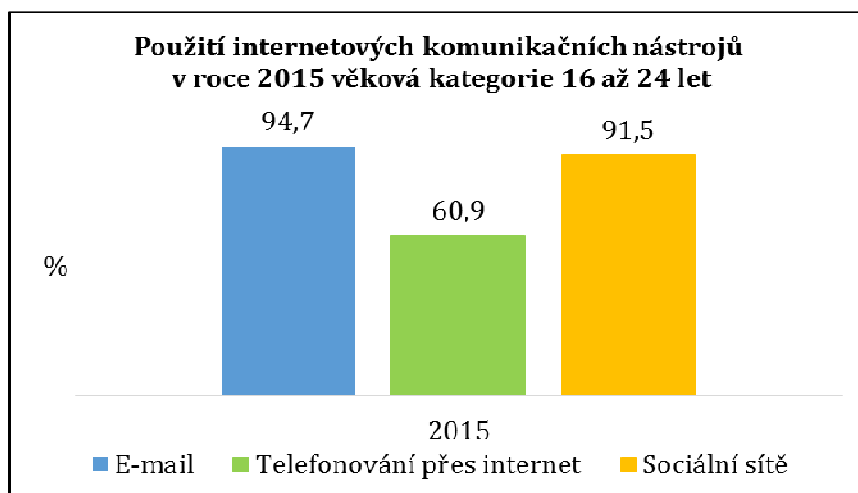
Kromě procentního vyjádření užívání internetu je zajímavým ukazatelem také frekvence využívání internetu v počítači pro danou věkovou kategorii, viz Obr. 4. Ze statického výzkumu vyplývá (odpovídali ti, kteří užívají internet (97 %)), že 92,6 % respondentů využívá internet skoro každý den a pouze necelé 1 % užívá internet méně než jednou týdně. Frekvence užívání internetu ve věkové kategorii 16 až 24 let je nejvyšší mezi sledovanými věkovými kategoriemi. S narůstajícím věkem frekvence užívání internetu klesá.

Věková kategorie 16 až 24 let užívá internet velice často. Z internetových komunikačních nástrojů jako je e-mail, telefonování přes internet a sociální sítě 94,7 % respondentů využívá e-mail, 91,5 % sociální sítě a 60,9 % telefonování přes internet, jak je patrné z údajů uvedených na Obr. 5.

Co se týče využívání sociálních sítí u ostatních věkových kategorií, je patrný výrazný pokles o tento komunikační nástroj s přibývajícím věkem, např. věková kategorie 25 až 34 let využívá tento nástroj ze 75,7 %, věková kategorie 55 až 64 let pouze z 14,9 %, podobná hodnota je i pro věkovou kategorii 65 až 74 let 13,2 %. Věková kategorie 75+ let v roce 2015 sociální sítě nevyužívala. Skoro každý den navštívilo v roce 2015 80,7 % jedinců ve věkové kategorii 16 až 24 let sociální sítě pro soukromé účely (Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci).

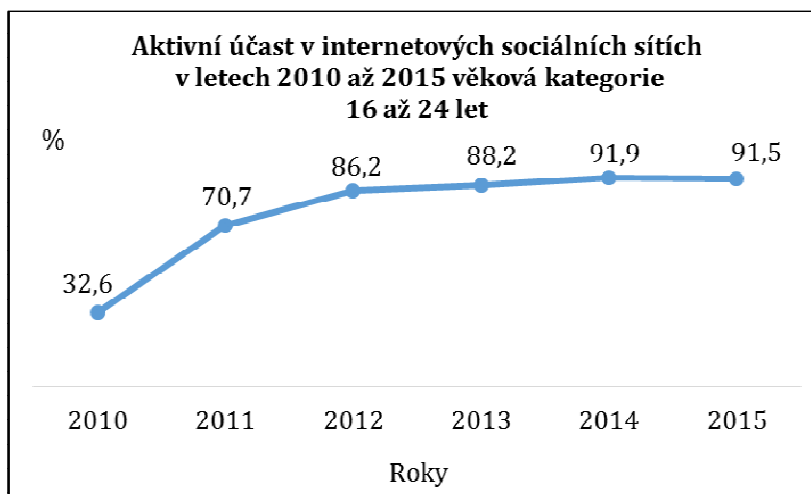

Obr. 4 Frekvence využívání internetu v počítači v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let
Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016).

Obr. 5 Použití internetových komunikačních nástrojů v roce 2015 věková kategorie 16 až 24 let
Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016).

Na Obr. 6 je uveden graficky vývoj aktivní účasti v internetových sociálních sítích v letech 2010–2015 ve věkové kategorii 16 až 24 let. Jak je z grafu patrné od roku 2010 do roku 2015 došlo k nárůstu aktivní účasti této kategorie v internetových sociálních sítích, a to o 58,9 %.

Obr. 6 Aktivní účast v internetových sociálních sítích v letech 2010 až 2015 věková kategorie 16 až 24 let

Zdroj: Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci, upraveno Adamec (2016).

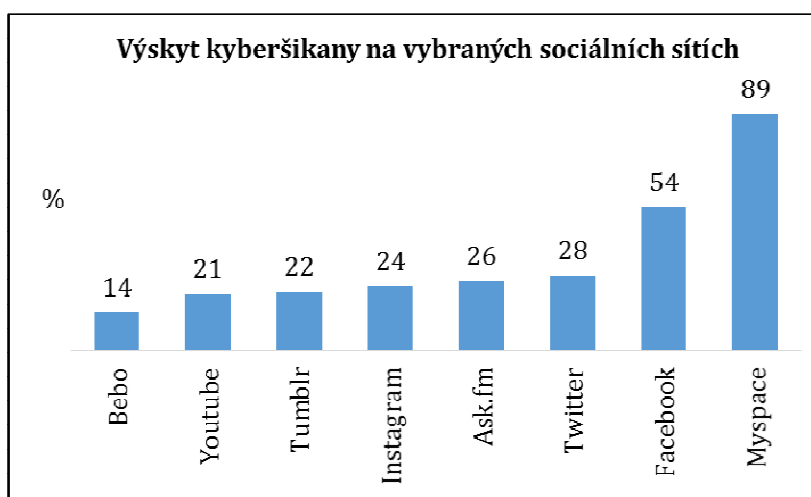
Šmahaj (2014, s. 31) uvádí, že úroveň používání internetu a ostatních technických prostředků je u mládeže velmi vysoká. Je vyšší než u jejich rodičů či prarodičů. Z toho lze usuzovat, že určitá ochrana či kontrola z jejich strany není zcela možná. Upozorňuje na to, že záleží na věku uživatele a na jeho uživatelských dovednostech a znalostech ICT. Každodenní užívání představuje určité riziko z pohledu zneužití ICT za účelem kyberšikany a dále upozorňuje na nebezpečí možných dopadů kyberšikany. Mládež je obklopena ICT, a to jak ve škole, doma, tak i díky internetu v přenosných komunikačních zařízeních (mobilní telefon či tablet) při řadě činností (např. cesta do školy, aj.).

Kyberšikana v číslech

Kyberšikana je poměrně novým fenoménem, který se začal rozvíjet v závislosti s novými technologiemi a s tím, jak se tyto technologie dostávají k dětem a adolescentům. Historie kyberšikany je mnohem kratší, zatímco pojem školní (tradiční) šikany existuje mnohem déle. Což vede k tomu, že tento problém není prozkoumán do takové hloubky jako tradiční šikana (Dědková, Šmahel, 2013, s. 37).

Výzkumníci z USA upozorňují, že u kyberšikany nezáleží na rozdílech pohlaví. Dle zjištění dívky nejsou častěji obětmi kyberšikany než chlapci (Brown, Demaray a Secord, 2014 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 13). Dále tito autoři uvádí informace ze studie provedené ve Velké Británii, USA a Austrálii, které se zúčastnilo 10 008 osob ve věku 13–22 let. Ze studie vyplývá, že 7 z 10 respondentů se stalo

obětí kyberšikany, přičemž 20 % zažívá kyberšikanu denně. Nejčastěji jsou pro kyberšikanu využívány sociální sítě Myspace (89 %), Facebook (54 %) a Twitter (28 %) (Ditch The Label, 2013 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 13). Procentní zastoupení obětí kyberšikany na různých sociálních sítích je uvedeno na Obr. 7.

Obr. 7 Výskyt kyberšikany na vybraných sociálních sítích
Zdroj: Ditch The Label, 2013 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 13, upraveno Adamec (2016).

Dědková a Šmahel (Juvonen, Cross, 2008 in 2013, s. 40) uvádí, že v roce 2008 byl v USA proveden výzkum se zaměřením na kyberšikanu. Výzkumu se zúčastnilo 1454 žáků ve věku 12–17 let. Výzkumníci se žáků ptali, jak často za poslední rok zažili na internetu nadávky nebo urážky (66 %), krádež hesla (33 %), výhrůžky (27 %), sdílení soukromé konverzace (25 %) nebo šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků (18 %). Alespoň jednu formu zažilo 72 % dotazovaných.

Další výzkum byl prováděn např. ve Španělsku v roce 2008 na vzorku 1661 respondentů opět ve věku 12–17 let. Tento výzkum přinesl následující výsledky: 4,2 % dotazovaných uvedlo, že se stalo obětí kyberšikany prostřednictvím mobilních telefonů a 7,5 % prostřednictvím internetu (Ortega, Calmaestra a Mechrán, 2008 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 14).

Také v Belgii byl v roce 2009 proveden výzkum na žácích ve věku 12–18 let. Autoři výzkumu se žáků ptali, zda na internetu sami zažili nebo způsobili např. výhrůžky e-mailem nebo mobilem (34 %), podvádění, předstírání cizí identity (27 %), šíření pomluv e-mailem nebo mobilem (19 %), nabourávání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla (16 %), úmyslné zaslání viru

(15 %). Alespoň jednu formu zažilo 62 % dotazovaných (Vandebosch, Cleemput, 2009 in Dědková, Šmahel, 2013, s. 41).

25 % z více než 10 000 náhodně vybraných respondentů ve věku 11–18 let v USA bylo zkoumáno v průběhu posledních 7 let. Tito dotazovaní uvedli, že byli obětí kyberšikany v určitém okamžiku svého života. V nejnovější studii mládeže středních škol, která probíhala počátkem roku 2014, 12 % dotazovaných uvedlo, že byli obětí kyberšikany (Hinduja, Patchin, 2014, s. 3).

V rámci projektu COST (evropská spolupráce ve vědeckém a technickém výzkumu (Priority 2016)) se zaměřením na kyberšikanu, který proběhl v Jihomoravském kraji v roce 2012, bylo zjištěno, že 22 % žáků ve věku 12–18 let zažilo kyberšikanu. Výzkumu se zúčastnilo 2092 žáků (Dědková, Šmahel, 2013, s. 40). 70 % českých žáků se domnívá, že je kyberšikana hodně rozšířená (Rottová et al., 2009, s. 14). Na Slovensku jsou nejčastěji kyberšikanovaní chlapci ve věku 17 let, ale statisticky jsou rovněž chlapci častěji kyberagresory (Hollá, 2015 in Kopecký, Szotkowski a Krejčí, 2015, s. 14).

5 Praktická část a výsledky práce

Dotazníkové šetření proběhlo na dvou vybraných středních školách. Na VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská byly dotazníky rozdány žákům a žákyním druhých až čtvrtých ročníků v únoru 2017 a v březnu 2017 proběhlo dotazníkové šetření na Střední odborné škole Nové Město na Moravě, kde byly dotazníky rozdány mezi žáky a žákyně prvních až třetích ročníků. Celkový počet respondentů, kteří vyplnili příslušné dotazníky, činil 103 (47 respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská a 56 respondentů Střední odborná škola Nové Město na Moravě). Na VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská bylo rozdáno 50 dotazníků, návratnost činila 94 %. Na Střední odborné škole Nové Město na Moravě bylo rozdáno 60 dotazníků, návratnost byla 93,3 %. Návratnost z obou škol dosáhla hodnoty 93,7 %. Vyplnění dotazníků bylo anonymní. Dotazník má celkem 14 otázek. Otázky jsou rozčleněny do několika tematických celků: využívání internetu, povědomí a informovanost o kyberšikaně, oběti kyberšikany (výskyt, způsob, pocity), agresori kyberšikany (početnost a prostředek) a přihlížející kyberšikaně (početnost). Dotazník začíná souborem otázek zaměřených na obecné informace, konkrétně osobní údaje, tedy věk, ročník studia a pohlaví dotazovaného. U většiny otázek respondenti volili možnost 1 odpovědi, pouze u 2 otázek (Otázka č. 9 a 13) mohli vybrat více variant odpovědí. Před realizací metody dotazování prostřednictvím dotazníku byly stanoveny následující hypotézy:

- **Hypotéza č. 1:** Domnívám se, že více jak 90 % žáků využívá internet každý den.
- **Hypotéza č. 2:** Předpokládám, že více jak 50 % žáků má povědomí o pojmu kyberšikana.
- **Hypotéza č. 3:** Domnívám se, že přibližně 30 % žáků se stalo obětí kyberšikany.
- **Hypotéza č. 4:** Myslím si, že více jak 20 % žáků je agresorem kyberšikany.
- **Hypotéza č. 5:** Předpokládám, že více jak 40 % žáků bylo někdy svědkem kyberšikany.

5.1 Výsledky dotazníkového šetření

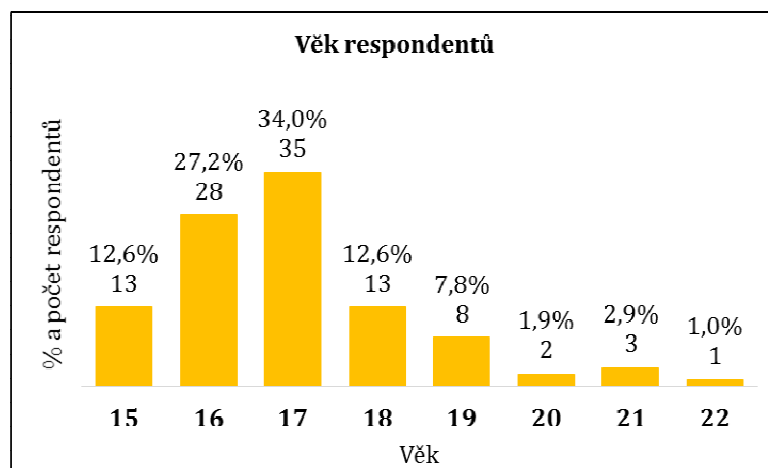
Následující text se věnuje výsledkům získaných z dotazníkového šetření. Obdržené výsledky byly statisticky vyhodnoceny, dále graficky vyjádřeny, doplněny o pří-

slušný komentář a poté z nich vyvozeny závěry pro stanovené hypotézy. Výsledky byly zvláště zpracovány pro jednotlivé školy a následně provedeno celkové vyhodnocení dotazníkového šetření. Výsledky dotazníkového šetření VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská jsou uvedeny v Příloze č. 2 a výsledky pro Střední odbornou školu Nové Město na Moravě jsou vloženy v Příloze č. 3.

5.1.1 Celkové výsledky dotazníkového šetření

Na základě výsledků získaných z dotazníkového šetření z obou středních škol, jak z VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská, tak i ze Střední odborné školy Nové Město na Moravě, bylo provedeno celkové vyhodnocení tohoto šetření. Celkem se zúčastnilo dotazníkového šetření 103 respondentů.

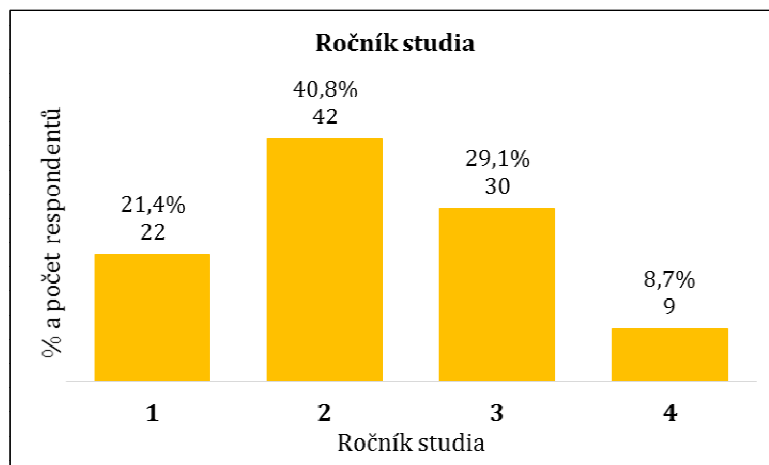
První soubor výsledků dotazníkového šetření se týká osobních údajů respondentů. Prvním osobním údajem, na který dotazovaní odpovídali, se týkal věku. Zastoupení jednotlivých věkových kategorií dotazovaných je uvedeno na Obr. 8. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo od 15 do 22 let. Největší zastoupení měla věková kategorie 17 s 34 % (35 respondentů) a dále věková kategorie 16 let s 27,2 % (28 respondentů), nejnižší zastoupení představovala věková kategorie 22 let 1 % (1 respondent).

Obr. 8 Otázka Věk respondentů – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

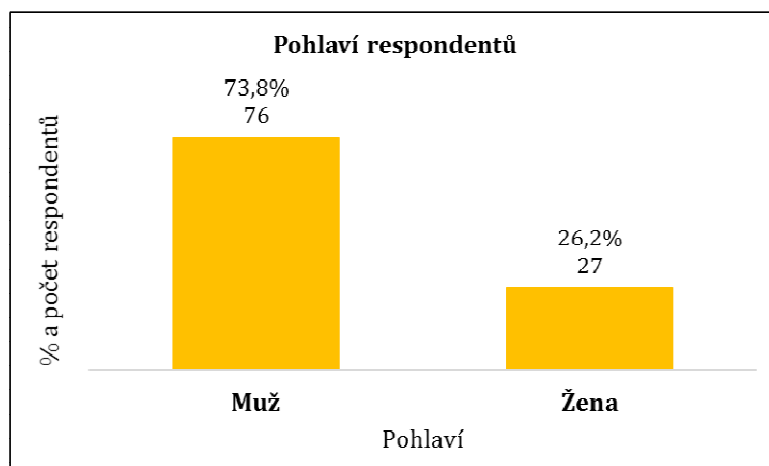
Následující otázka z osobních údajů se týkala ročníku studia, kde respondenti uvedli ročník svého studia. Výsledné údaje jsou zobrazeny na Obr. 9. Největší zastoupení v dotazníkovém šetření měli žáci a žákyně 2 ročníku s 40,8 % (42 re-

spondentů) na druhém místě to byli žáci a žákyně 3 ročníku s 29,1 % (30 respondentů) a na třetím místě žáci a žákyně 1 ročníku s 21,4 % (22 respondentů).

Obr. 9 Otázka Ročník studia – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

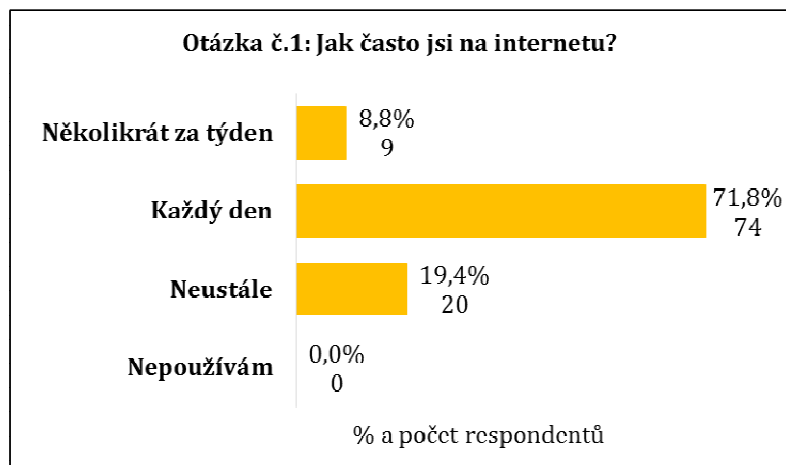
Poslední otázkou ze souboru osobních údajů byla otázka vztahující se k pohlaví respondentů. Procentní vyjádření počtu odpovídajících mužů a žen je uvedeno na Obr. 10. Převažující zastoupení měli muži, a to s 73,8 % (76 respondentů), ženy tvořily 26,2% zastoupení (27 respondentek). Toto zastoupení lze přičíst oborovému zaměření daných škol.

Obr. 10 Otázka Pohlaví respondentů – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

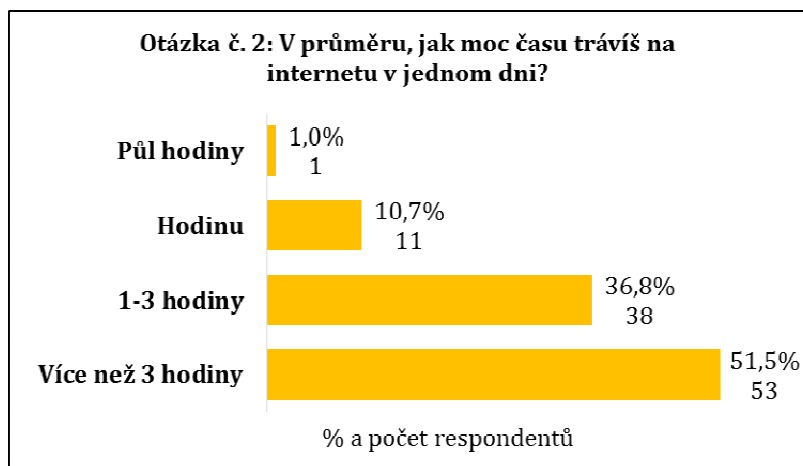
Dále jsou uvedeny výsledky k souboru otázek (Otázka č. 1–3), které se vztahují k využívání internetu. **Otázka č. 1** Jak často jsi na internetu? Získaná data jsou zob-

razena v grafu na Obr. 11. Převážná většina 71,8 % žáků (74 respondentů) odpověděla „Každý den“. Nikdo z dotazovaných nevybral možnost „Nepoužívám“.

Obr. 11 Otázka č. 1 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

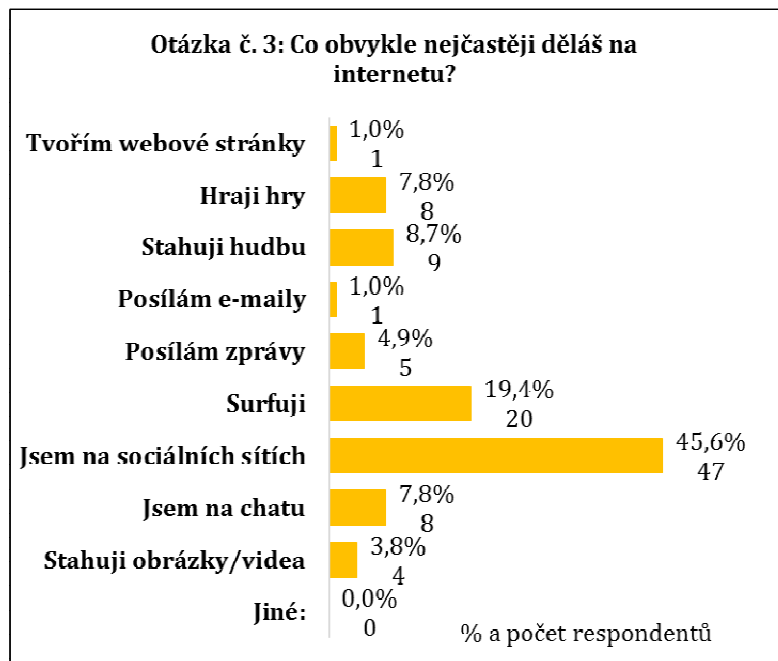
Otázka č. 2 V průměru, jak moc času trávíš na internetu v jednom dni? Značné zastoupení měla odpověď „Více než 3 hodiny“, tuto možnost si vybralo 51,5 % žáků (53 respondentů). Na druhém místě 36,8 % žáků (38 respondentů) uvedlo odpověď „1–3 hodiny“. Pouze 1 dotazovaný (1 %) odpověděl „Půl hodiny“. Všechny výsledky související s Otázkou č. 2 jsou uvedeny na Obr. 12.

Obr. 12 Otázka č. 2 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou vztahující se k problematice využívání internetu, je **Otázka č. 3** Co obvykle nejčastěji děláš na internetu? Dotazovaní mohli volit z několika mož-

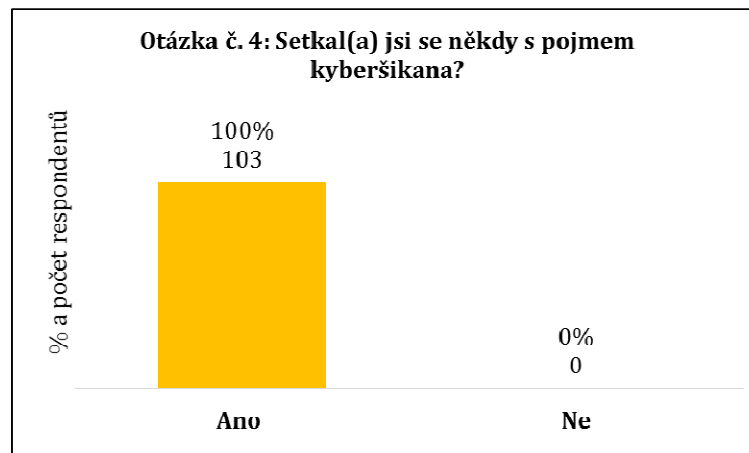
ností odpovědí. Výsledky jsou zobrazeny graficky v Obr. 13. Na prvním místě respondenti uváděli možnost „Jsem na sociálních sítích“ 45,6 % (47 respondentů), na druhém místě „Surfuji“ 19,4 % (20 respondentů) a třetí nejčastěji volenou odpovědí byla možnost „Stahuji hudbu“ 8,7 % (9 respondentů).

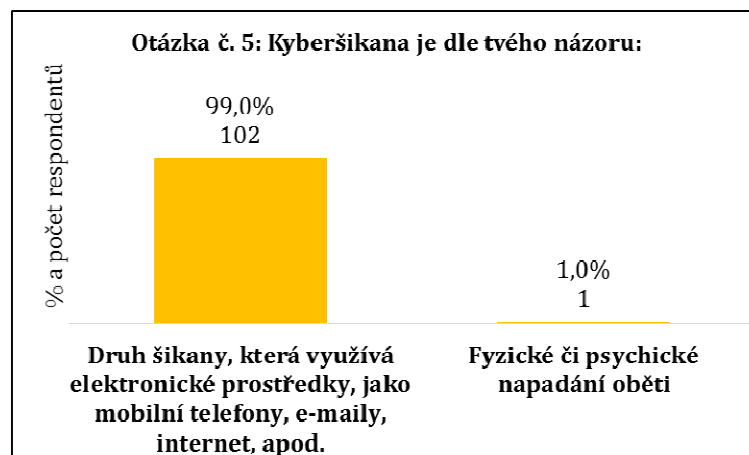
Obr. 13 Otázka č. 3 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Následně jsou popsány výsledky souboru otázek (Otázka č. 4–7), jejichž cílem bylo zjistit vědomosti a informovanost žáků o kyberšikaně. První otázkou je **Otázka č. 4** Setkal(a) jsi se někdy s pojmem kyberšikana? Všichni respondenti (100 %, 103 respondentů) uvedli, že se s pojmem kyberšikana setkali. Grafické vyhodnocení výsledků na Otázku č. 4 je uvedeno na Obr. 14.

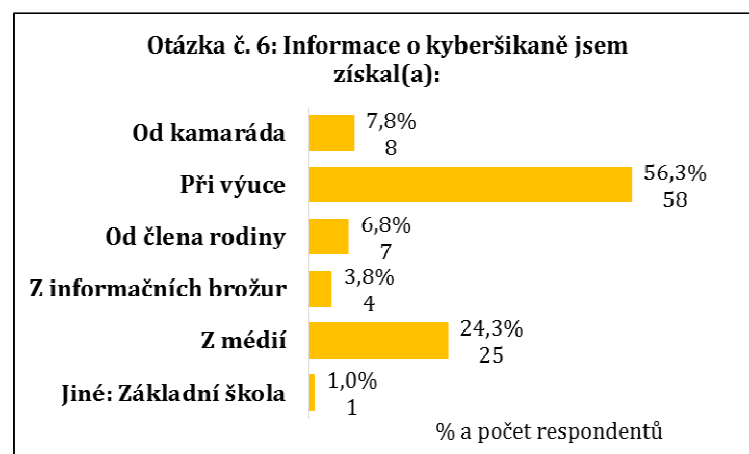
Na Obr. 15 jsou zobrazeny výsledky k **Otázce č. 5** Kyberšikana je dle tvého názoru:, kde žáci mohli vybírat z 2 definicí. Téměř 100 % žáků zvolilo správnou definici (99 %, 102 respondentů). 1 respondent (1 %) uvedl nesprávnou definici. Znalost pojmu kyberšikana je u žáků obou škol vysoká. Předposlední otázka z tohoto souboru je **Otázka č. 6** Informace o kyberšikaně jsi získal(a):, kde dotazování volili jednu možnost odpovědi. Nejčastěji uváděli možnost „Při výuce“ 56,3 % (58 respondentů) a na druhém místě to byla odpověď „Z médií“ 24,3 % (25 respondentů) a třetí nejčastěji volená odpověď byla „Od kamaráda“ 7,8 % (8 respondentů). Procentní vyjádření odpovědí na Otázku č. 6 je uvedeno v grafu na Obr. 16.

Obr. 14 Otázka č. 4 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

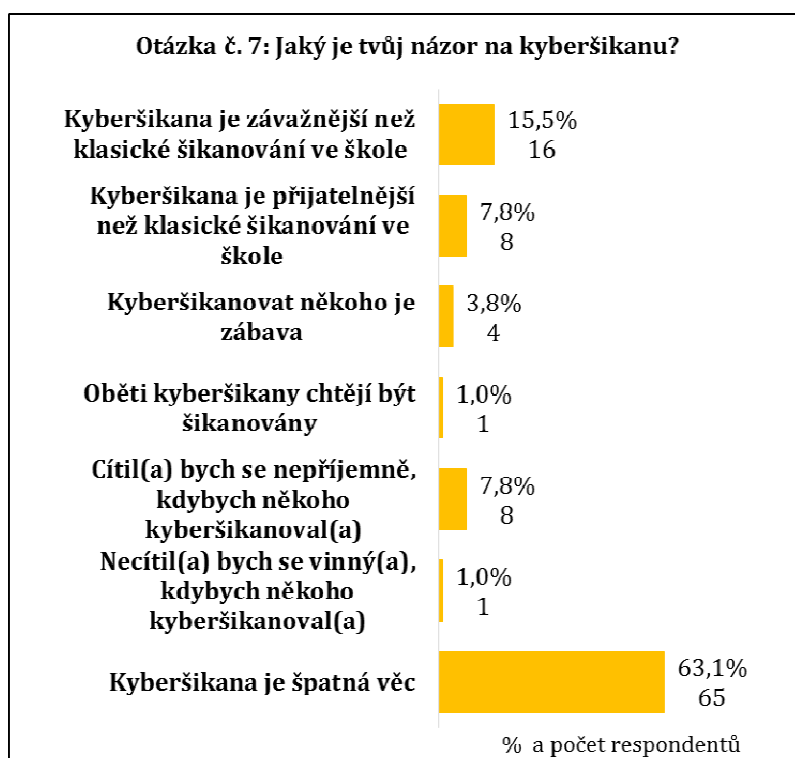

Obr. 15 Otázka č. 5 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

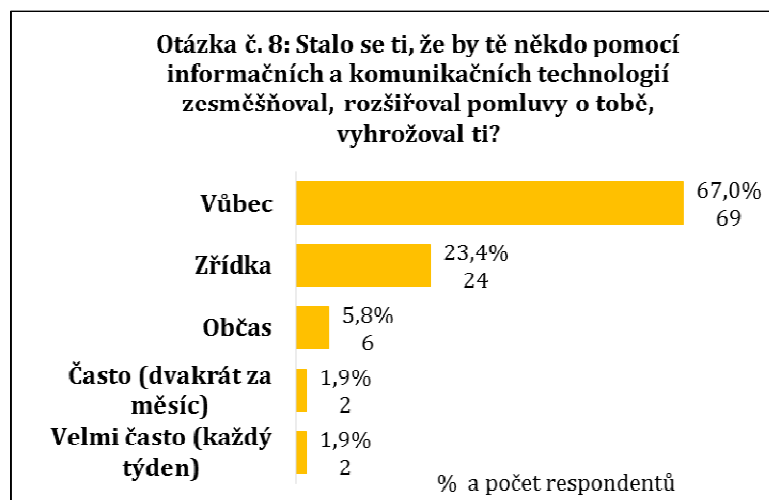
Obr. 16 Otázka č. 6 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 17 znázorňuje graficky zpracované výsledky k **Otázce č. 7** Jaký je tvůj názor na kyberšikanu. 63,1 % (65 respondentů) uvedlo, že „Kyberšikana je špatná věc“. Dále 15,5 % (16 respondentů) se domnívá, že „Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole“. Shodně 8 (7,8 %) dotazovaných uvedlo, že „Kyberšikana je přijatelnější než klasické šikanování ve škole“ a „Cítil(a) bych se nepříjemně kdybych někoho kyberšikanoval(a)“. Mezi žáky obou škol dominuje názor, že kyberšikana je špatná věc.

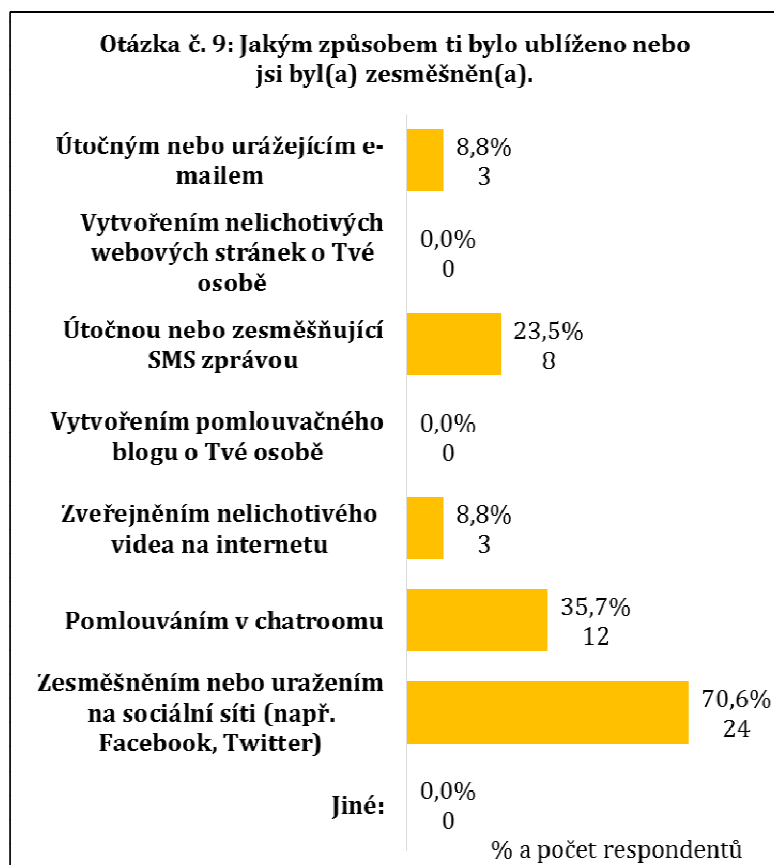

Obr. 17 Otázka č. 7 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Dále jsou popsány výsledky k předposlednímu souboru otázek (Otázka č. 8–11), které jsou zaměřeny na oběti kyberšikany, tedy na četnost výskytu kyberšikany, způsoby kyberšikany, na pocity, které to u šikanovaných vyvolalo a jaký způsob řešení oběti zvolili. První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 8** Stalo se ti, že by tě někdo pomocí informačních a komunikačních technologií zsměšňoval, rozšiřoval pomluvy o tobě, vyhrožoval ti? 67 % (69 respondentů) uvedlo odpověď „Vůbec“, ale celkem 33 % (34 respondentů) bylo dle zvolených odpovědí kyberšikanovalo, z čehož 2 žáci (1,9 %) uvedli, že „Velmi často (každý týden)“. Konkrétní výsledky jsou graficky zpracovány na Obr. 18.

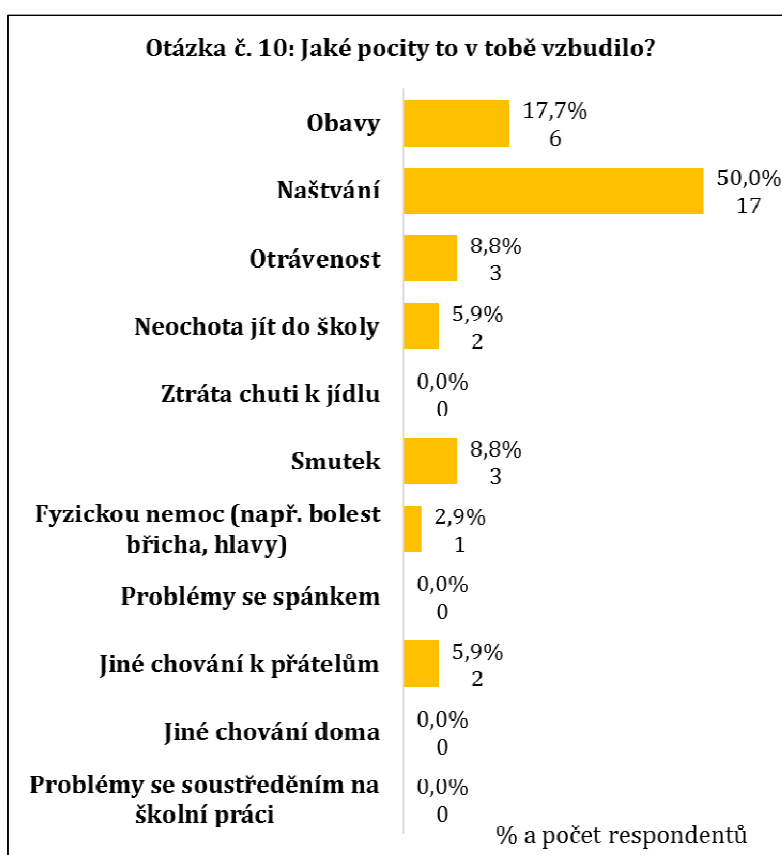

Obr. 18 Otázka č. 8 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 19 Otázka č. 9 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

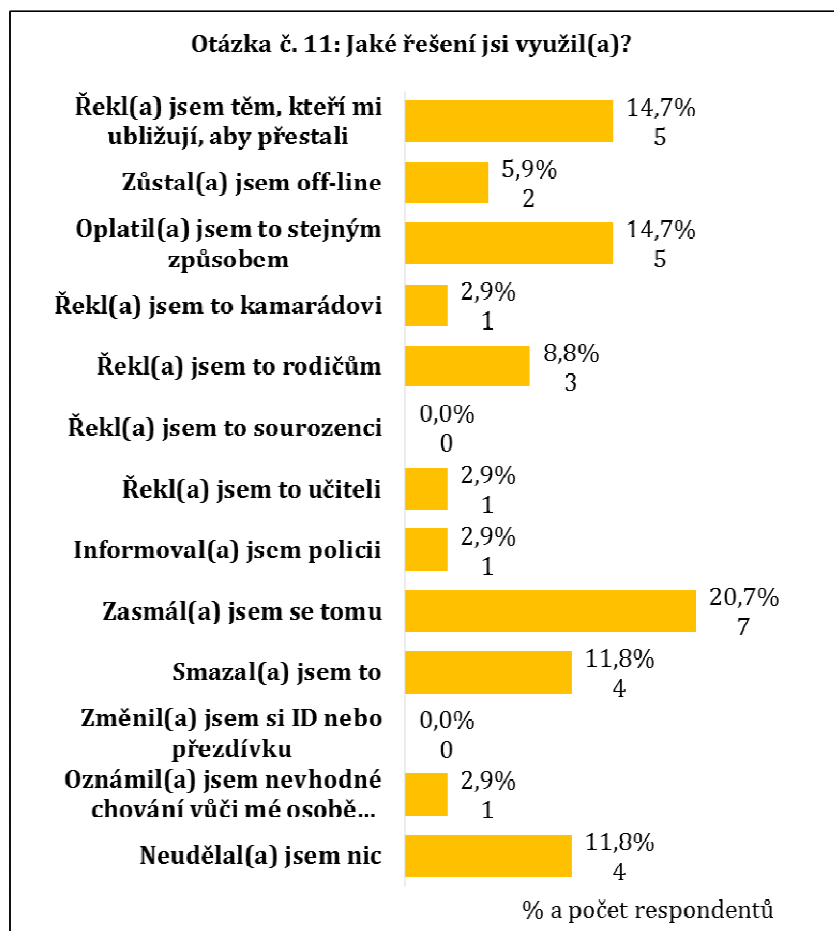
Na Otázky č. 9–11 odpovídali jen ti žáci (34 respondentů), kteří v předchozí otázce uvedli, že se někdy stali obětí kyberšikany. **Otázka č. 9** Jakým způsobem ti bylo ublíženo nebo jsi byl(a) zesměšněn(a). Výsledky k této otázce jsou zobrazeny na Obr. 19. Dotazovaní mohli zvolit více možností odpovědí, popřípadě napsat vlastní. Tuto možnost nevyužil žádný z dotazovaných. Nejčastěji uváděným způsobem bylo „Zesměšněním nebo uražením na sociální síti (např. Facebook, Twitter)“, tuto možnost odpovědi zvolilo 70,6 % (24 respondentů). Druhým nejčastějším způsobem bylo „Pomlouváním v chatroomu“ 35,7 % (12 respondentů) a na třetím místě dle výsledků to je způsob „Útočnou nebo zesměšňující SMS zprávou“ 23,5 % (8 respondentů).

Obr. 20 Otázka č. 10 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 20 znázorňuje grafické vyhodnocení výsledků k **Otázce č. 10** Jaké pocity to v tobě vzbudilo? Nejvíce respondentů uvedlo pocit „Naštvaní“ 50 % (17 respondentů) a druhým nejčastějším voleným pocitem byly „Obavy“, tuto možnost si zvolilo 17,7 % (6 respondentů). V pořadí třetí nejvíce vybíranou odpovědí byla odpo-

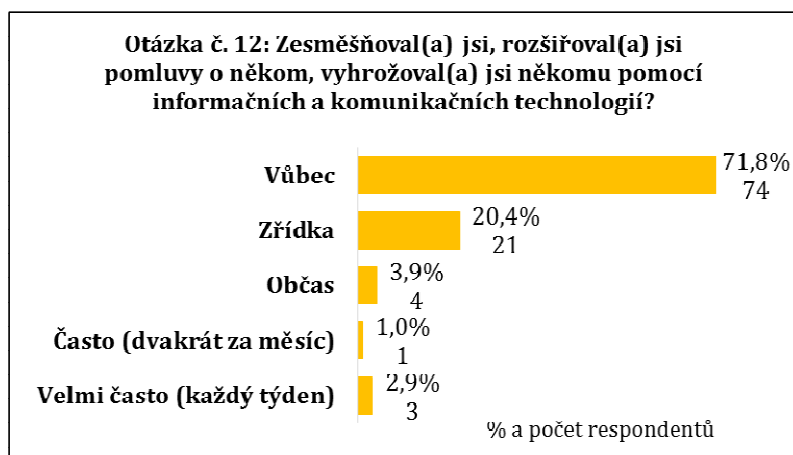
věd' „Otrávenost“ a „Smutek“ s 8,8 % (3 respondenti). Závěrečnou otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 11** Jaké řešení jsi využil(a)? Nejvíce 20,7 % (7 respondentů) uvedlo odpověď „Zasmál(a) jsem se tomu“. Dále shodně 14,7 % (5 respondentů) vybralo možnost řešení „Řekl(a) jsem těm, kteří mi ubližují, aby přestali“, „Oplatil(a) jsem to stejným způsobem“ a třetí nejčastěji uváděné řešení „Smazal(a) jsem to“ a „Neudělal(a) jsem nic“ s 11,8 % (4 respondenti). Pouze jedna z obětí kyberšikany (2,9 %) využila řešení „Řekl(a) jsem to učíteli“. Grafické znázornění odpovědí na Otázku č. 11 je zobrazeno na Obr. 21.

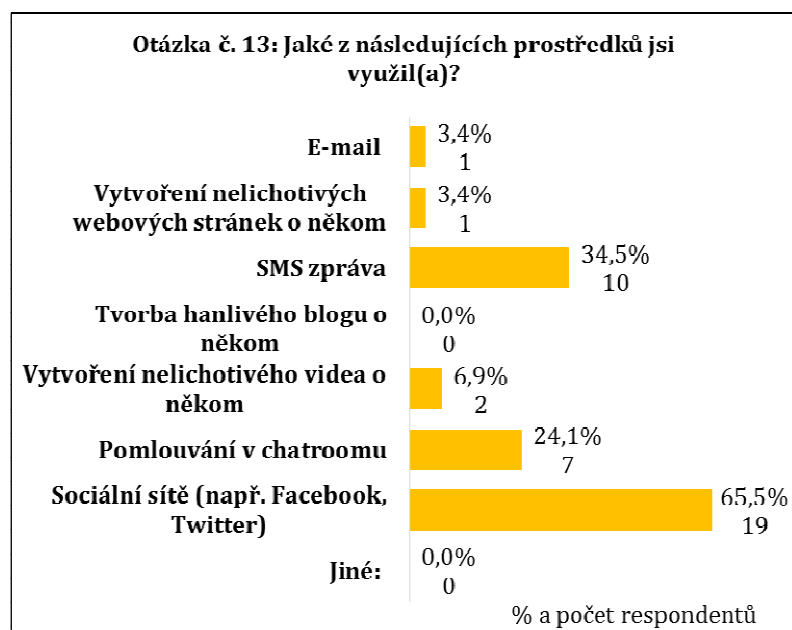
Obr. 21 Otázka č. 11 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Následují výsledky zbývajících souboru otázek (Otázky č. 12–13), které jsou orientovány na agresory kyberšikany, tedy na četnost kyberšikanování a prostředky kyberšikany, které agresori volili. Na tento soubor otázek odpovídalo všech 103 respondentů. Úvodní otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 12** Zesměšňoval(a) jsi, rozšiřoval(a) jsi pomluvy o někom, vyhrožoval(a) jsi někomu pomocí

informačních a komunikačních technologií? 71,8 % (74 respondentů) zvolilo odpověď „Vůbec“, ale celkem 28,2 % (29 respondentů), téměř jedna třetina žáků dle zvolených odpovědí kyberšikanovala, z čehož 3 žáci (2,9 %) uvedli, že „Velmi často (každý týden)“ a 21 žáků (20,4 %) vybralo odpověď „Zřídka“. Konkrétní výsledky na tuto otázku jsou zobrazeny na Obr. 22.

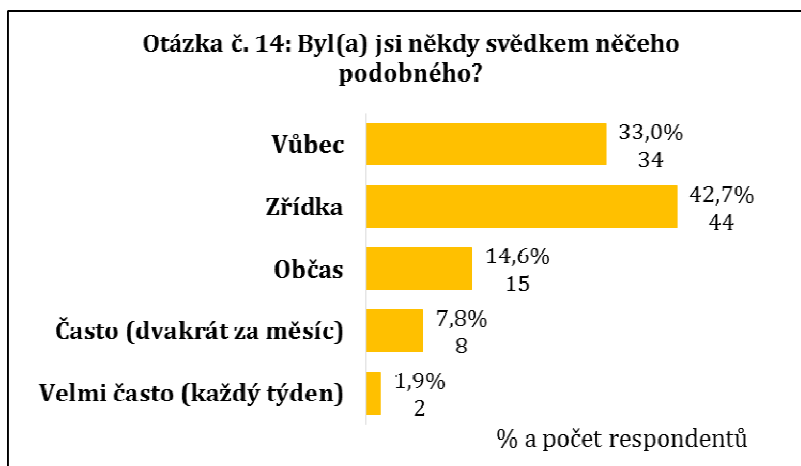
Obr. 22 Otázka č. 12 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 23 Otázka č. 13 – celkové výsledky
Zdroj: Adamec (2017).

Respondenti (26 žáků), kteří uvedli, že někdy kyberšikanovali, poté odpovídali i na **Otázku č. 13** Jaké z následujících prostředků jsi použil(a)? Výsledky odpovědí na

tuto otázku jsou uvedeny na Obr. 23. Žáci mohli vybírat z více možností odpovědí, popřípadě napsat vlastní. Tuto možnost nevyužil žádný z dotazovaných. Nejvíce uváděným prostředkem byly „Sociální sítě (např. Facebook, Twitter)“, tento způsob uvedlo 65,5 % (19 respondentů). Druhým nejčastěji voleným prostředkem byla „SMS zpráva“ 34,5 % (10 respondentů) a na třetím místě to bylo „Pomlouvání v chatroomu“ 24,1 % (7 respondentů).

Obr. 24 Otázka č. 14 – celkové výsledky

Zdroj: Adamec (2017).

Závěrečnou otázkou celého dotazníku je **Otázka č. 14** Byl(a) jsi někdy svědkem něčeho podobného?, zda byli žáci někdy aktéry kyberšikanování, neboli v roli přihlížejících. Na tuto otázku odpovídalo všech 103 dotazovaných. Převažovaly souhlasné odpovědi, celkem 67 % (69 respondentů) bylo svědkem něčeho podobného, tedy přihlížejícím kyberšikany, z toho 42,7 % (44 respondentů) zvolilo možnost „Zřídka“. 33 % (34 respondentů) uvedlo variantu „Vůbec“, tedy nebyli svědky něčeho podobného. Procentní vyjádření odpovědí na tuto otázku je uvedeno na Obr. 24.

Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 103 respondentů. Otázky týkající se věku, pohlaví a ročníku studia zde byly položeny zejména pro dokreslení charakteristiky osloveného vzorku, hlavním cíle dotazníkového šetření bylo potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

Žáci VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská a Střední odborné školy Nové Město na Moravě, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, nejčastěji využívají internet každý den (71,8 %, 74 respondentů), na internetu jsou denně víc než 3 hodiny (51,5 %, 53 respondentů), převážně na sociálních sítích (45,6 %, 47 respondentů), povědomí o pojmu kyberšikana je vysoké i správná volba defini-

ce tohoto pojmu (100%, 103 respondentů, 99 %, 102 respondentů), nejvíce informací o kyberšikaně získali při výuce (56,3 %, 58 respondentů), více jak polovina žáků se domnívá, že kyberšikana je špatná věc (63,1 %, 65 respondentů), přibližně třetina žáků byla kyberšikanovaná (33 %, 34 respondentů), a to nejčastěji zesměšňováním na sociálních sítích (např. Facebook či Twitter) (70,6 %, 24 respondentů), u poloviny šikanovaných to vyvolalo pocit naštvaní (50 %, 17 respondentů), jako možnost řešení kyberšikany nejvíce uváděli „Zasmál jsem se tomu“ (20,7 %, 7 respondentů), přibližně třetina odpovídajících žáků uvedla, že kyberšikanují (28,2 %, 29 respondentů), ke kyberšikaně volili jako prostředek zejména sociální sítě (65,5 %, 19 respondentů) a více jak polovina dotazovaných byla někdy v roli přihlížejícího kyberšikanování (67 %, 69 respondentů).

6 Diskuze

Na základě výstupů vyplývajících z provedeného dotazníkového šetření, které proběhlo na dvou vybraných školách, následuje vyhodnocení stanovených hypotéz. A poté porovnání výsledků s jinými autory, kteří se věnovali ve svých průzkumech podobné problematice. Předem bylo stanoveno celkem 5 hypotéz, které byly voleny na základě dostupných informací z odborných zdrojů či předpokladu autora práce.

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že více jak 90 % žáků využívá internet každý den. Tato hypotéza se u zkoumaného vzorku žáků nepotvrdila, jelikož internet každý den využívá jen 71,8 % (74 respondentů), tedy o 18,2 % méně žáků než bylo stanoveno v hypotéze. Přesto je využívání internetu mezi žáky poměrně vysoké, protože 19,4 % (20 respondentů) uvedlo, že je na internetu neustále. **Hypotéza č. 2:** Předpokládám, že více jak 50 % žáků má povědomí o pojmu kyberšikana. Hypotéza č. 2 byla potvrzena, povědomí žáků o pojmu kyberšikana je mnohem vyšší, jelikož tento pojem znalo všech 100 % (103 respondentů). Následuje **Hypotéza č. 3:** Domnívám se, že přibližně 30 % žáků se stalo obětí kyberšikany. I tato hypotéza byla potvrzena. Z výsledků vyplývá, že 33 % (34 respondentů) se stalo obětí kyberšikany. Předposlední hypotézou je **Hypotéza č. 4:** Myslím si, že více jak 20 % žáků je agresorem kyberšikany. Mezi dotazovanými žáky bylo 28,2 % (29 respondentů) agresorů kyberšikany. Tedy i Hypotéza č. 4 byla na základě získaných výsledků průzkumu potvrzena. Poslední hypotéza je **Hypotéza č. 5:** Předpokládám, že více jak 40 % žáků bylo někdy svědkem kyberšikany. Bohužel, svědkem kyberšikany bylo 67% (69 respondentů), což je poměrně vysoké číslo. Také poslední hypotéza daného dotazníkového šetření byla potvrzena.

Data vyplývající z Českého statistického úřadu upozorňují na to, že věková kategorie 16–24 let z 97 % používá internet (Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci), rovněž všichni žáci osloveni autorem této práce využívají internet. Zjištěné výsledky dosahují hodnot vyšších, a to o 3 %, oproti údajům uvedeným Českým statistickým úřadem.

Četností používání internetu u žáků středních škol se také zabýval Miroslav Růžička ve své bakalářské práci s názvem „Problematika kyberšikany u žáků základních a středních škol“ z roku 2013. Průzkum provedl na dvou vybraných středních školách u 100 žáků formou dotazníkového šetření. Růžička (2013, s. 37) uvádí, že ani jeden žák nezvolil možnost „Nepoužívám“. Stejně výsledky byly zjiš-

těny i dotazníkovým šetřením provedeným autorem této práce. Kudělka Jan (2012, s. 27) ve své bakalářské práci s názvem „Problematika kyberšikany na SŠ“ uvádí, že 74 % (122 respondentů) je připojeno na internet každý den. Zkoumaným vzorkem byli žáci středních škol. Téměř shodné výsledky byly zjištěny i autorem této práce, který zjistil, že 71,8 % (74 respondentů) je na internetu každý den. Kudělka (2012, s. 29) také zkoumal, co obvykle žáci na internetu nejčastěji dělají, tedy jejich činnosti. Zjistil, že v roce 2012 nejvíce žáci na internetu využívali sociální sítě, konkrétně 128 žáků ze 166 respondentů, tedy 77,1 %. Z údajů získaných dotazníkovým šetřením autorem této práce vyplývá, že jsou žáci také nejčastěji na sociálních sítích (45,6 %, 47 respondentů), ale v nižším zastoupení než uvádí Kudělka.

Dále také Kudělka (2012, s. 31) stanovoval ve své práci úroveň povědomí žáků o pojmu kyberšikana. Dospěl k výsledkům, že 78 % žáků ví, co je to kyberšikana. Růžička (2013, s. 39) uvádí, že s pojmem kyberšikana se setkalo 95 % oslovených žáků a autor této práce svým provedeným průzkumem zjistil výsledek, že 100 % (103 respondentů) má povědomí o pojmu kyberšikana a 99 % (102 respondentů) zvolilo správnou variantu definice kyberšikany. Lze konstatovat, že v současné době je povědomí žáků o pojmu kyberšikana vyšší než v předchozích letech.

Problematikou kyberšikany u žáků středních škol se např. zabývá Jan Šmahaj ve své práci s názvem „Kyberšikana jako společenský problém“, práce byla vydána v roce 2014. Předmětem výzkumu byli kromě žáků středních škol i žáci základních a studenti vysokých škol. Ve výzkumu se zaměřil na výskyt kyberšikany a také na prostředky ICT, přes které mohli být respondenti atakováni. Šmahaj (2014, s. 204) v empirické části výzkumu dosáhl těchto výsledků v kategorii žáci středních škol (jednalo se o žáky ve věku 16–22 let, N=222), výskyt kyberšikany přes mobilní telefon nebo internet činil 16,2 % a nejčastějším ICT prostředkem, přes který byli žáci atakováni, byly sociální sítě 45,2 %, textové zprávy přes mobilní telefon 38,7 %. Z výsledků dotazníkového šetření provedeného autorem práce vyplývá, že 33 % (34) respondentů se setkalo s kyberšikanou, tedy téměř o 50 % více než uvádí Šmahaj a prostředkem kyberšikany byly nejčastěji sociální sítě 70,6 % (24 respondentů), tedy jedná se o stejný prostředek, který uvádí i Šmahaj. Oproti těmto výsledkům byli žáci těchto škol vystaveni kyberšikaně přes sociální sítě o 25,4 % více. Růžička (2013, s. 38) ve své práci píše, že 16 % dotazovaných se setkalo s projevem kyberšikany a Kudělka (2012, s. 31) svým průzkumem zjistil, že 20 % (33 respondentů). Tedy o 17 % a o 13 % méně než zjistil autor této práce. Kudělka (2012, s. 32) dospěl k stejnému závěru jako Šmahaj a autor této práce, že nejvíce

využívaným prostředkem ke kyberšikaně byly sociální sítě (52 %, 28 respondentů).

Autor této práce i Kudělka se věnovali ve svých dotazníkových šetřeních i otázce, komu by se oběti kyberšikany s tímto problémem svěřili či jaké řešení by využili. Dospěli k odlišným výsledkům, autor této práce zjistil, že 20,7 % (7 respondentů) vybralo možnost „Zasmál jsem se tomu“ a Kudělka (2012, s. 33) uvádí, že 47 % žáků, kteří byli vystaveni kyberšikaně se s tímto problémem svěřilo kamarádovi. Autor této práce svým průzkumem zjistil, že tuto variantu si vybral pouze 1 respondent (2,9 %) ze 103 dotazovaných. Autora této práce osobně překvapila odpověď, kterou žáci nejčastěji volili, tedy „Zasmál jsem se tomu“. V praxi je tento způsob vyrovnávání se s kyberšikanou označován za tzv. „Přerámování“ nebo také kognitivní přerámování (Černá, 2013, s. 111). Jedná se o jednu z možných strategií vyrovnávání se s kyberšikanou. Přerámováním se dle Černé (2013, s. 111) „*myslí schopnost změnit úhel pohledu – buď na agresora, nebo na celou situaci. Spadá sem i znevažování či znehodnocování agresora („ten člověk mi za to nestojí, je ubohý“) a podobně. Do této kategorie patří i situace, kdy si oběť řekne, že si nenechá ubližovat, protože situace zkrátka není tak závažná, jak se jeví, nebo prostě proto, že agresor je člověk, kvůli němuž nemá smysl se trápit*“. Kromě této strategie ještě existuje strategie technicky zaměřená, vyhýbání se a ignorace, disociace (oddělení světa online a offline), odplata, přímá konfrontace s agresorem nebo vyhledání sociální opory (Černá, 2013, s. 109). Autor práce dospěl k závěru, že někteří žáci vystavení kyberšikaně, se snaží vzniklou situaci zlehčovat a podle jeho názoru se dokáží nad projevy agresora povznést. Dále se oba zaměřili i na otázku vztahující se k výskytu agresorů (osoby, které kyberšikanují). Kudělka (2012, s. 35) v rámci svého dotazníkového šetření určil 20 % (34 respondentů) a autor této práce 28,2 % (29 respondentů), tedy jedna třetina dotazovaných žáků kyberšikanovala.

Povědomí žáků na zkoumaných školách o pojmu kyberšikana (100 %, 103 respondentů) je sice vysoké, 63,1 % (65 respondentů) uvádí, že „Kyberšikana je špatná věc“, ale zároveň 28,2 % (29 respondentů) někdy kyberšikanovalo, a to zejména pomocí sociálních sítí (65,5 %, 19 respondentů). Tedy téměř každý třetí žák ze zkoumaných škol někdy někoho kyberšikanoval. Na základě výsledků vyplývajících z dotazníkového šetření by bylo vhodné průzkum dále doplnit o otázky zaměřené na agresory, co je vede ke kyberšikaně, jaké mají důvody a jaké pocity to v nich vzbuzuje. Dále je velmi důležité, aby učitelé na daných školách, ale ne jen na nich, ještě více své žáky vedli k tomu, aby na internetu nedělali druhým to, co by sami nechtěli zažít a zároveň je informovali o možnostech prevence kyberšikany.

7 Doporučení pro pedagogickou praxi

Od 11. do 25. ledna 2017 proběhla online studie v deseti zemích včetně České republiky, tuto studii realizovala agentura Ipsos MORI. Studie byla zaměřena na teenagery ve věku 13–18 let, celkem se jich zúčastnilo 5298. Z této studie vyplývá, že 65 % (3444 respondentů) uvedlo, že by uvítalo, kdyby jim škola poskytla rady a podporu k tomu, jak se v online světě chovat bezpečně. Dále 46 % (2437) dotazovaným odpovědělo, že jim nikdo neporadil, jak se na sociálních sítích bezpečně a slušně chovat (Jak se teenageři chovají na síti?).

Na základě informací získaných při zpracování teoretické a praktické části bakalářské práce bylo zvoleno doporučení pro pedagogickou praxi ve formě informačního posteru, který bude moci každý pedagog (škola) využít k zvyšování informovanosti o prevenci před kyberšikanou u svých žáků. Konkrétně se jedná o návod, který obsahuje technické či jiné možnosti prevence kyberšikany, cílem je zvyšovat povědomí o bezpečném používání internetu a jak se správně chovat ve virtuálním prostředí. Poster má název „Jak se nestát obětí kyberšikany!“. Ukázka informačního posteru je uvedena v Příloze č. 4 této bakalářské práce a také v elektronické podobě (poster vytvořený v programu PowerPoint) na CD, aby si jej mohli případní zájemci vytisknout a umístit na informační nástěnky určené pro žáky.

8 Závěr

Bakalářská práce s názvem „*Problematika kyberšikany u žáků středních škol*“ je členěna na dvě hlavní části. První část práce nese označení *Současný stav problematiky* a zabývá se relativně novým společenským jevem kyberšikanou. V této části práce je vysvětlen pojem šikana a kyberšikana. Dále je podrobněji zpracováno téma kyberšikany, a to se zaměřením na vymezení základních pojmů souvisejících s kyberšikanou, typy, formy, právní rámec, etiologie kyberšikany, následně jsou definováni aktéři kyberšikany, tedy oběti, agresoři a přihlížející, blíže jsou popsány dopady a možnosti prevence a řešení kyberšikany a v neposlední řadě jsou zde uvedena data související s výskytem kyberšikany u žáků středních škol.

Na tuto část práce navazuje kapitola *Praktická část a výsledky práce*. Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, jaký je výskyt kyberšikany u žáků na středních školách, dále také jaké mají povědomí o této problematice a s jakou její formou se žáci středních škol setkali. Dílčími cíli praktické části bylo zjistit četnost a způsoby využívání internetu žáky těchto škol a dále, zda se někdy žák/žákyně středních škol stal(a) agresorem nebo přihlížejícím kyberšikany.

Pro průzkum byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazník vztahující se k problematice kyberšikany u žáků středních škol byl rozdán v tištěné podobě. Obsahoval celkem 14 otázek. Pro dotazníkové šetření byly vybrány dvě konkrétní střední odborné školy, obě tyto školy se nacházejí v bývalém okrese Žďár nad Sázavou v kraji Vysočina. První školou byla VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská a druhou Střední odborná škola Nové Město na Moravě. Celkový počet respondentů, kteří vyplnili příslušné dotazníky, činil 103. Návratnost dotazníků z obou škol dosáhla hodnoty 93,7 %. Vyplnění dotazníků bylo anonymní.

Získané výsledky byly zvláště zpracovány pro jednotlivé školy a následně bylo provedeno celkové vyhodnocení dotazníkového šetření. Žáci VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská a Střední odborné školy Nové Město na Moravě, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, nejčastěji využívají internet každý den (71,8 %, 74 respondentů), na internetu jsou denně víc než 3 hodiny (51,5 %, 53 respondentů), převážně na sociálních sítích (45,6 %, 47 respondentů), povědomí o pojmu kyberšikana je vysoké i správná volba definice tohoto pojmu (100%, 103 respondentů, 99 %, 102 respondentů), nejvíce informací o kyberšikaně získali při výuce (56,3 %, 58 respondentů), více jak polovina žáků se domnívá, že kyberšikana je špatná věc (63,1 %, 65 respondentů), přibližně třetina žáků byla kyberši-

kanovaná (33 %, 34 respondentů), a to nejčastěji zesměšňováním na sociálních sítích (např. Facebook či Twitter) (70,6 %, 24 respondentů), u poloviny šikanovaných to vyvolalo pocit naštvání (50 %, 17 respondentů), jako možnost řešení kyberšikany žáci uváděli „Zasmál jsem se tomu“ (20,7 %, 7 respondentů), přibližně třetina odpovídajících žáků uvedla, že kyberšikanují (28,2 %, 29 respondentů), ke kyberšikaně volili jako prostředek zejména sociální sítě (65,5 %, 19 respondentů) a více jak polovina dotazovaných byla někdy v roli přihlížejícího kyberšikanování (67 %, 69 respondentů).

Před realizací dotazníkového šetření byly autorem této práce stanoveny následující hypotézy: Hypotéza č. 1: Domnívám se, že více jak 90 % žáků využívá internet každý den. Hypotéza č. 2: Předpokládám, že více jak 50 % žáků má povědomí o pojmu kyberšikana. Hypotéza č. 3: Domnívám se, že přibližně 30 % žáků se stalo obětí kyberšikany. Hypotéza č. 4: Myslím si, že více jak 20 % žáků je agresorem kyberšikany. Hypotéza č. 5: Předpokládám, že více jak 40 % žáků bylo někdy svědkem kyberšikany. Na základě zjištěných výsledků byly tyto hypotézy vyhodnoceny. Hypotéza č. 1 nebyla potvrzena, jelikož 71,8 % (74 respondentů) uvedlo, že používají internet každý den, ale zbývající Hypotézy č. 2 až 5 byly potvrzeny.

Bakalářská práce informuje o aktuálních datech vztahujících se k problematice kyberšikany u žáků na středních školách. Jak vyplývá z dat získaných z dotazníkového šetření, kyberšikana je součástí života žáků středních škol, a to nejen v roli oběti kyberšikany či agresora, ale i v roli přihlížejícího této formě šikany. I když povědomí o kyberšikaně je vysoké, přesto jsou žáci vystaveni kyberšikaně nebo se na ní podílí. Je nutné žáky informovat o pravidlech bezpečného chování na internetu, k tomu může např. pomoci informační poster, který byl v rámci této bakalářské práce vytvořen. V boji proti tomuto fenoménu je nutné zapojení a spolupráce rodičů, školy i samotných žáků. Důležitá je zejména prevence kyberšikany, jelikož ta je vždy méně náročná než řešení jejich následků či dopadů.

9 Seznam použité literatury

- ABRAHÁMOVÁ, Jitka et al. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích: 3 g/j*. Praha: DIDEROT, 1999, 473 s. ISBN 80-902555-2-3, ISBN 80-902555-5-8 (svazek 3).
- ABRAHÁMOVÁ, Jitka et al. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích: 7 ř/ž*. Praha: DIDEROT, 1999, 428 s. ISBN 80-902555-2-3, ISBN 80-902555-9-0 (svazek 7).
- ABRAHÁMOVÁ, Jitka et al. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích: 8 t/ž*. Praha: DIDEROT, 1999, 493 s. ISBN 80-902555-2-3, ISBN 80-902723-0-4 (svazek 8).
- ARNSETH, Hans Christian et al. Pedagogika a nové výzvy výzkumu ICT: Role digitálních technologií v každodenním životě a učení mládeže. *Studia paedagogica* [online]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav pedagogických věd, 2016, **21**(1), 88-110 [cit. 2017-03-19]. DOI: 10.5817/SP2016-1-5. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/1231>.
- BEDNÁŘ, Vojtěch. *Internetová publicistika* [online]. První: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 193-194 [cit. 2016-08-03]. ISBN 978-80-247-3452-1. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=EDltpADqw1MC&pg=PA193&dq=soci%C3%A1ln%C3%AD+s%C3%ADt%C4%9B&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiI5pyjk6XOAhXEvrQKHTXoAUQ6AEIPzAC#v=onepage&q=soci%C3%A1ln%C3%AD%20s%C3%ADt%C4%9B&f=false>.
- BENÍŠKOVÁ, Tereza. *Když dítě lže*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 112 s. ISBN 978-80-247-2309-9.
- BERÁNEK, Jan a Aleš MIKLÍK. Jaký mají vliv blogy na ostatní média? In: *Technet.cz: Web* [online]. Praha: MAFRA, a.s., iDNES.cz, 2005 [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/jaky-maji-blogy-vliv-na-ostatni-media-dsg-/sw_internet.aspx?c=A050311_114831_sw_internet_brz.
- Cyber Bullying: What is Cyberbullying. *Stopbullying.gov* [online]. Washington, D.C. 20201: U.S. Department of Health & Human Services [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it/>.
- ČERNÁ, Alena. Kyberšikana – nový typ agrese u dětí a dospívajících: Projevy kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 25-27. ISBN 978-80-247-4577-0.

- ČERNÁ, Alena. Strategie zvládnání kyberšikany: S čím se můžeme setkat přímo u obětí? In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 108-113. ISBN 978-80-247-4577-0.
- ČERNÁ, Alena. Šikana a kyberšikana jako typ agresivního chování: Definice kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 20-24. ISBN 978-80-247-4577-0.
- ČERNÁ, Alena. Šikana a kyberšikana jako typ agresivního chování: Definice tradiční (školní) šikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 19-20. ISBN 978-80-247-4577-0.
- ČERNÁ, Alena, Lenka DĚDKOVÁ, Hana MACHÁČKOVÁ, Anna ŠEVČÍKOVÁ a David ŠMAHEL. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, 152 s. ISBN 978-80-247-4577-0.
- DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. 1. vyd. [i. e. 2. vyd.]. Praha: Grada, 2008, 512 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.
- DĚDKOVÁ, Lenka a David ŠMAHEL. Problém definování kyberšikany. Otázky na konkrétní formy/projevy kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 38-42. ISBN 978-80-247-4577-0.
- DĚDKOVÁ, Lenka a David ŠMAHEL. Výskyt kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 37-38. ISBN 978-80-247-4577-0.
- DĚDKOVÁ, Lenka a Hana MACHÁČKOVÁ. Dopady kyberšikany: Dopady na individuální úrovni. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 86-91. ISBN 978-80-247-4577-0.
- DĚDKOVÁ, Lenka a Hana MACHÁČKOVÁ. Dopady kyberšikany: Role oběti a agresorů. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 92-96. ISBN 978-80-247-4577-0.
- Dotazník pro mapování kyberšikany ve škole – vzorová verze. *Jmskoly.cz* [online]. Brno: Středisko služeb školám a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Brno, 2016 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.jmskoly.cz/bezpecne_v_prostoru/198ed472-3972-11e1-bfdf-18a905489179.
- FILECCIA, Marco et al. *Jak zvládnout kyberšikany?: Doplnkový výukový materiál k metodice Knowhow pro mladé surfaře* [online]. Praha: Online Safety Institute,

- z.s.p.o., 2016, s. 9-10 [cit. 2016-08-07]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/152709-Jak-zvladnout-kybersikanu.html>.
- GAJDOŠOVÁ, Jana. Zdravotní a psychické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží. In: *E-bezpečí: Kyberšikana* [online]. Brno: Pedagogická fakulta MU v Brně, 2011 [cit. 2016-08-08]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>.
- HINDUJA, Sameer a Justin W. PATCHIN. *Cyberbullying: Identification, Prevention and Response* [online]. In: CYBERBULLYING RESEARCH CENTER. 2014, s. 1-9 [cit. 2016-07-28]. Dostupné z: <http://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response>.
- HINES, Gill a Alison BAVERSTOCK. *Jak na svého teenagera: Manuál pro rodiče*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, 224 s. ISBN 978-80-247-5144-3.
- HUSA, Jiří. Didaktická technika a informační technologie: Digitální generace studentů. In: SLAVÍK, Milan et al. *Vysokoškolská pedagogika: Pro odborné vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, 159 s. ISBN 978-80-247-4054-6.
- Chraňte svoje děti online. *ČILICHILI*. 2016, **2016**(2), 46.
- Informace dle 106/1999 Sb. *Střední odborná škola Nové Město na Moravě* [online]. Nové Město na Moravě: Střední odborná škola Nové Město na Moravě, 2017 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.sos-nmor.cz/index.php/informace-dle-106-1999-sb>.
- Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/domacnosti_a_jednotlivci.
- Internet jako zdroj informací. SKLENÁK Vilém et al. *Data, informace, znalosti a internet* [online]. Praha: C. H. Beck, 2001, 217 -218 [cit. 2016-08-07]. ISBN 80-7179-409-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=UJhgLdTH8IC&printsec=frontcover&dq=data+informace+znalosti+a+internet&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwWij6NGN4a70AhWG6xQKHZGQDg8Q6AEIJDAA#v=onepage&q=data%20informace%20znalosti%20a%20internet&f=false>.
- Jak se teenageři chovají na síti?. *ČILICHILI*. 2017, **2017**(4), 47.
- Jakou školu hledáte? *SeznamŠkol.eu* [online]. just4web.cz, 2016 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/skola>.

- JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: Nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, 284 s. ISBN 978-80-247-1561-2.
- KOPECKÝ, Kamil. Kyberšikana jako jeden z projevů celospolečenské krize výchovy. In: *E-bezpečí: Kyberšikana* [online]. Olomouc: Centrum PRVoK PdF UP, 2011 [cit. 2016-08-07]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/303-kybersikana-jako-jeden-z-projevu-krize-vychovy>.
- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 170 s. [cit. 2016-08-07]. ISBN 978-80-244-4868-8. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/./75-rizikove-chovani-eskych-a-slovenskych-dti-v-prostedi>.
- KUDĚLKA, Jan. *Problematika kyberšikany na SŠ*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně. Vedoucí práce Mgr. Helena Fejfarová.
- Kyberprostor. *SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov* [online]. Ostrava: ABZ knihy, a.s., 2016 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kyberprostor>.
- LINHARTOVÁ, Dana. *Psychologie pro učitele*. Dotisk. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2006, 257 s. ISBN 80-7157-476-7.
- LOVASOVÁ, Lenka. Šikana [online]. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. [cit. 2016-03-19]. ISBN 80-86991-65-2. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/icv_791_opory/moodle/login/index.php
- MÁČE, Miroslav. Komunikační server: Elektronická pošta. *Platební styk: Klasický a elektronický* [online]. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, 220 s. [cit. 2016-08-03]. ISBN 80-247-1725-5. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=HffkVPVgrFsC&pg=PA196&dq=elektronick%C3%A1+po%C5%A1ta&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjXrLCNvqXOAhUkKMAKHSjDB4Q6AEIRTAI#v=onepage&q=elektronick%C3%A1%20po%C5%A1ta&f=false>.
- MACHÁČKOVÁ, Hana a Lenka DĚDKOVÁ. Aktéři kyberšikany: Osobnostní charakteristiky a vrstevnický status aktérů šikany a kyberšikany. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 55-75. ISBN 978-80-247-4577-0.

- Mapy Google* [online]. Google, 2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps>.
- MAŠKOVÁ, Anna et al. *Kyberšikana ve školním prostředí: Metodický materiál pro pedagogické pracovníky* [online]. Praha: Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2012, 44 s. [cit. 2016-07-28]. Dostupné z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=38.
- MORAVCOVÁ, Nina. *Kyberšikana - manuál pro učitele*. In: *Plzeňský kraj: eBezpečnost* [online]. Plzeň, 2016, 25 s. [cit. 2016-08-01, cit. 2016-08-02, cit. 2016-08-08]. Dostupné z: <http://www.bezpecnykraj.cz/ebezpecnost/materialy-ke-stazeni/materialy-ke-stazeni.aspx>.
- Odbor statistik rozvoje společnosti. *Infomační a komunikační technologie v českých domácnostech: Základní údaje za Českou republiku*. In: *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci: Za období 2015* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, s. 16 [cit. 2016-07-26]. ISBN 2212/2015-63. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyuzivani-informacnich-a-komunikacnich-technologie-v-domacnostech-a-mezi-jednotlivci-v-roce-2015>.
- Priority 2016: Úvod - co je to COST. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-07-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj/uvod-co-je-to-cost>.
- PROCHÁZKA, Roman et al. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, 256 s. ISBN 978-80-247-4451-3.
- PŘIBYL, Tomáš. *Bezpečnost a instant messaging*. In: *SystemOnline: S přehledem ve světě informačních technologií* [online]. Brno: CCB spol., s.r.o., 2006 [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: <https://www.systemonline.cz/it-security/bezpecnost-a-instant-messaging.htm>.
- Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept: Příloha č. 7 *Kyberšikana*. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/Priloha_7_Kybersikana.doc.
- ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, s.r.o., 2011, 104 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
- ROTTOVÁ, Nina et al. *Kyberšikana a její prevence: Příručka pro učitele*. Plzeň: DRAGON PRESS s.r.o., 2009, 108 s. ISBN 978-8086961-78-1. Dostupné také z: www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1387879892.pdf.

- RŮŽIČKA, Miroslav. *Problematika kyberšikany u žák základních a středních škol*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.
- ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. Digitalizace životního stylu a životního pole člověka. In: SAK, Petr et al. *Člověk a vzdělávání v informační společnosti: Vzdělávání a život v komputerovaném světě*. Praha: Portál, 2007, s. 249-278. ISBN 978-80-7367-230-0.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejvyužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014, 548 s. ISBN 978-80-247-3568-9.
- Sociálně patologické jevy. *SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov* [online]. Ostrava: ABZ knihy, a.s., 2016 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialne-patologicke-jevy>.
- Solipsismus. *SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov* [online]. Ostrava: ABZ knihy, a.s., 2016 [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/solipsizmus-solipsismus>.
- STÁVKOVÁ, Jana a Jaroslav DUFEK. *Biometrika*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2000, 194. ISBN 80-7157-486-4.
- Střední škola technická Žďár nad Sázavou. *VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou: Pracoviště Strojírenská* [online]. Žďár nad Sázavou: VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou, 2017 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://sstzr.cz/info/index.php>.
- SULAR, John. The Online Disinhibition Effect. In: *Marry Ann Liebert: CyberPsychology & Behavior* [online]. New Rochelle, NY: Marry Ann Liebert, Ing. publishers, 2004 [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: http://scholar.google.cz/scholar?q=the+online+disinhibition+effect+john+sular&hl=cs&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwiv4oeekaXOAhXCthQKHUWwDPgQgQMIIDAA.
- ŠEVČÍKOVÁ, Anna a Lenka DĚDKOVÁ. Možnosti prevence a intervence: Shrnutí. In: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 139-140. ISBN 978-80-247-4577-0.
- ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 233 s. [cit. 2016-07-28, cit. 2016-08-02, cit. 2016-08-03, cit. 2016-08-07, cit. 2016-08-12, cit. 2017-04-13]. ISBN 978-80-244-4227-3. Dostupné z:

- https://www.researchgate.net/publication/269389900_Kybersikana_jako_spolecensky_problem_Cyberbullying_as_a_social_problem.
- ŠMAHEL, David. Děti a internet: Online hry a virtuální svět. In: ŠEVČÍKOVÁ, Anna et al. *Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, s. 26-27. ISBN 978-80-247-5010-1.
- Úvod. *Středisko odborného výcviku Petrovice: Střední odborná škola Nové Město na Moravě* [online]. Nové Město na Moravě: Střední odborná škola Nové Město na Moravě, 2017 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.sos-nmor.cz/index.php/uvod-praxe>.
- VÄLIMÄKI, Miaritta et al. *Doporučení k prevenci kyberšikany ve školním prostředí: přehled a rady* [online]. Cyber bullying COST IS 0801, 2012, 20 s. [cit. 2016-08-08, cit. 2016-08-09, cit. 2016-08-10, cit. 2016-08-12]. Dostupné z: http://www.cyberpsychology.eu/team/storage/COST-2012-cyberbullying-Doporuce-ni_k_prevenci_kybersikany_ve_skolnim_prostredi_prehled_a_rady.pdf
- What is Cyber Harassment: Dealing with Unwanted Attention. *NoBullying.com: The movement against bullying* [online]. Belfast, Northern Ireland: Pearl Assurance House, 2015 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <https://nobullying.com/what-is-cyber-harassment/>.
- ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 208 s. ISBN 978-80-7367-326-0.

Přílohy

Příloha č. 1

Vzorový dotazník

Vážení žáci a žákyně,

chtěl bych Vás požádat o vyplnění krátkého dotazníku, jehož cílem je zjistit, zda žáci a žákyně střední školy mají povědomí a zkušenosti s kyberšikanou. Výsledky získané vyplněním tohoto dotazníku budou zpracovány pouze pro účely bakalářské práce. Tento dotazník je zcela **důvěrný a anonymní**. Vyplnění dotazníku je jednoduché a **nezabere Vám více jak 10 minut**. Děkuji Vám za Vámi věnovaný čas a za Vaši spolupráci.

U otázek označených hvězdičkou (*) můžete **vybrat i více odpovědí**.

Věk: ____

Ročník studia: ____

Pohlaví: muž / žena

1. Jak často jsi na internetu?

Několikrát za týden Každý den Neustále Nepoužívám (Přejdi k otázce č. 4)

2. V průměru, jak moc času trávíš na internetu v jednom dni?

Půl hodiny Hodinu 1-3 hodiny Víc než 3 hodiny

3. Co obvykle nejčastěji děláš na internetu?

Tvořím webové stránky Posílám zprávy Jsem na Chatu
 Hraji hry Surfuji Stahuji obrázky/video
 Stahuji hudbu Jsem na sociálních sítích
 Posílám e-maily Jiné např.: _____

4. Setkal(a) jsi se někdy s pojmem kyberšikana?

Ano Ne

5. Kyberšikana je dle tvého názoru:

Druh šikany, která využívá elektronické prostředky, jako mobilní telefony, e-maily, internet, apod.
 Fyzické či psychické napadání oběti

6. Informace o kyberšikaně jsem získal(a):

- Od kamaráda
- Při výuce
- Od člena rodiny
- Z informačních brožur
- Z médií
- Jiné např.: _____

7. Jaký je tvůj názor na kyberšikanu?

- Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole
- Kyberšikana je přijatelnější než klasické šikanování ve škole
- Kyberšikanovat někoho je zábava
- Oběti kyberšikany chtějí být šikanovány
- Cítil(a) bych se nepříjemně, kdybych někoho kyberšikanoval(a)
- Necítil(a) bych se vinný(a), kdybych někoho kyberšikanoval(a)
- Kyberšikana je špatná věc

8. Stalo se ti, že by tě někdo pomocí informačních a komunikačních technologií zasměšňoval, rozšiřoval pomluvy o tobě, vyhrožoval ti?

- Vůbec (Přejdi k otázce č. 12)
- Zřídka
- Občas
- Často (dvakrát za měsíc)
- Velmi často (každý týden)

9. Jakým způsobem ti bylo ublíženo nebo jsi byl(a) zasměšněn(a).*

- Útočným nebo urážejícím e-mailem
- Vytvořením nelichotivých webových stránek o Tvé osobě
- Útočnou nebo zasměšňující SMS zprávou
- Vytvořením pomlouvačného blogu o Tvé osobě
- Zveřejněním nelichotivého videa na internetu
- Pomlouváním v chatroomu
- Zasměšněním nebo uražením na sociální síti (např. Facebook, Twitter)
- Jiné např.: _____

10. Jaké pocity to v tobě vzbudilo?

- Obavy
- Naštvaní
- Otrávenost

-
- Neochota jít do školy
 - Ztráta chuti k jídlu
 - Smutek
 - Fyzickou nemoc (např. bolest břicha, hlavy)
 - Problémy se spánkem
 - Jiné chování k přátelům
 - Jiné chování doma
 - Problémy se soustředěním na školní práci

11. Jaké řešení jsi využil(a)?

- Řekl(a) jsem těm, kteří mi ubližují, aby přestali
- Zůstal(a) jsem off-line
- Oplatil(a) jsem to stejným způsobem
- Řekl(a) jsem to kamarádovi
- Řekl(a) jsem to rodičům
- Řekl(a) jsem to sourozenci
- Řekl(a) jsem to učiteli
- Informoval(a) jsem policii
- Zasmál(a) jsem se tomu
- Smazal(a) jsem to
- Změnil(a) jsem si ID nebo přezdívku
- Oznamil(a) jsem nevhodné chování vůči mé osobě správci webové stránky
- Neudělal(a) jsem nic

12. Zesměšňoval(a) jsi, rozšiřoval(a) jsi pomluvy o někom, vyhrožoval(a) jsi někomu pomocí informačních a komunikačních technologií?

- Vůbec (Přejdi k otázce č. 14)
- Zřídka
- Občas
- Často (dvakrát za měsíc)
- Velmi často (každý týden)

13. Jaké z následujících prostředků jsi použil(a)?*

- E-mail
- Vytvoření nelichotivých webových stránek o někom
- SMS zpráva
- Tvorba hanlivého blogu o někom
- Vytvoření nelichotivého videa o někom
- Pomlouvání v chatroomu
- Sociální sítě (např. Facebook, Twitter)
- Jiné např.: _____ .

14. Byl(a) jsi někdy svědkem něčeho podobného?

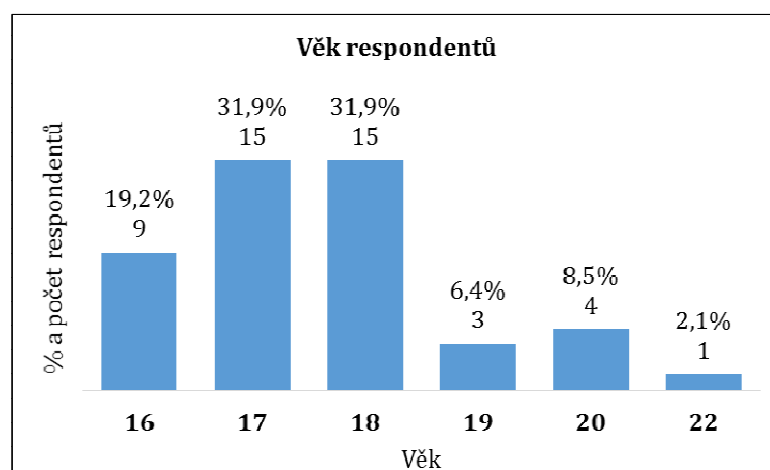
- Vůbec
- Zřídka
- Občas
- Často (dvakrát za měsíc)
- Velmi často (každý týden)

DĚKUJI ZA VÁŠ ČAS STRÁVENÝ VYPLNĚNÍM DOTAZNÍKU.

Příloha č. 2

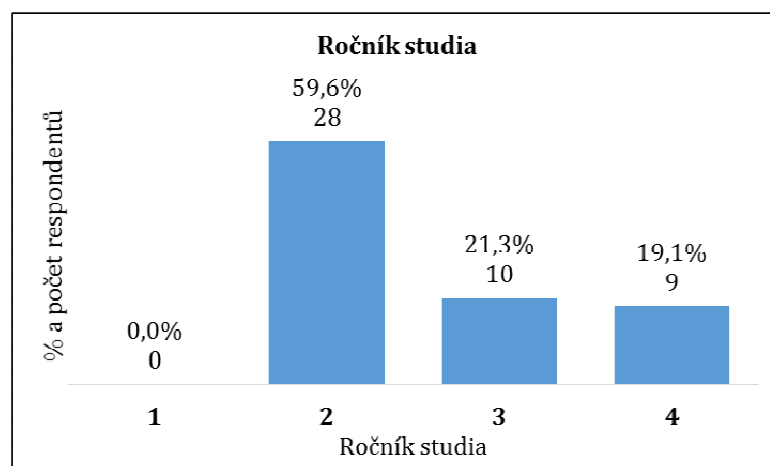
Výsledky dotazníkového šetření VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská

První soubor výsledků dotazníkového šetření se týká osobních údajů respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská. První osobní údaj, na který dotazovaní odpovídali, se týkal věku. Zastoupení jednotlivých věkových kategorií dotazovaných je uvedeno na Obr. 25. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo od 16 do 22 let. Největší zastoupení představovala věkové kategorie 17 a 18 let shodně s 31,9 % (15 respondentů) a dále věková kategorie 16 let s 19,2 % (9 respondentů), nejnižší zastoupení měla věková kategorie 22 let 2,1 % (1 respondent).

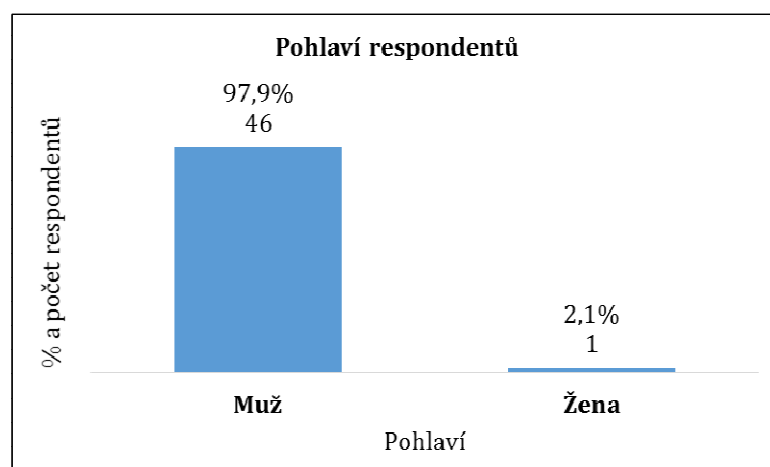
Obr. 25 Věk respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Další otázka z osobních údajů se týkala ročníku studia, kde dotazovaní uvedli ročník svého studia. Zjištěné údaje jsou zobrazeny na Obr. 26. Největší zastoupení v dotazníkovém šetření měli žáci a žákyně 2 ročníku s 59,6 % (28 respondentů) na druhém místě to byli žáci a žákyně 3 ročníku s 21,3 % (10 respondentů) a na třetím místě žáci a žákyně 4 ročníku s 19,1 % (9 respondentů). Dotazníkového šetření se nezúčastnil žádný respondent 1 ročníku.

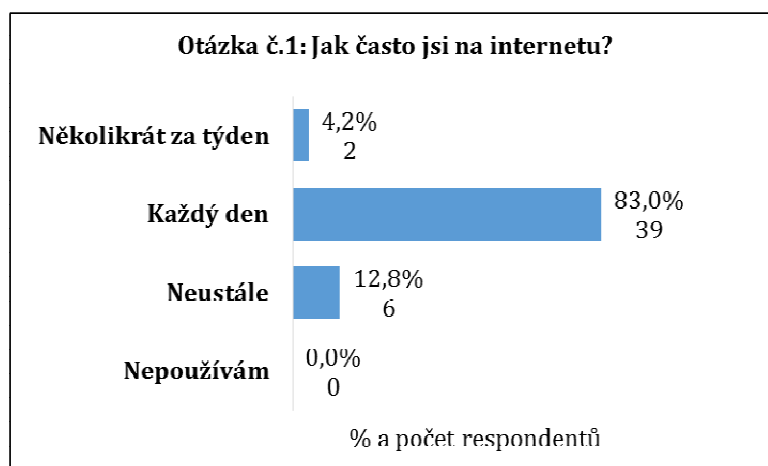
Obr. 26 Ročník studia VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou ze souboru osobních údajů byla otázka vztahující se k pohlaví respondentů. Zastoupení počtu odpovídajících mužů a žen je uvedeno v Obr. 27. Markantní zastoupení měli muži, a to s 97,9 % (46 respondentů), ženy představovaly pouze 2,1% zastoupení (1 respondentka). Toto zastoupení lze přičíst oborovému zaměření dané školy, jedná se o technicky orientovanou střední školu.

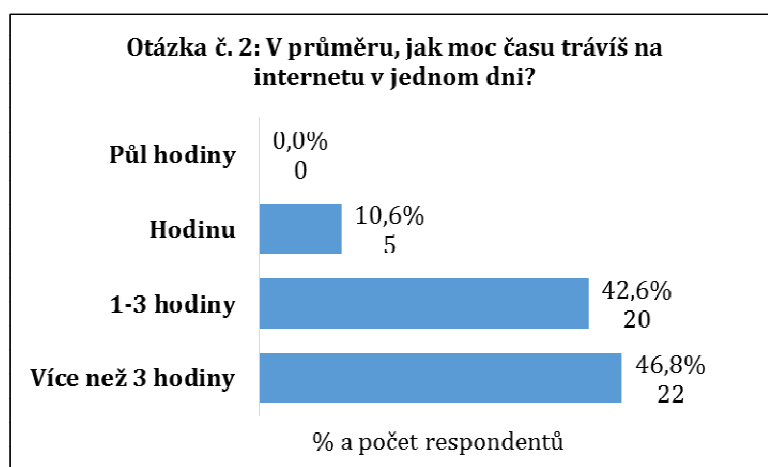
Obr. 27 Pohlaví respondentů VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Následují výsledky k souboru otázek (Otázka č. 1–3), které se vztahují k využívání internetu. **Otázka č. 1** Jak často jsi na internetu? Získaná data jsou uvedena v grafu na Obr. 28. 83 % žáků (39 respondentů) je na internetu „Každý den“. Nikdo z dotazovaných nevybral možnost „Nepoužívám“.

Obr. 28 Výsledky Otázka č. 1 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

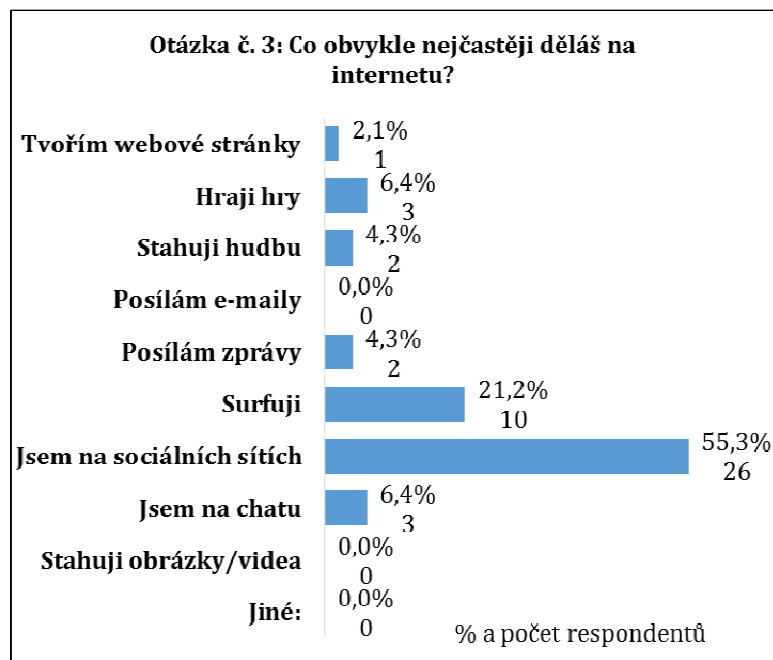
Otázka č. 2 V průměru, jak moc času trávíš na internetu v jednom dni? Největší zastoupení měla odpověď „Více než 3 hodiny“, tuto možnost zvolilo 46,8 % žáků (22 respondentů). Na druhém místě zvolilo 42,6 % žáků (20 respondentů) odpověď „1–3 hodiny“. Mezi těmito možnostmi nebyl velký procentní rozdíl (4,2 %, 2 respondenti). Výsledky vztahující se k Otázce č. 2 jsou uvedeny na Obr. 29.

Obr. 29 Výsledky Otázka č. 2 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou vztahující se k problematice využívání internetu, je **Otázka č. 3** Co obvykle nejčastěji děláš na internetu? Dotazování mohli volit z řady odpovědí. Výsledky jsou zobrazeny graficky v Obr. 30. Na prvním místě žáci uváděli možnost „Jsem na sociálních sítích“ 55,3 % (26 respondentů), na druhém místě „Surfuji“

21,2 % (10 respondentů) a třetí nejčastější odpověď shodně zvolili varianty „Jsem na chatu“ a „Hraji hry“ s 6,4 % (3 respondenti).

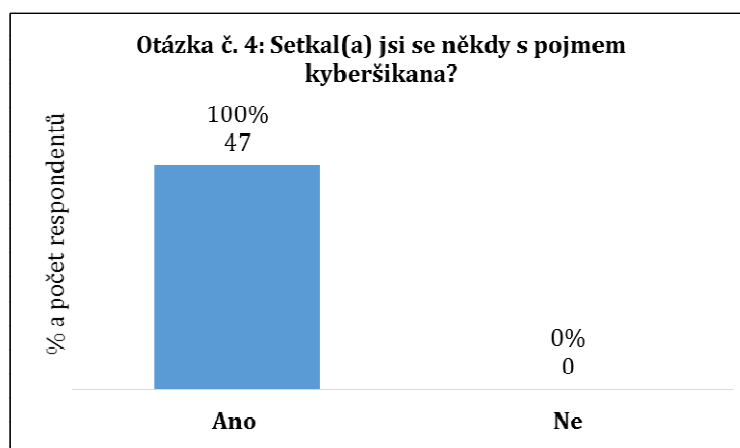

Obr. 30 Výsledky Otázka č. 3 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

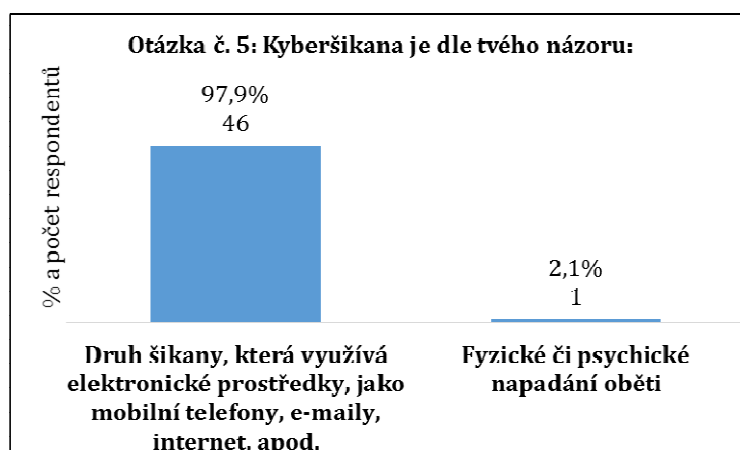
Následují výsledky k souboru otázek (Otázka č. 4–7), které se vztahují k vědomostem a informovanosti žáků o kyberšikaně. První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 4** Setkal(a) jsi se někdy s pojmem kyberšikana? Získaná data jsou uvedena v grafu na Obr. 31. Všichni dotazovaní (100 %, 47 respondentů) uvedli, že se s pojmem kyberšikana setkali.

Na Obr. 32 jsou zobrazeny výsledky k **Otázce č. 5** Kyberšikana je dle tvého názoru:, kde žáci mohli vybírat z 2 definicí. Téměř 100 % žáků zvolilo správnou definici (97,9 %, 46 respondentů). 1 respondent (2,1 %) uvedl nesprávnou definici. Znalost pojmu kyberšikana je u žáků této školy vysoká.

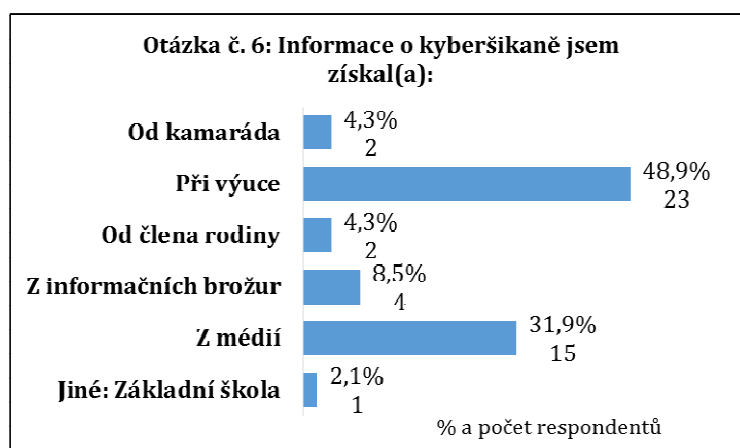
Předposlední otázka z tohoto souboru je **Otázka č. 6** Informace o kyberšikaně jsi získal(a):, kde žáci volili jednu možnost odpovědi. Žáci nejčastěji volili možnost „Při výuce“ 48,9 % (23 respondentů) a na druhém místě to byla odpověď „Z médií“ 31,9 % (15 respondentů) a třetí nejčastější možnost uváděli „Z informačních brožur“ 8,5 % (4 respondenti). Procentní vyjádření odpovědí na Otázku č. 6 je zobrazeno v grafu na Obr. 33.

Obr. 31 Výsledky Otázka č. 4 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

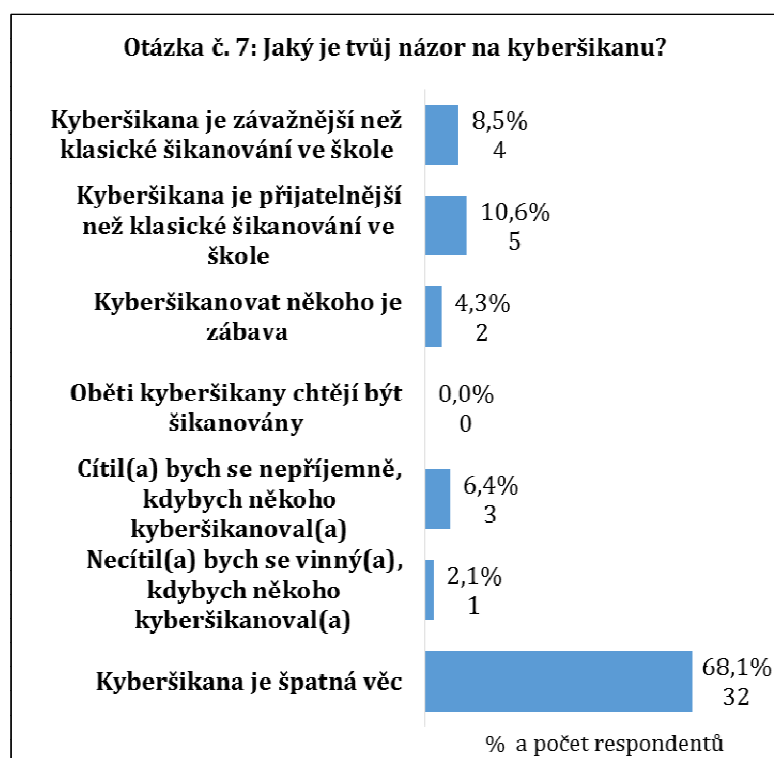

Obr. 32 Výsledky Otázka č. 5 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 33 Výsledky Otázka č. 6 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

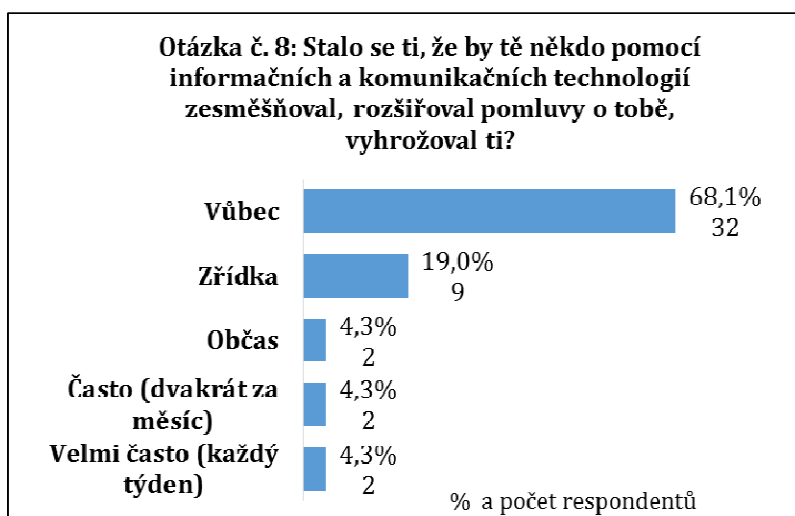
Na Obr. 34 jsou uvedeny výsledky k **Otázce č. 7** Jaký je tvůj názor na kyberšikanu. 68,1 % (32 respondentů) uvedlo, že „Kyberšikanu je špatná věc“. Dále 8,5 % (4 respondenti) se domnívá, že „Kyberšikanu je závažnější než klasické šikanování ve škole“. 2 (4,3 %) dotazování uvedli, že „Kyberšikanovat někoho je zábava“. Výrazně převládá názor mezi žáky této školy, že „Kyberšikanu je špatná věc“.

Obr. 34 Výsledky Otázka č. 7 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Dále jsou uvedeny výsledky k souboru otázek (Otázka č. 8–11), které jsou zaměřeny na oběti kyberšikanu, tedy na četnost výskytu kyberšikanu, způsoby kyberšikanu, na pocity, které to u šikanovaných vyvolalo a jaký způsob řešení oběti zvolili.

První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 8** Stalo se ti, že by tě někdo pomocí informačních a komunikačních technologií zasměšňoval, rozšiřoval pomluvy o tobě, vyhrožoval ti? 68,1 % (32 respondentů) zvolilo odpověď „Vůbec“, ale celkem 31,9 % (15 respondentů) bylo dle zvolených odpovědí kyberšikanováno, z čehož 2 žáci (4,3 %) uvedli, že „Velmi často (každý týden)“. Konkrétní výsledky na tuto otázku jsou zobrazeny na Obr. 35.

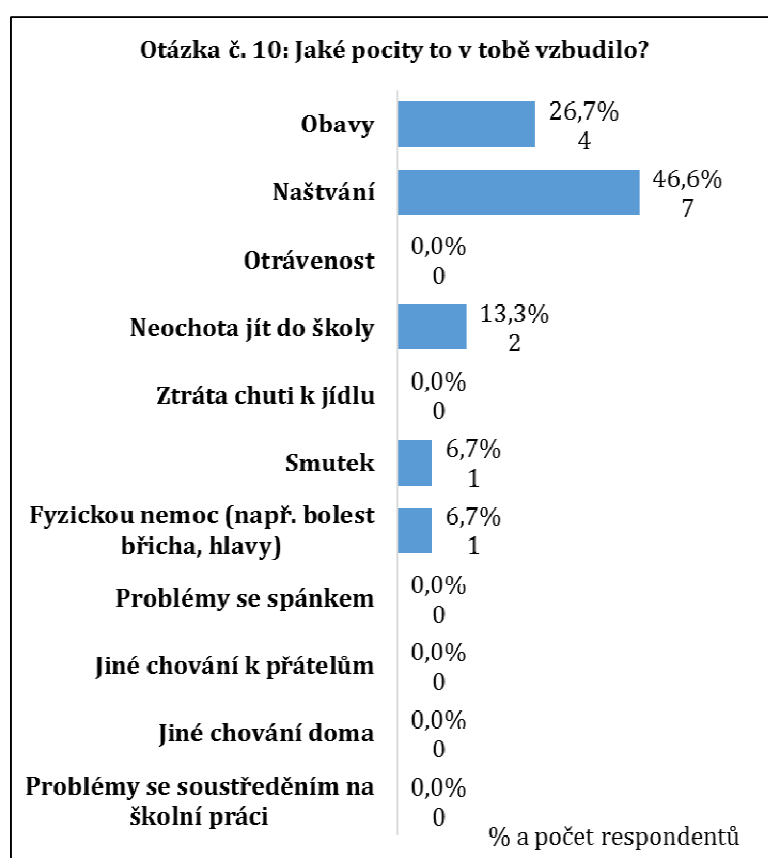

Obr. 35 Výsledky Otázka č. 8 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 36 Výsledky Otázka č. 9 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

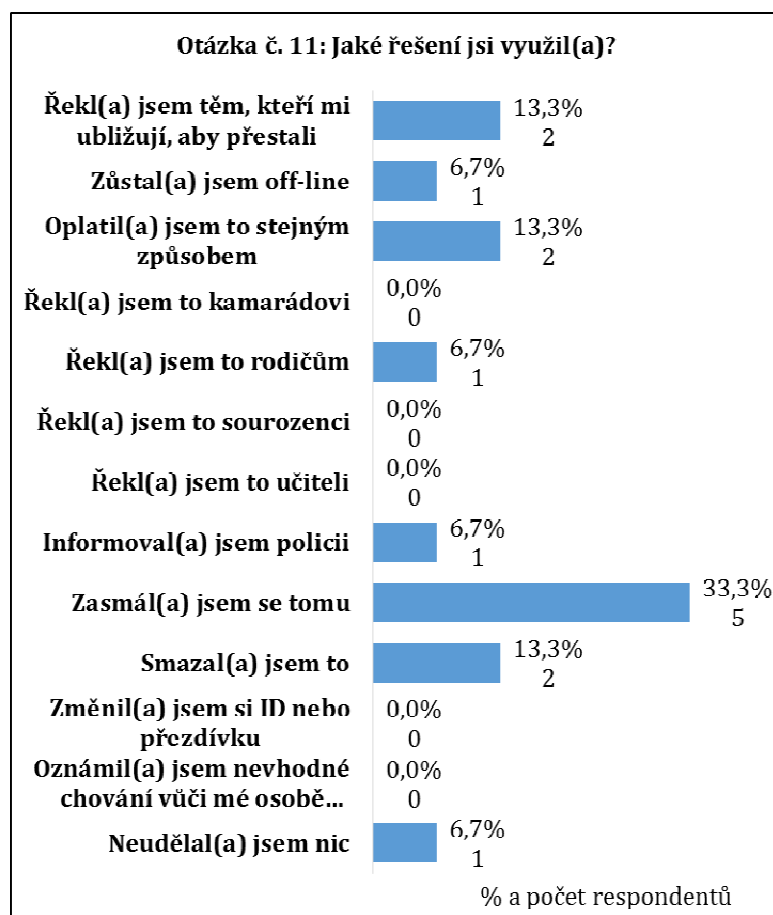
Na Otázky č. 9–11 odpovídali pouze ti žáci, kteří uvedli, že se někdy stali obětí kyberšikany. **Otázka č. 9** Jakým způsobem ti bylo ublíženo nebo jsi byl(a) zesměšněn(a). Výsledky této otázky jsou uvedeny na Obr. 36. Žáci mohli zvolit více možností odpovědí, popřípadě napsat vlastní. Tuto možnost nevyužil žádný z dotazovaných. Nejvíce uváděným způsobem bylo „Zesměšňováním nebo uražením na sociální síti (např. Facebook, Twitter)“, tento způsob vybralo 73,3 % (11 respondentů). Druhým nejčastějším způsobem bylo „Pomlouváním v chatroomu“ 40,0 % (6 respondentů) a na třetím místě to byl způsob v podobě „Útočnou nebo zesměšňující SMS zprávou“ 33,3 % (5 respondentů).

Obr. 37 Výsledky Otázky č. 10 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Na Obr. 37 jsou uvedeny výsledky k **Otázce č. 10** Jaké pocity to v tobě vzbudilo? Nejvíce respondentů uvedlo pocit „Naštvaní“ 46,6 % (7 respondentů) a druhým nejčastěji vybraným pocitem byly „Obavy“, tuto možnost si zvolilo 26,7 % (4 respondenti).

Poslední otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 11** Jaké řešení jsi využil(a)? 33,3 % (5 respondentů) uvedlo odpověď „Zasmál(a) jsem se tomu“. Dále shodně 13,3 % (2 respondenti) volilo možnost řešení „Řekl(a) jsem těm, kteří mi ubližují, aby přestali“, „Oplatil(a) jsem to stejným způsobem“ a „Smazal(a) jsem to“. Ani jedna z obětí kyberšikany nevyužila řešení „Řekl(a) jsem to učitelí“. Grafické vyhodnocení odpovědí na Otázku č. 11 je zobrazeno na Obr. 38.

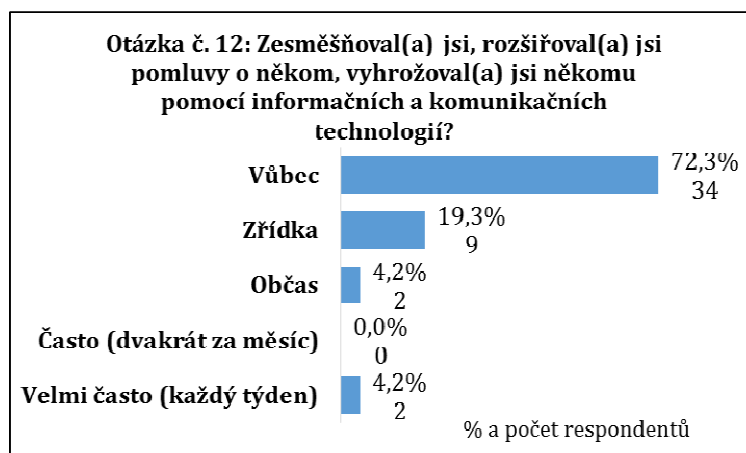

Obr. 38 Výsledky Otázky č. 11 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

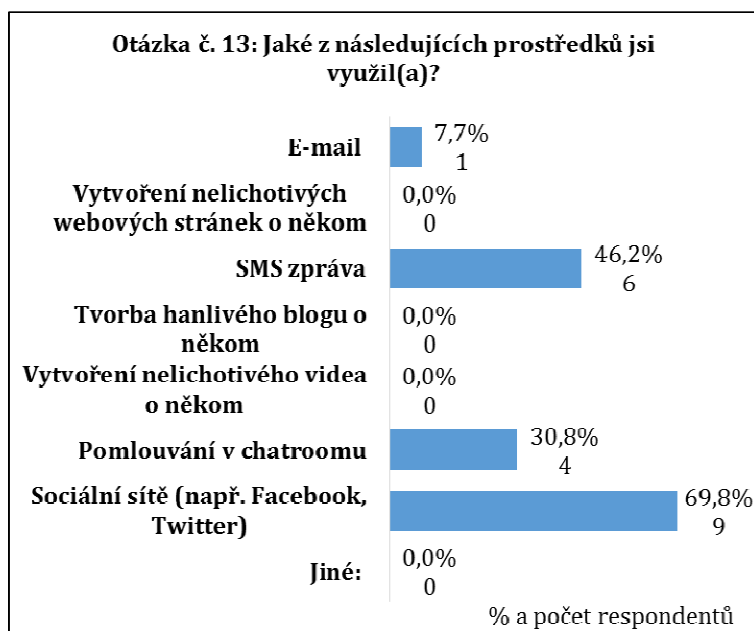
Následují výsledky posledního souboru otázek (Otázky č. 12–13), které jsou zaměřeny na agresory kyberšikany, tedy na četnost kyberšikanování a prostředky kyberšikany, které agresori volili. Na tento soubor otázek odpovídalo všech 47 respondentů.

První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 12** Zesměšňoval(a) jsi, rozšiřoval(a) jsi pomluvy o někom, vyhrožoval(a) jsi někomu pomocí informačních a komunikačních technologií? 72,3 % (34 respondentů) zvolilo odpověď „Vůbec“, ale

celkem 27,7 % (13 respondentů) žáků dle zvolených odpovědí kyberšikanovalo, z čehož 2 žáci (4,2 %) uvedli, že „Velmi často (každý týden)“ a 9 žáků (19,3 %) zvolilo odpověď „Zřídka“. Konkrétní výsledky na tuto otázku jsou zobrazeny na Obr. 39.

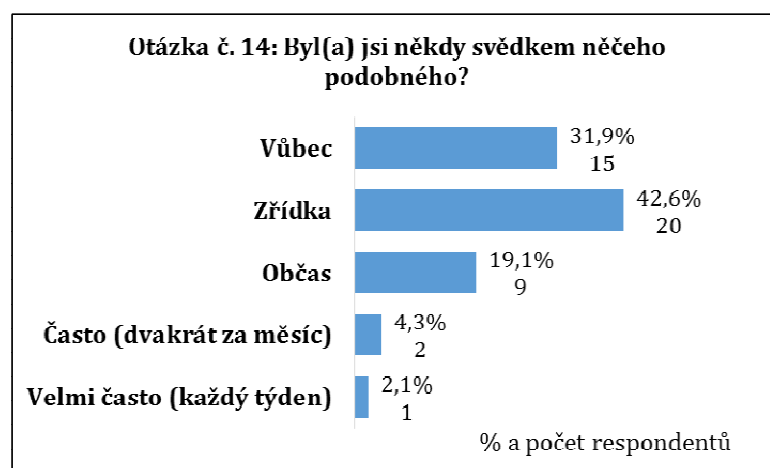
Obr. 39 Výsledky Otázky č. 12 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 40 Výsledky Otázky č. 13 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Respondenti (13 žáků), kteří uvedli, že někdy kyberšikanovali, poté odpovídali i na **Otázku č. 13** Jaké z následujících prostředků jsi použil(a)? Výsledky této otázky jsou uvedeny na Obr. 40. Žáci mohli zvolit více možností odpovědí, popřípadě na-

psat vlastní. Tuto možnost nevyužil žádný z dotazovaných. Nejvíce uváděným způsobem byly „Sociální sítě (např. Facebook, Twitter)“, tento způsob vybralo 69,8 % (9 respondentů). Druhým nejčastějším prostředkem byla „SMS zpráva“ 46,2 % (6 respondentů) a na třetím místě to bylo „Pomlouvání v chatroomu“ 30,8 % (4 respondenti).

Obr. 41 Výsledky Otázky č. 14 VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou dotazníku je **Otázka č. 14** Byl(a) jsi někdy svědkem něčeho podobného? Tedy, zda byli žáci někdy aktéry kyberšikanování, přesněji v roli přihlížejících. Jednotlivé procentní vyjádření odpovědí na tuto otázku je zobrazeno na Obr. 41. Celkem 68,1 % (32 respondentů) bylo svědkem něčeho podobného, tedy přihlížejícím kyberšikany, z toho 42,6 % (20 respondentů) vybralo možnost „Zřídka“. 31,9 % (15 respondentů) uvedlo možnost „Vůbec“, tedy nebyli svědky něčeho podobného.

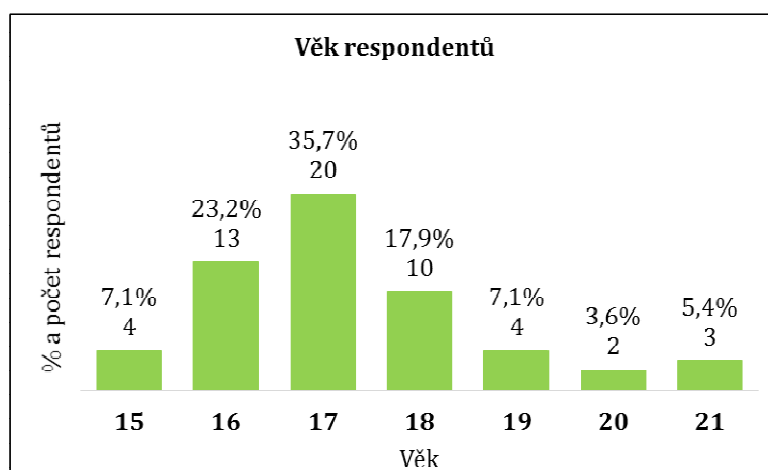
Žáci (47 respondentů) VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou – Pracoviště Strojírenská, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, využívají internet každý den (83 %, 39 respondentů), na internetu jsou denně víc než 3 hodiny (46,8 %, 22 respondentů), převážně na sociálních sítích (55,3 %, 26 respondentů), povědomí o pojmu kyberšikana je vysoké i správná volba definice tohoto pojmu (100 %, 47 respondentů), nejvíce informací o kyberšikaně získali při výuce (48,9 %, 23 respondentů), více jak polovina se domnívá, že kyberšikana je špatná věc (68,1 %, 32 respondentů), třetina žáků byla kyberšikanovaná (31,9 %, 15 respondentů), a to nejčastěji zesměšňováním na sociálních sítích (např. Facebook či Twitter) (73,3 %, 11 respondentů), u poloviny šikanovaných to vyvolalo pocit naštvaní (46,6 %, 7 respondentů), jako možnost řešení kyberšikany uváděli „Zasmál jsem se tomu“ (33,3 %,

5 respondentů), téměř třetina odpovídajících žáků uvedla, že kyberšikanují (27,7 %, 13 respondentů), ke kyberšikaně volili zejména sociální sítě (69,8 %, 9 respondentů) a více jak polovina dotazovaných byla někdy v roli přihlížejícího kyberšikanování (68,1 %, 32 respondentů).

Příloha č. 3

Výsledky dotazníkového šetření Střední odborná škola Nové Město na Moravě

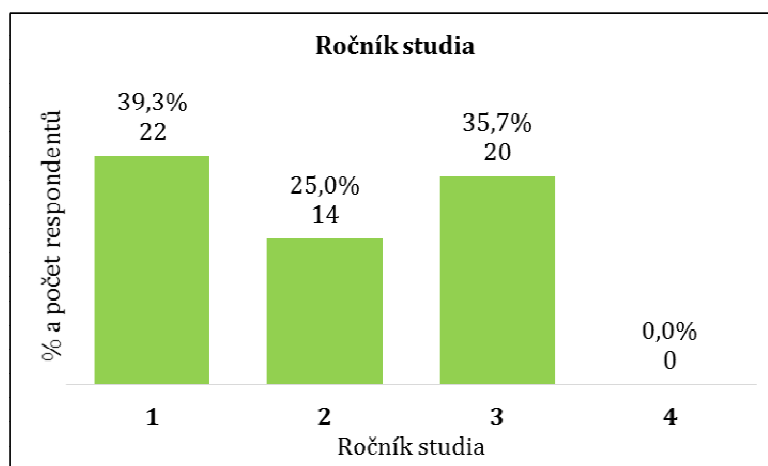
První soubor výsledků dotazníkového šetření se zaměřil na osobní údaje respondentů Střední odborné školy Nové Město na Moravě. Prvním osobním údajem, na který respondenti odpovídali, byl věk. Zastoupení jednotlivých věkových skupin je uvedeno na Obr. 42. Věkové rozpětí dotazovaných se pohybovalo od 15 do 21 let. Největší zastoupení představovala věková skupina 17 let s 35,7% zastoupením (20 respondentů) a dále věková skupina 16 let s 23,2 % (13 respondentů), nejnižší zastoupení měla věková skupina 20 let 3,6 % (2 respondenti).

Obr. 42 Věk respondentů Střední odborná škola Nové Město na Moravě

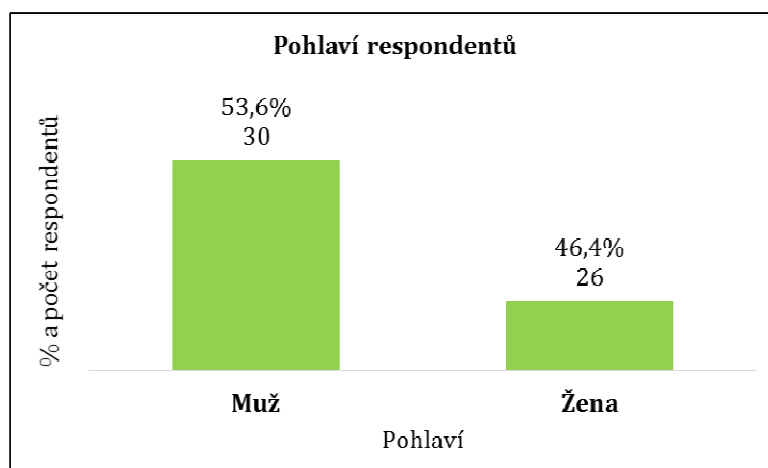
Zdroj: Adamec (2017).

Další otázka se zaměřila na ročník studia odpovídajících žáků, kde uvedli ročník svého studia. Zjištěné údaje jsou uvedeny na Obr. 43. Největší zastoupení v dotazníkovém šetření měli žáci a žákyně 1 ročníku s 39,3 % (22 respondentů) na druhém místě to byli žáci a žákyně 3 ročníku s 35,7 % (20 respondentů) a na třetím místě žáci a žákyně 2 ročníku s 25,0 % (14 respondentů). Dotazníkového šetření se nezúčastnil žádný respondent 4 ročníku.

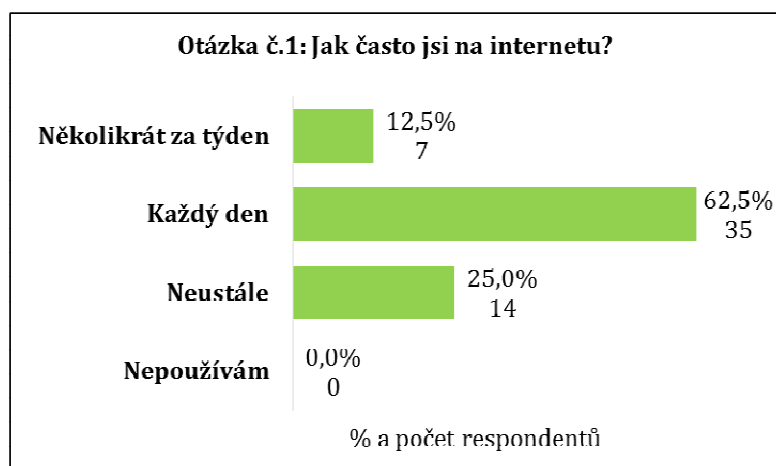
Obr. 43 Ročník studia Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou ze souboru osobních údajů byla otázka vztahující se k pohlaví dotazovaných. Procentní rozložení počtu odpovídajících mužů a žen je zobrazeno na Obr. 44. Převažující zastoupení měli muži s 53,6 % (30 respondentů), ženy představovaly 46,4 % (26 respondentek).

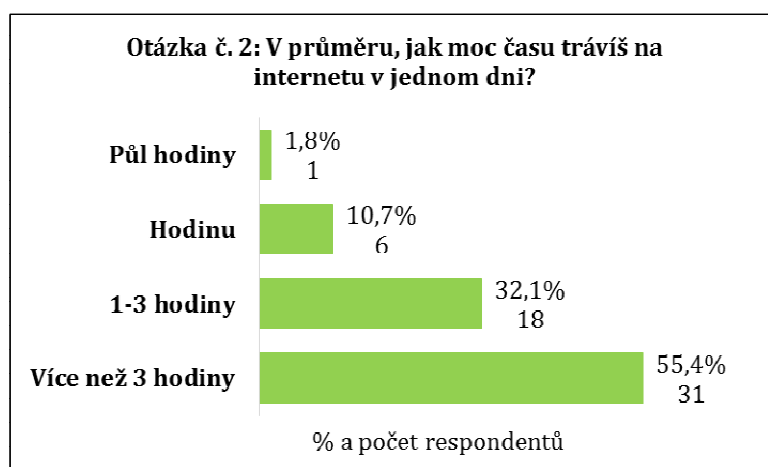
Obr. 44 Pohlaví respondentů Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Dále jsou uvedeny výsledky k souboru otázek (Otázka č. 1–3), které se vztahují k využívání internetu. **Otázka č. 1** Jak často jsi na internetu? Vyhodnocená data k této otázce jsou uvedena v grafu na Obr. 45. 62,8 % žáků (35 respondentů) je na internetu „Každý den“. Žádný z dotazovaných nevybral možnost „Nepoužívám“.

Obr. 45 Výsledky Otázky č. 1 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

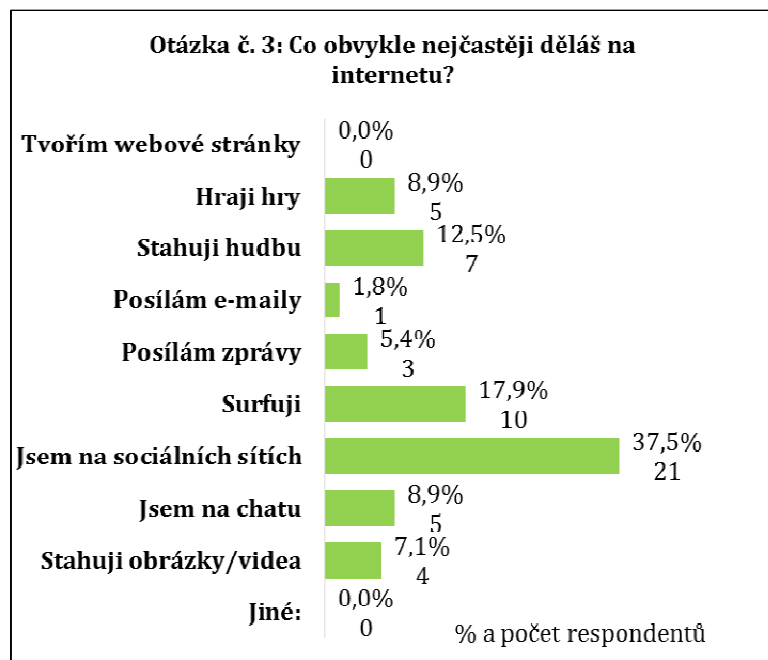
Otázka č. 2 V průměru, jak moc času trávíš na internetu v jednom dni? Markantní zastoupení měla odpověď „Více než 3 hodiny“, tuto možnost vybralo 55,4 % žáků (31 respondentů). Na druhém místě zvolilo 32,1 % žáků (18 respondentů) odpověď „1–3 hodiny“. Všechny výsledky vztahující se k Otázce č. 2 jsou uvedeny na Obr. 46.

Obr. 46 Výsledky Otázky č. 2 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou věnující se problematice využívání internetu, je **Otázka č. 3** Co obvykle nejčastěji děláš na internetu? Dotazování mohli volit z několika odpovědí, popřípadě napsat vlastní. Výsledky jsou uvedeny na Obr. 47. Na prvním místě dotazování uváděli možnost „Jsem na sociálních sítích“ 37,5 % (21 respondentů), na

druhém místě „Surfuji“ 17,9 % (10 respondentů) a třetí nejčastěji volenou odpovědí byla varianta „Stahuji hudbu“ s 12,5 % (7 respondentů).

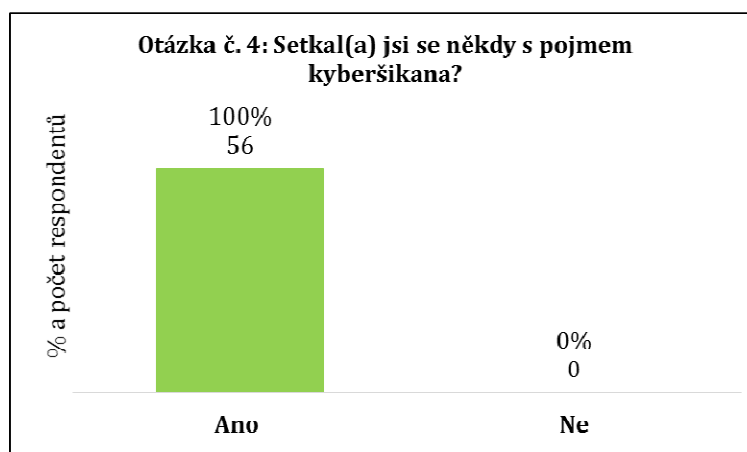

Obr. 47 Výsledky Otázky č. 3 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Následují výsledky vztahující se k souboru otázek (Otázka č. 4–7), které se zabývají vědomostmi a informovaností žáků o kyberšikaně. První otázkou je **Otázka č. 4** Setkal(a) jsi se někdy s pojmem kyberšikana? Vyhodnocené údaje jsou uvedeny v grafu na Obr. 48. Všichni dotazovaní (100 %, 56 respondentů) uvedli, že se s pojmem kyberšikana setkali.

Na Obr. 49 jsou graficky znázorněny výsledky k **Otázce č. 5** Kyberšikana je dle tvého názoru; kde respondenti mohli vybírat z 2 definicí. 100 % (56 respondentů) zvolilo správnou variantu. Znalost pojmu kyberšikana je u žáků této školy vysoká.

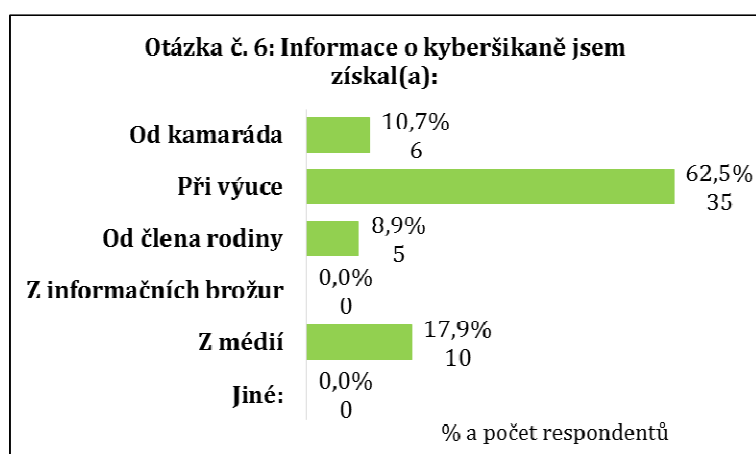
Otázka č. 6 Informace o kyberšikaně jsi získal(a); na tuto otázku žáci vybírali pouze jednu možnost odpovědi. Žáci nejčastěji volili odpověď „Při výuce“ 62,5 % (35 respondentů) a na druhém místě to byla odpověď „Z médií“ 17,9 % (10 respondentů) a třetí nejčastější odpověď uváděli „Od kamaráda“ 10,7 % (6 respondentů). Procentní zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v grafu na Obr. 50.

Obr. 48 Výsledky Otázky č. 4 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

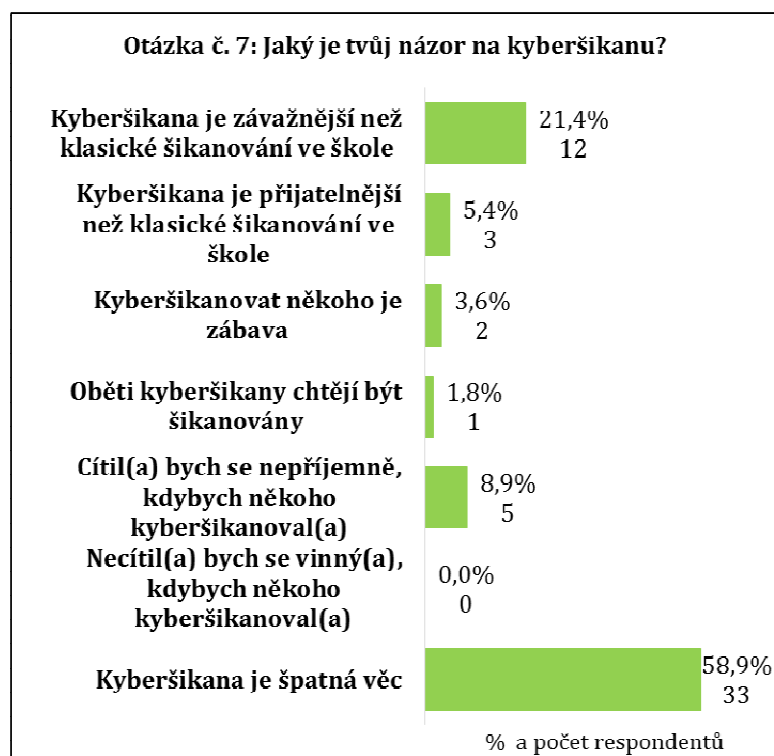

Obr. 49 Výsledky Otázky č. 5 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

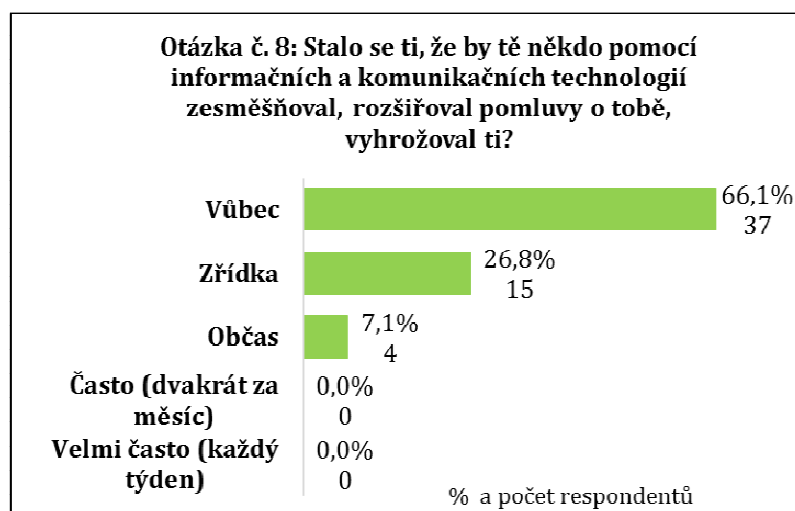
Obr. 50 Výsledky Otázky č. 6 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Výsledky k **Otázce č. 7** Jaký je tvůj názor na kyberšikanu jsou zobrazeny na Obr. 51. Více jak polovina dotazovaných 58,9 % (33 respondentů) uvedla, že „Kyberšikana je špatná věc“. Následovala odpověď „Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole“, kterou zvolilo 21,4 % (12 respondentů) a 8,9 % (5 respondentů) vybralo možnost „Cítla(a) bych se nepříjemně, kdybych někoho kyberšikanoval(a)“. Mezi žáky této školy převládá názor, že kyberšikana je špatná věc.

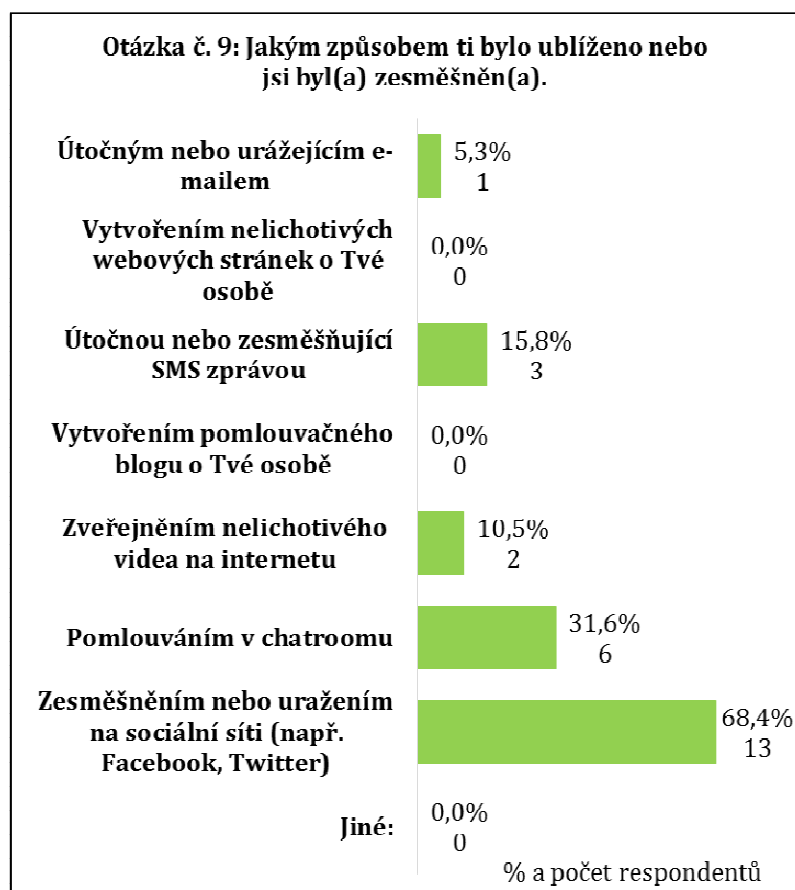

Obr. 51 Výsledky Otázky č. 7 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Poté jsou vyhodnoceny výsledky k souboru otázek (Otázka č. 8–11), které se věnují obětem kyberšikany, konkrétně se jedná o četnost výskytu kyberšikany, způsoby kyberšikany, pocity, které to u obětí kyberšikany vyvolalo a jaký způsob řešení by zvolili. První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 8** Stalo se ti, že by tě někdo pomocí informačních a komunikačních technologií zesměšňoval, rozšiřoval pomluvy o tobě, vyhrožoval ti? Grafické vyhodnocení procentního vyjádření výsledků je uvedeno na Obr. 52. 66,1 % (37 respondentů) vybralo odpověď „Vůbec“, ale celkem 33,9 % (19 respondentů) bylo dle zvolených odpovědí vystaveno kyberšikaně a to konkrétně 26,8 % (15 respondentů) uvedlo „Zřídka“ a 7,1 % (4 respondenti) vybralo odpověď „Občas“.

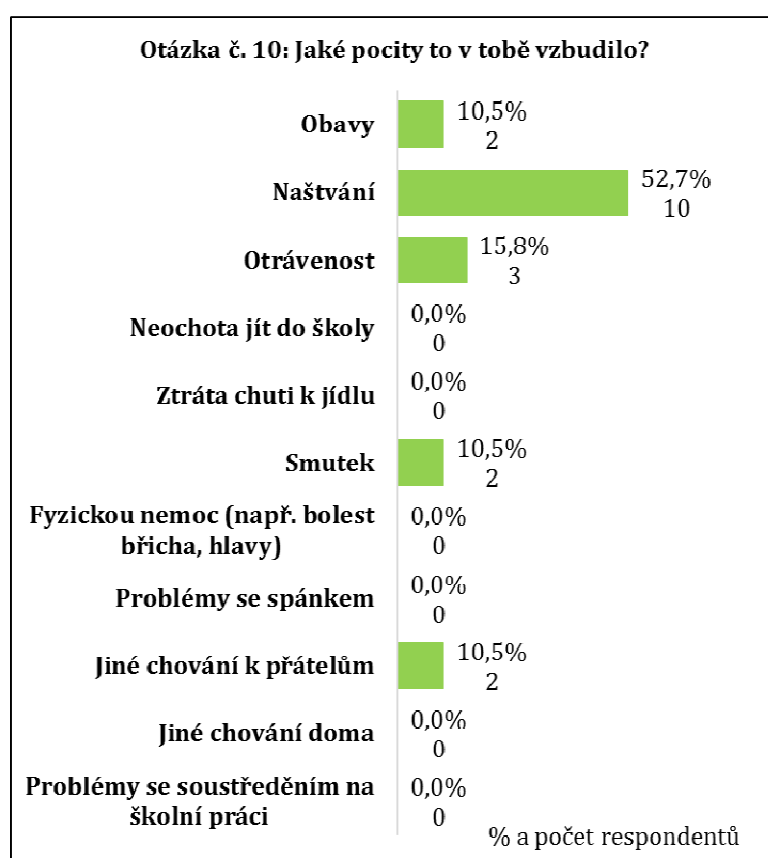

Obr. 52 Výsledky Otázky č. 8 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 53 Výsledky Otázky č. 9 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

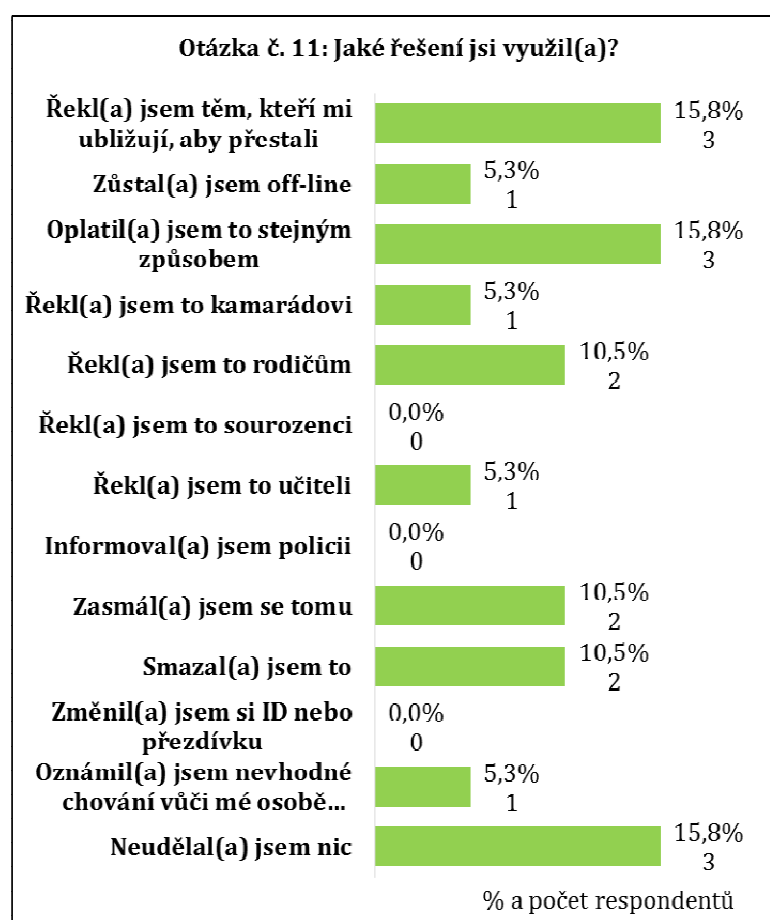
Otázky č. 9–11 byly určeny pouze těm žákům, kteří uvedli, že se někdy stali obětí kyberšikany. První otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 9** Jakým způsobem ti bylo ublíženo nebo jsi byl(a) zesměšněn(a). Výsledky k této otázce jsou uvedeny na Obr. 53. Žáci mohli zvolit více odpovědí, popřípadě uvést vlastní. Tuto možnost nevyužil žádný z dotazovaných. Nejčastěji uváděným způsobem bylo „Zesměšněním nebo uražením na sociální síti (např. Facebook, Twitter)“, tento způsob vybralo 68,4 % (13 respondentů). Druhý nejčastější způsob, který žáci uváděli, bylo „Pomlouváním v chatroomu“ 31,6 % (6 respondentů) a na třetím místě volili možnost způsobu „Útočnou nebo zesměšňující SMS zprávou“ 15,8 % (3 respondenti).

Obr. 54 Výsledky Otázky č. 10 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Na Obr. 54 jsou uvedeny výsledky k **Otázce č. 10** Jaké pocity to v tobě vzbudilo? Největší zastoupení měl pocit „Naštvaní“ 52,7 % (10 respondentů) a druhým nejčastěji zvoleným pocitem byla „Otrávenost“, tuto možnost uvedlo 15,8 % (3 respondenti). Na třetím místě se shodně umístily možnosti „Obavy“, „Smutek“ a „Jiné chování k přátelům“ shodně s 10,5 % (2 respondenti).

Poslední otázkou z tohoto souboru je **Otázka č. 11** Jaké řešení jsi využil(a)? Získaná data jsou graficky vyjádřena v Obr. 55. Nejčastější řešení dotazovaní uvedli „Řekl (a) jsem těm, kteří mi ubližují, aby přestali“, „Oplatil(a) jsem to stejným způsobem“ a „Neudělal(a) jsem nic“, tato řešení zvolilo shodně 15,8 % (3 respondenti). Dále shodně 10,5 % (2 respondenti) volili možnost řešení „Řekla(a) jsem to rodičům“, „Zasmál(a) jsem se tomu“ a „Zasmál(a) jsem se tomu“. 1 oběť kyberšikany využila řešení „Řekl(a) jsem to učitelům“.

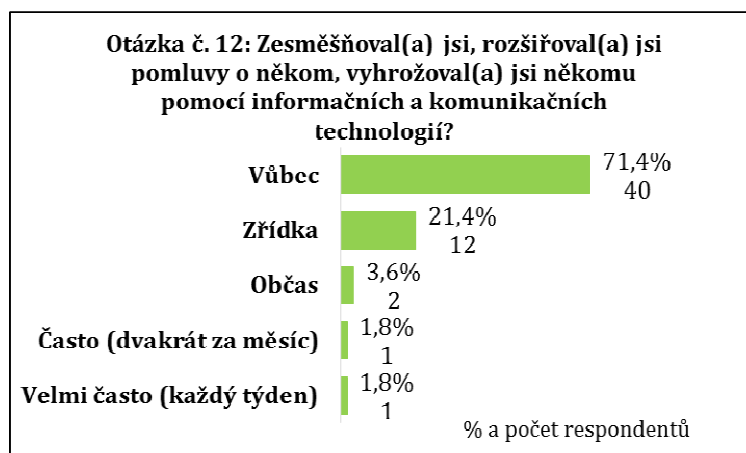

Obr. 55 Výsledky Otázky č. 11 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

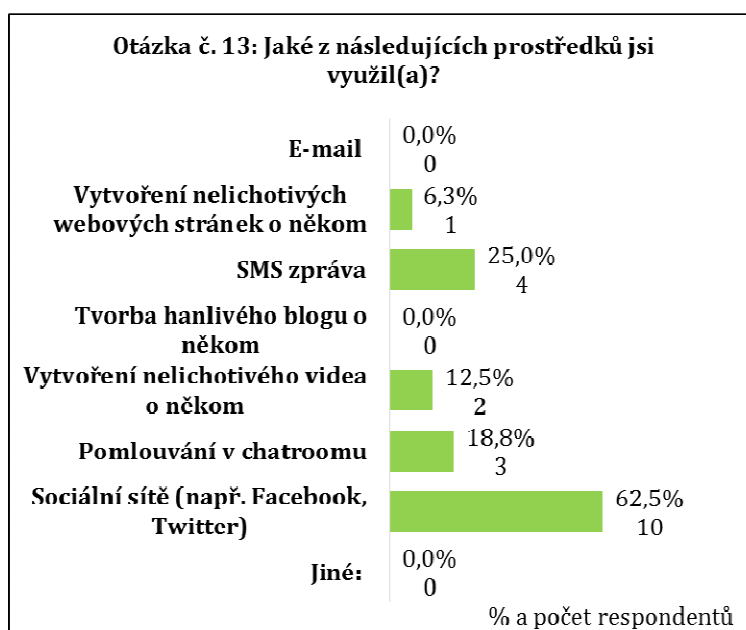
Výsledky posledního souboru otázek (Otázky č. 12–13), jsou zaměřeny na agresory kyberšikany, tedy na četnost kyberšikanování a prostředky kyberšikany, které agresori volili. Na tento poslední soubor otázek odpovídalo všech 56 žáků, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

První otázkou je **Otázka č. 12** Zesměšňoval(a) jsi, rozšiřoval(a) jsi pomluvy o někom, vyhrožoval(a) jsi někomu pomocí informačních a komunikačních techno-

logií? 71,4 % (40 respondentů) zvolilo odpověď „Vůbec“, ale celkem 28,6 % (16 respondentů) dle zvolených odpovědí kyberšikanovalo, z čehož markantní část odpověděla, že „Zřídka“ (21,4 %, 12 respondentů) a 2 dotazovaní zvolili možnost „Občas“ (3,6 %). Konkrétní hodnoty výsledků jsou zobrazeny na Obr. 56.

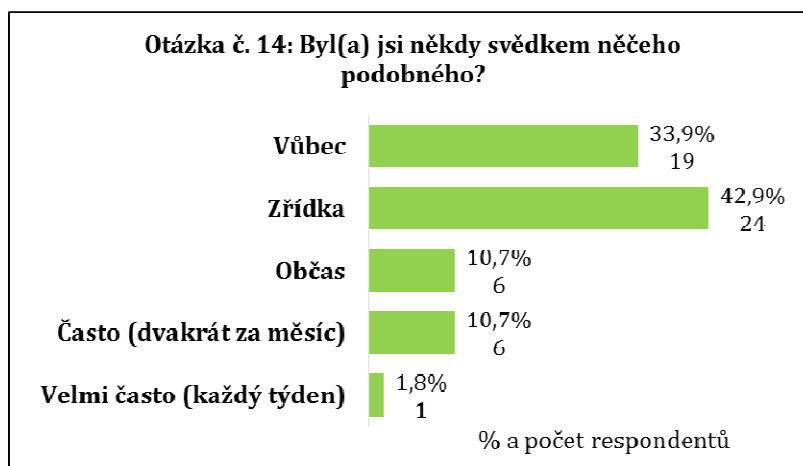
Obr. 56 Výsledky Otázky č. 12 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Obr. 57 Výsledky Otázky č. 13 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Dotazovaní (celkem 16 žáků), kteří uvedli, že někdy kyberšikanovali, dále ještě odpovídali na **Otázku č. 13** Jaké z následujících prostředků jsi použil(a)? Žáci mohli zvolit více možností odpovědí, popřípadě napsat vlastní. Nejvíce uváděným způ-

sobem byly „Sociální sítě (např. Facebook, Twitter)“, tento způsob vybralo 62,5 % (10 respondentů). Druhým nejčastějším prostředkem byla uváděna „SMS zpráva“ 25 % (4 respondenti) a na třetím místě to bylo „Pomlouvání v chatroomu“ 18,8 % (3 respondenti). Výsledky této otázky jsou uvedeny na Obr. 57.

Obr. 58 Výsledky Otázky č. 14 Střední odborná škola Nové Město na Moravě
Zdroj: Adamec (2017).

Poslední otázkou celého dotazníku je **Otázka č. 14** Byl(a) jsi někdy svědkem něčeho podobného? Tedy, zda byli žáci někdy aktéry kyberšikanování, přesněji v roli přihlížejících. Celkem 66,1 % (37 respondentů) bylo svědkem něčeho podobného, tedy přihlížejícím kyberšikanu, z toho 42,9 % (24 respondentů) zvolilo možnost „Zřídka“. 33,9 % (19 respondentů) uvedlo možnost „Vůbec“, tedy nebyli svědky něčeho podobného. Procentní vyjádření odpovědí na tuto otázku je uvedeno na Obr. 58.

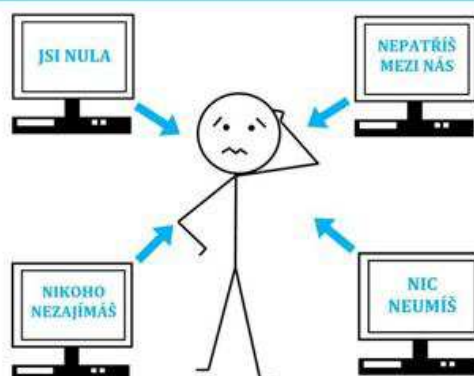
Žáci (56 respondentů) Střední odborné školy Nové Město na Moravě, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, využívají internet každý den (62,5 %, 35 respondentů), na internetu jsou denně víc než 3 hodiny (55,4 %, 31 respondentů), převážně na sociálních sítích (37,5 %, 21 respondentů), povědomí o pojmu kyberšikanu je vysoké i správná volba definice tohoto pojmu (100 %, 56 respondentů), nejvíce informací o kyberšikaně získali při výuce (62,5 %, 35 respondentů), více jak polovina se domnívá, že kyberšikanu je špatná věc (58,9 %, 33 respondentů), přibližně třetina žáků byla kyberšikanovaná (33,9 %, 19 respondentů) a to nejčastěji zesměšňováním na sociálních sítích (např. Facebook či Twitter)(68,4 %, 13 respondentů), u poloviny šikanovaných to vyvolalo pocit naštvání (52,7 %, 10 respondentů), jako možnost řešení kyberšikanu uváděli „Řekl (a) jsem těm, kteří mi ubližují, aby přestali“, „Oplatil(a) jsem to stejným způsobem“ a „Neudělal jsem nic“

(15,8 %, 3 respondenti), přibližně třetina odpovídajících žáků uvedla, že kyberšikanují (28,6 %, 16 respondentů), ke kyberšikaně volili zejména sociální sítě (62,5 %, 10 respondentů) a více jak polovina dotazovaných byla někdy v roli přihlížejícího kyberšikanování (66,1 %, 37 respondentů).

Informační poster

JAK SE NESTÁT OBĚTÍ KYBERŠIKANY!

Kyberšikana je forma šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií.

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA

- Použijte dostatečně bezpečné heslo.
- Svoje přihlašovací údaje nikdy nikomu nedávejte.
- Jediné místo, kam přihlašovací údaje patří, je do políček na přihlašovací stránce dané internetové služby.
- Dobře si zabezpečte profil na sociální síti.
- V seznamu přátel na sociální síti měj jen opravdové přátele.
- Pokud skutečně nemusíš, neuváděj nikde na internetu své kontaktní údaje.
- Nechovej se na internetu tak, jak bys nechtěl, aby se k tobě chovali druzí.
- Pokud se staneš svědkem kyberútoku, neváhej to nahlásit administrátorům, případně vyjádři svůj nesouhlas s jednáním agresora a pomůžes tak oběti.
- Informacím na internetu přehnaně nedůvěřuj.

KYBERŠIKANA JE ŠPATNÁ VĚC!

Další důležité informace najdeš:

www.e-bezpecni.cz

www.bezpecne-online.cz

www.linkabezpecni.cz

www.saferinternet.cz

Zdroj: ČERNÁ, Alena et al. *Kyberšikana: Přívalce na jiném frontě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, 152 s. ISBN 978-80-247-4577-0.

Obr. 59 Informační poster
Zdroj: Adamec (2017).

